

Jεεmu ni jiiidi

Nin gafe in labenna Modibo jara fe ni mali musow ni
dine muso werew ka demen ye.

1050 CFA

Avec la participation financière de l'Ambassade du Canada

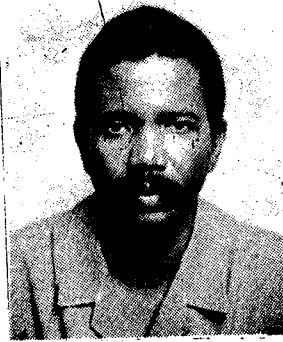
Welesebugu Uta Aliansi ka walepumandon be ka se |Patirisiya
Baraune ma ale min y'an deme ka da a taasi bilalima ka taa a
denmuso kirisitina min banna. Ala ka hiine a la.

O walepumandon kelen in be ke kalanso dow kalandenw ye ka u fo u
ka deme na.

- Alta Lise soba
- Ist Lise soba
- Rolan Hol sin marks Lise

*Tous ceux qui achètent ce livre contribuent
à la promotion de l'Alphabétisation au Mali
et aussi ils participent à l'édition d'autres brochures
dans d'autres Langues Nationales Maliennes.*

**Mali kalanko Minisiri ka
hakilinata**

«Kalanbaliya ye dibi ye»

O y'an ka kuma koro do ye. Cen fana don.

Segen o segen b'an ka Jamana denw kan, an ka senkelaw kan,
o bee sababu ye kalanbaliya de ye.

Kalan be mogo hakili dayele. A be donniya kuraw di an ma. A
b'i ka diyen faamuyali nogoya, ka minan kuraw d'i an ma, minnu
b'a to i yere be se ka yelma don i ka diyenlatige la, ka damine
i ka soro la fo i ni tangali la fo mogoya yere faamuyali la.

Ni Welesebugu kalanna, o nafa te ban. A te Welesebugu doron
nafa, a be jamana bee de nafa.

O la sa, weele do wera te ne fe, fo k'a fo Welesebugukaw ye,
u k'u cesiri kalan fe.

Kalanbaliya ye dibiba ye.

Isa Njayi

NI GAFE SEBEN KUN

Ne Modibo Jara ye koba do la kolosi. O ye mun ye ? O ye ko
senkedugu mogow ani togodalamogow minnu tun ye danbe tigiw ye u
danbe be ka tunu u la.

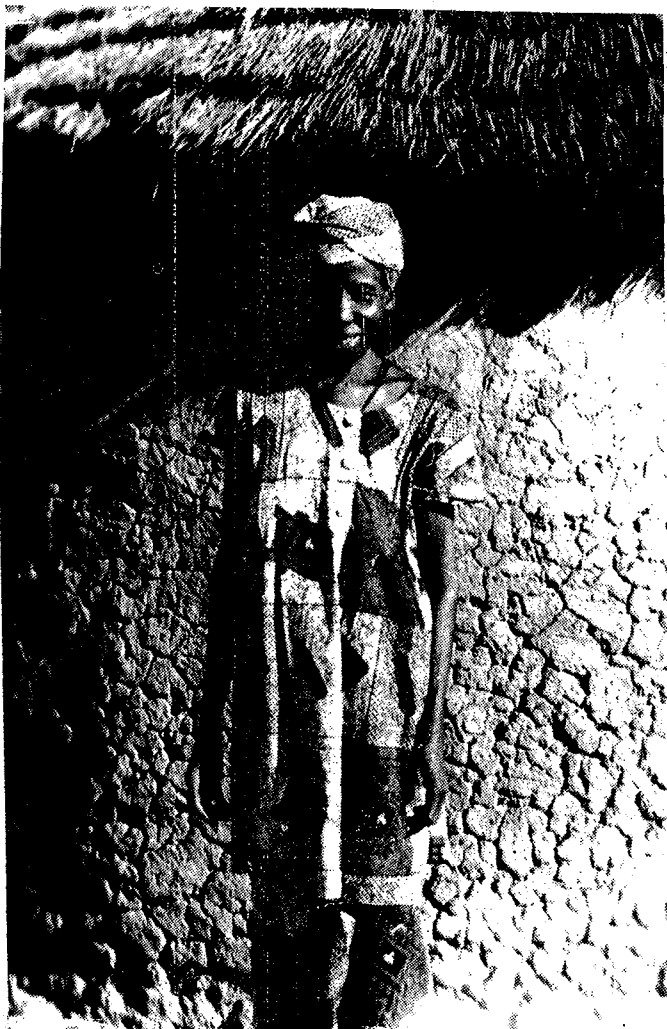
Nin gafe dilatola, anw ye dugumogow fara pogon kan, ka dugu
makorow bila dugu kokorow pefoli la, dugumogow, denmisennamogow
kera i komi u pagilen tun don bawo u m'a don ko mogokorow tun be
ko minnu pefola o delila ka ke u ka dugu kono. Sisan demisennin
te a masoro ka magere maakorow la, wa maakoro fana te dugu
kokorow pefo denmisenninw ye, wa makorow dun be ka kan ka bo an
senna. Mogo dun danbe de b'a to n'i be i yere don, i be waso n'i
danbe de ye bawo a ka ca Ala fe ko kuntaw te mogow si danbe la. O
tumana danbe donni ye gafe seben kun folo ye. Ni dugukono bee be
i danbe don i be i ka ko ke cogo don.

- gafe seben kun wera ye de walasa dugu kunkow ka don
yiriwali ka sira fe. Kuma donsonw ko : «ni t'i ka bana si don i te
na se k'a furake».

- gafe seben kun werew be saniya kan mara ani yeleko
baroninw do.

- gafe in kono an balimamusow do ka bo faraje jamana do kan
olu fana ye teriya, badenya ahi kelenya sebenniw ke walasa k'a
jira ko anw be ye kelen ye. NI mogo min ye nin gafe kalan ka ne,
i be hakili dayelen kun caman soro.

SIMIJI

N'Tenten samaks Bakari Dunbuya muso

Ne togo ye N'tenten samaks. N'furulen don Bakari Dunbuya ma. Den duuru be n'bolo. N ka dugu ye Welesebugu ye. n'sigilen don Simiji. N'be Simiji yan, a be san 20 bo furu senfe.

Du minnu sigilen don yan, olu ye : samakelakaw, Dunbuyalakaw, tarawelalakaw, jabatelakaw, Sidibelakaw n'olu ye fulaw ye ani Sako, Jawamarw ani njayiw n'olu ye lakolikaramogow ye.

Dugu sigibaga kera kanfirin Dunbuya ye. A bora Solon ka na korin, ka bo yen kana karatabugu, ka tila ka na Toron, Ferinna, Kamoni, ka laban Simiji. Dugu in sigira ji de nofe. Kafirin boto ferinna ka taa kamini, n'o be Simiji kofe, a labanna k'a ye ko Simiji ka kan ka ke a sigiyoro ye, yen neema koson.

Senkeyoroko ye dugumogow sigi yan.

Dugu in sigibaga ye saraka do bo. Kafirin ye bama do mine k'a ku tige, ka kolonkise tan noro a ku la, k'a gen ka da ji kan. Ni jakongo te, ko in tun be son, a jege tun te mine. Ko in togo ye ko Simijila hali bi a ko in te mo.

Dugu in sigilen, ga dowersw nana :

Sidibew n'olu y'an tenenmuso denw ye, samakaw, tarawelew n'olu ye numunw ye, Jabagatew, ani labanna Sakow, Jawaraw ani Njayiw n'olu nana lakolikaramogoya sababu la.

Samorikela ye dugumogow jensen. Sidibelakaw, n'olu y'an tenenmuso denw ye, olu nana sigi an fe balimaya sira la. Samakelakaw nana sigi an fe, ka d'a kan u nebora dugu fe.

Tarawelew nana numuya baara kama. Jabagatew fana sera yan numuya baara sababu la bawo numu be sigi nomasa kerefe tuma bee. Dugu in kono, mogo dow tun togo bora kosebe :

Cike la, nomasa tun ye Furaba, Tenen, Tamajan, Manan, Seriba, Tenenje Bala. Donsoyala : Dabace, ferin Musa, Tenenje bala, Dusuba Sama, Bisenjo Daman, Debila Manba.

Cenmasaya la : Dabace, Fabune, Tenenje bala, Kurajan nango, Masun Joman, Biyenjola Woyo.

nomasa ninnunw tile la, no tun te ban u bolo u ma deli ka kongo. An ka donsow tun te foyi faga sogo kunba ko.

Dugutigi tan ni saba de sigira Simiji yan :

- 1 - Kanfrin Dunbuya
- 2 - Siritenba Mansaba
- 3 - Furaba
- 4 - nele Seriba
- 5 - Bala
- 6 - Daman
- 7 - Jajoman
- 8 - Dabace
- 9 - Saabo
- 10 - Nfale
- 11 - Korin
- 12 - Nkoyo
- 13 - Tle

Tle Dunbuya Simiji dugutigi Cekoroba puman

Dugu in kono, geleya si te yan, Ben be balimaya be yan, furu nogonya be yan, jekabaara be yan, jekafo be yan, ben be yan. Benbaliya te mogow ni nogon ce yan.

Gaw ce fadenya te yan, dugu mogokorow ka kele te yan. Diinekokele fana te yan, furukokele te yan. An be ko to nogon ta la.

Dugu in kono, bee dalen i nemogo la min y'i fa ye, o y'i fa ye. Min y'i koro ye, o y'i koro ye.

Geleya damadow b'an kan :

folo ye denmisenw ka coololiye. U be boli ka taa dugubaw kono walima jamana were.

A filanan ye musow ka bololafineliyo ye i na fo nosusumansin

A sabanan ye senkeminenko ye

Naaninan ye jiko ye

Duurunan ye keneyako ye ani dogotorosoko sabatili ye.

Wooronan ye kalansoko ye ani karamogo soroli ye.

Nin san nataw kono an b'a fe ka nosusumansiko ni dogotorosoko penabo. San fila fo saba kono an b'a fe ka senkeminenko ani nakoko penabo. O ko, san nataw kono, an b'a fe ka digiko penabo ka ji ton, ka lakoliso jo min nogon te Jitumu bee, ka balikukalansoko bila senkan walasa kunfin kelen kana to dugu kono. Musow ka balikukalan nafa ka bon ka teme denmisenw ka lakolikalan kan barisa denmisenw be laban ka taa k'an fililen to yan.

An ka sugo ye ji ka bo kulu sanfe. N'o kera no te ban ton na. O ye hserre nalen ye.

SUGULA

Mogote Sidibe Sedu Kulibali furu muso

Ne togo ye Mokote Sidibe. N'ce togo ye Sedu kulubali. Den saba b'an bolo. N'ka dugu togo ye Sugula. N'sigilen don o dugu kelen in kono a be san 20 bo.

Du saba sigilen don an ka dugu kono. Kulubalilakaw n'olu ye dugutigiw ye, Dumuyalakaw n'olu ye numuw ye, kantelakaw n'olu y'an furunogonw ye.

Sugula sigira Sontan Jaraba ani Fakoliba fe. U bora Jagokroni ka sigi yan donsoya sababu la.

Donsoya ni cike nata ye dugu sigibagaw se yan. Dugu in be sigi waati min, u tun be tata fitinin jo, ka ban ka tata kunba jo k'o lamini. Sokalaw tun be jo yen. Forobafenw tun be bila jifuru kono. Dugutigi tun be o kolosi. U tun be forobafenw bilayoro weele ko jifuru. Don do la, u yaalato u ka donsoya senfe, sigi do ye yoro taamasiyen u ye, ka yoro lamini. Fakoliba ko sonta Jaraba ma : «Karamo, ni taamasiyen in koro ka di. Ni mogo min y'i sigi yan i ka dugu be bonya ka nin yoro bee fa. O la Sugula bora jagokoroni kono ka sigi yan. Dunbuyalakaw nana u sigi yan dalimasigi kama, i n'a fo numuw te dugu min na ka n'i sigi numuyabaara kama. Kantelakaw y'an furunogonw ye. U tun ye kulubaliw ka furutala ye. Kantelakaw y'an ka sononalidonbagaw ye kabini bi ma se, o kosen Sugulaka si te ban Kantelakaw ka sononalidon ma. Yan dugumogo dow togo bora donsoya ni kele cefarinya ni sene na. Donso nanaw tun ye : Sonta jaraba, Fakoliba, Daba Faje, Joma Nikurun, Nunfen Fakoli.

Kele cefarin tun ye Jakura Bebe, nakalenba Filake, Fakelen Koninba. Senkela waraw tun ye Jokura Bakun kante, Tenenba Nkoro, Saba Joman, Famusaje.

Sontan jaraba ni Fakoliba kera sababu ye donsoya sira fe ka Sugula sigi. Dugu tow bee ntonkun son ani dankun, Sugula te o si son. Daba faje kera sababu ye ka donsoyasira sigi senkan Sugula. N'a tun ye donsow balima, su tun b'i korota walima k'i yelema.

Nunfen Fakoli tun ye donso farin ye. A ye wara jugu caman faga minnu tun be tipeli ke.

Kele sira la Jokura bebe tun ye ce farin ye, waati la, Fulakele tun ye dugu ci. Ko an ka tubi, an ma son. Kele ye Sugula mine tile 12 nakalen Filake n'a ka keleminew tun be bo tata kono, ka cew faga k'u faga, k'u faga. N'a bolo ssegenna, a tun bi seme jiri la ka keledenw faga. Nka a tora o kele kelen na.

Fankelen Koninba y'a ka cikela ladon kele cema. O si m'a to Dugu-tigi 23 de sigira dugu kono

1 Joman	14 Fakoli
2 Jaraba	15 Kunkoro
3 Mare Musa	16 Joman
4 Fakoli	17 Famusa Blen
5 Woyo	18 Fatigan
6 Famori	19 Jamori
7 Ceba	20 Numan
8 Nfaje	21 Sho
9 Seriba	22 Famusaba
10 Woyo	23 Bogori n'o ye dugu tigi ye bi.
11 Daba	
12 nanba	
13 Karanuman	

Benbaliya foyi te dugu in kono, balimaya be yan ani furusira ani jekabaara, ani jekapenaje, ani kotonogontala.

Baara min kera dugu in kono, i n'a fo lakoliso, dogotoroso, jiginniso forobaforo, zeriso, balikukalanso, kanpaman, olu bee jora ben kono.

Benbaliya ma don ani nogon ce folo. Geleyaw minnu b'an kan olu file ninnu ye :

jiko, ka minenw bila jiginniso ni dogotoroso kono ani musow ka bololabaaraminew ani dunanjiginso labanniko.

San nataw kono, an b'a fe ka dabali ke ka kalanso sinsin kosebe, ka fura nini musow ka nako jikogeleya la ani u ka baarakeminentanya la. San naani, duuru, fo tan jiginniso ni dogotoroso jo ka do fara a kan.

Musow ka kalanko fana b'an hakili la. Ni muso kelen kalanna, du kalanna. Ni muso bee kalanna dugu kalanna, jamana kalanna. An sugora k'an ka dugu mogow benna. Ben kono heere doron be yen.

Sugula kaw ka koori fori len

T A M A L A

Kura Sinayogo ka bo Tamala,
Nsobaje samake muso

Ne ye Kura Sinayogo ye ka bo Ferekoroba. Nga n'sigilen don sisan Tamala. N'furulen don Nsobaje Samake ma. Den naani b'an bolo. N sigilen don yan kabini san 1945.

Du minnun be Tamala yan o ye samakew, Sinayogow, Bagayogow, Konew ani kamaraw.

Dugu in sigira Numuko samake fe. A bora Jitumu-Jalakoro k'a sababu ke pani ye ka na sigi yan. Numuko samake ye tamala tu tige, a ma geleya si soro. Senekedugukolo ye Numuko se Tamala. Cikedugukolo tun ma laboli ke Jalakoro.

O koton, an wulila ka bo jalakoro ka na tamala tu tige. tamala sigilen be Welesebugu ni koron ce. Nkorobugu be ani ba ce. An ni Jalakoro ni Bamakoni ni Fajobugu be dan bo koronfe. An ni Denfara ni Ferekoroba be dan bo Worodugu fe ko folon do be teme Tamala ni tilebi ce. Fara folon kelen ka tamala ceci ka bo koron fe ka jigin tilebin fe.

An ka dugu in sigilen, Numulakaw, Sabulakaw, Warabalakaw, Tenenbalakaw, konew, Nkatenenlakaw nana dugu labona.

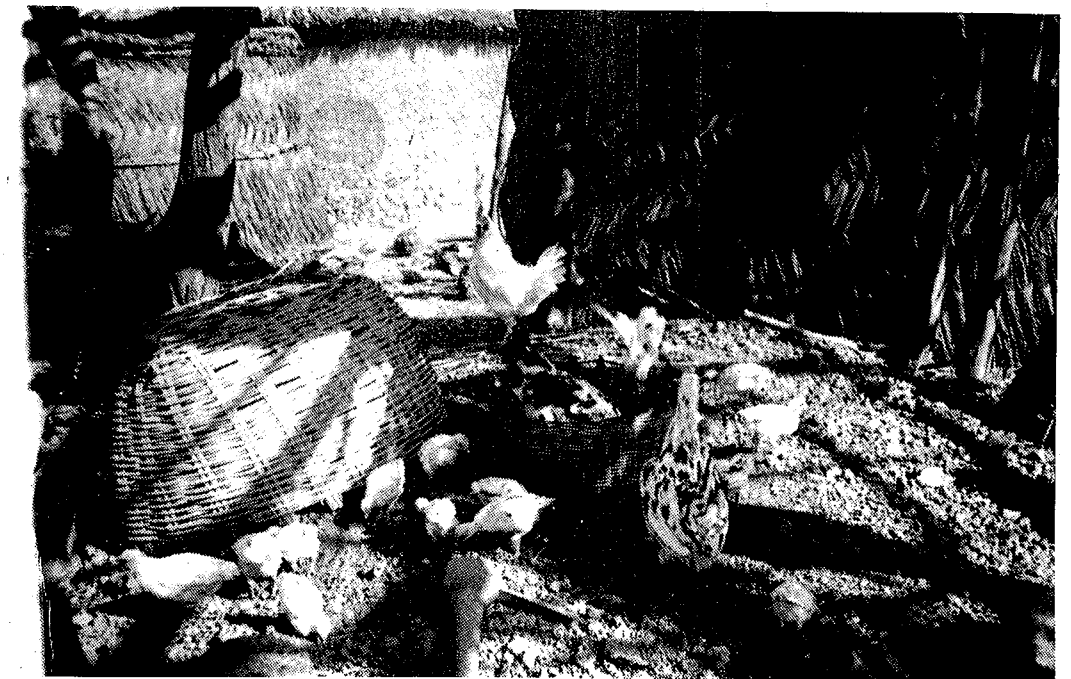
Senekedugukoloko y'a to an kelen-kelen nana sigi yan. Dugu in mogo togo bolenw kera Numuko samake, sabu Moriba samake, Neneba Sigan samake, Ko Samake, Fabilen Samake, Tenenba Samake, Tenenba Samake fa.

Sabu Moriba tun ye donso farin ye ani senkela waraba tun don.

Neneba Sina tun ye donso farin ye, dabamasa tun don fana Fabilen samake tun ye kelmasa ye, a tun ka farin kosobe. N'a bora Fabilen kelen na, to ninnu bse togo bora cike ani donsoya la.

Dugutigi 15 sigira yan :

- 1 - Numuko Samake
- 2 - Sina samake
- 3 - Sace samake
- 4 - Fa samake
- 5 - Tenenba Fa samake
- 6 - Furaba samake
- 7 - Kabase samake
- 8 - Waraba samake
- 9 - Muna Samake
- 10 - Fablen Samake
- 11 - koninba Samake
- 12 - Nanko Samake
- 13 - Wojaba Samake
- 14 - Keriba samake
- 15 - Bilon samake

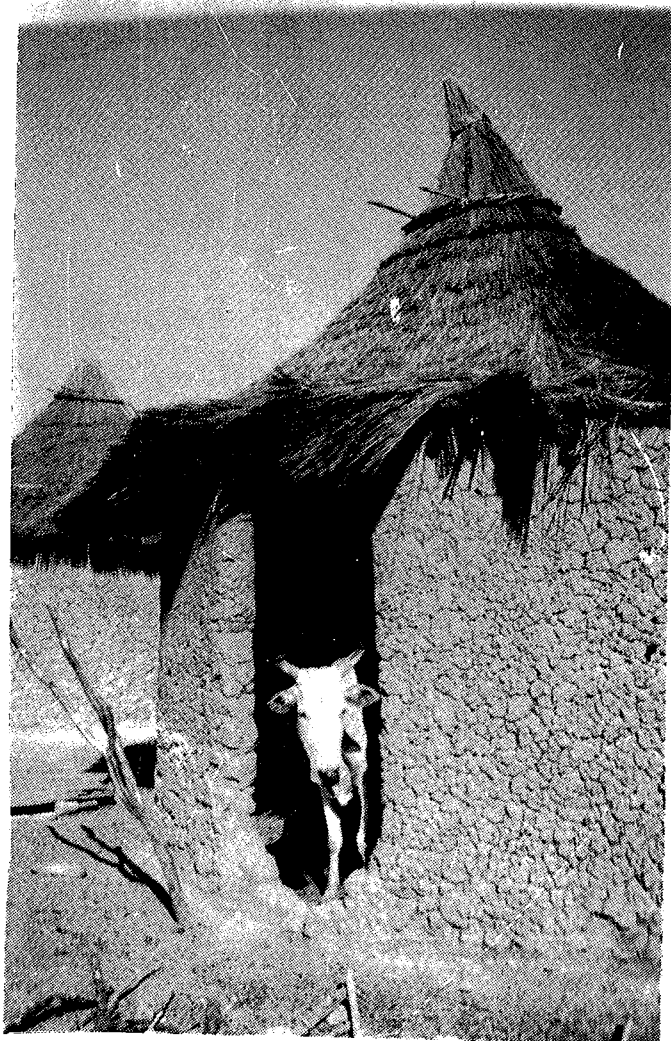
Se sulu

Ben b'an ka dugu kono. An bennen don balimaya ni furusira kan, jekabaara ani jekapenaje sira kan.

Tamala bee bennen don. Ni mogo minnu filila nogon ka tipe ma an bee je ka sigi k'o fo ka ban an ni nogon ce walasa ben ka se ka sabati an ka dugu kono. Sigi kono ben be ko bee nogoya. Yan, geleya minnu b'an kan, olu ye senkedugukolo ye ani cikeminenko ani jiko geleya ye.

Nin geleya minnu b'an kan, n'an jera, an be se ka fserew soro u la. An ka miiri ye ko musow bee ka kan ka kalan. A be se ka ke balikukalan ye walima lakolikalan ye. Balikukalan tun daminena yere. Nka sisan a jora folo. Nka doonin an be na a damine tugun.

Tamala misiw ma nina u yere ko

FANI-KOJALAN

Siraba samake, Sumanjan Sako muso

Ne togo ye Siraba samake. n'furulen Sumanjan Sako ma. Den saba be an bolo. Ne wolola Fani-Kojalan n'sigilen don fana yan. N'si ye san 57 ye ninan.

An ka dugu in kono, ga minnu sigira olu ye samakelakaw, Bagayogolakaw, jabatelakaw, Metelakaw, Barilakaw, Fofanalakaw. Dugu in sigibaga kera teneko fani Samake ye. A bora denfara ka taa sigi Diko ka bo yen ka laban ka sigi yan. A ye yan nini Banfe Siraba Dafara fe. An be yan o sigi la.

Samori ka sofakale y'an bo Denfara. An sigira bako san 7, o ko an nana sigi Diko. Yen, an ka soro bonyana ka teme an jatigiw ta kan. A kera fadenya ye. An mansaw seginto Denfara, u faso la, u ye Fani-Kojalan dugukolo nini Banfe Seriba fe o kera an sigicogo ye yan.

Dugumogow nana yan tuma min na, u ye lajeli ke ka ye ko jine nabara do tun ye yan dasiri ye. O saraka kun ye fali ye. O saraka bolen, dugu sigira. Hali bi, o fali saraka, n'o ye an ka dugu dasiri saraka ye, o be bo.

Samakelakaw ni Bagayogolakaw folo nana nogon fe yan. O kofe, Sakow nana, Jabate nana olu ko Metew, n'olu ye Julaw ye, olu nana Bariw tugura olu la, ka Fofanaw da olu kan. Furusira ani jekasigi ye Sakolakaw se yan.

Jabatew tun be na tile damadonin ke yan ka segin ka taa. U tora o la ka laban ka sigi yan dugu diya koson. Metew tun ye julaw ye, u tora taakasegin ni sannifeere la ka laban ka sigi yan.

Bariw bora Segu jikogeleya koson u nana a nini dugutigi fe ka sigi yan walasa k'u ka baganw lahins. U tora yan o lahineni senfe.

Fofanalakaw fana bora Segu n'u ka baganw ye. U fana sigira baganw lahineni senfe. Mogo damado ye togo soro fani-Kojalan.

Mogotefili cekura samake tun ye nomasaba ye, mogotigi fana tun don.

Masiran Nece tun ye donso farin ye.

Cefin samake, Fanijan samake, Seba Nece samake, olu bee tun ye donso farinw ye minnu togo bora.

nomasaba werew tun ye Ntogo Bagayogo, Sobajan Sako, Tinba Bagayogo ye.

Teneman bagayogo ye folikelaba ye. A nogon folikela tun te Jitumu bee kono.

Mogotefili samake y'a ka dipelatige ke, a ma kongo, a ka mogo ma kongo. O tuma, mogo te kongo mogo min bolo, o be k'i matigi ye. Masiran Nece tun te siran foyi ne, don o don a tun be sogo faga.

Cefin Samake delila ka jine faga. O wale y'a ni donso tow bo nogon na. Fani samake tun be sogo kunba doron faga, i n'a fo daja. Seba Nece samake ye sigi faga o y'a soro kojalan sigilen be yan. Ntogo Bagayogo tun kelen don ka cenmasaya fara a ka nomasaya kan. Bee tun be n' san a bolo.

Sobajan Sako ma foyi don ni sene te fo ka taa a sa.

Ale folo de ye misiri jo fani-Kojalan. Tinba Bagayogo ye nomasaya ke, ka sine fila ke sarawusuya la. A ye alimankela fila bee ke, ka ban ka na sa a faso la. Teneman bagayogo ma deli ka taa tulon si la n'a ma togo soro. Dabamasa tun don fana.

Mamadi Sako tun ye morikaramogoba ye. A ye kalan ke yasani. Yan lamini bee la silameya soro la ale nofe.

Fani Kojalan kene ba

Fani-Kojalan yan, Dugutigi kononton sigira :

- 1 - Tenenkun Fani
- 2 - Sanije fani
- 3 - Mogotefili Cekura
- 4 - Fajuguba
- 5 - Nanuman Cekura
- 6 - Matomawa
- 7 - Seba Cesan
- 8 - Nanuma Fiyenu
- 9 - Wa Cesa

An ka dugu in kono, fosi te yan ben ko. Ben min b'an ce, o no be an ka kow bee la, ka da balimaya ani furunogonya kan. An be je fana ka dugu bara nogon fe. Fani-Kojalan cekorobaw ka hakili numanya, denmisenkuluw ani musow ka ben y'a to an sera ka musojiginso jo, ka je ka tari 4 sene dugu togo la, ka kolonba sen ka miisimarayoro jo, ka forobanako sinsan musow ye.

Benbaliya si te fani-Kojalankaw ce. An ka dugu te fadenya don gaw ni nogon ce. A te mogokorow ka kele koro maralen don. A te dugutigiya nofekele don. Dugu bee, ce min ka koro ni bee ye, o be sigi dugu kunna. An te dugukolokokele don kuma te dinkokokele ma. Bee b'i ka sira fe nogonbonya kono ani nogongasiisigi kono.

Konba samake n'o ye fani Kojalan tonw kungiti ye

An ka dugu in kono, je be yan, je min ka baara ye ka mogow lafaamuya u ka nogon kun, ka fitine faga. Ni furuku-furuku donna mogow ni nogon ce, u be nogonkumapogonya k'a ban pewu.

Geleya min b'an ka yiriwali sira la, o folo ye ni ji te yoro min, geleya to bee b'o kono. Balodese b'an ka baganw be degun tileman tumana, dugukolo yere fagora, f'i ka nogo caman ke a la, nogo songo t'an bolo, senekeminen fana te yen.

An ka geleyaba do ye keneya sabatilibaliya ye. Musojiginoyoro ni dogotoroso b'an bolo nka minen t'u kono, fura t'u kono. An b'a fe sisan fo san were an ka dogotoroso ka sira soro. Muso be na

jekabaara ke, i n'a fo kolotomo, koorisene, k'o wati ke ka dogotoroso lawuli.

San fila fo saba kono, an-ka senkemenko sira la, cew bena foro baara ke, k'o ton don cikemenw na, k'o juru don setanw na. An bena nosusumansin nini walasa musow be bololafine u ka gaw baaraw la, u yere ka se k'u halalaso ke. San naani duuru fo tan kono, an bena je k'an ka sira baara, ka da kan an ka dugu soro be an ka senfnw feereli la Marako. N'o sira dilanna an ka soro be bonya. An b'a fe fana ka jitonyoro dilan ko kono, ko min be bo dugu tilebin fe ka taa ba fan fe. N'o kera, ji be ton, an be se ka ko caman ke. An naniya do fana ye ka kalanso jo walasa kunfin kelen kana to an ka dugu kono. An be balikukalanso fe. Musow ka kan ka kalan. Denmisnw ka kan ka taa lakoli la. An ka sugo ye ka jigine bee fa, ka here ni nisondiya ke fan bee fe.

NPIYEBUGU

Zani Welesi amerikin jamana moggo ni a sigira

Ne togo Zani Welisi, nka Mali la, ntogo dara ko Asitan samake. N'si ye san 25 ye. N'ma don furu la folo. Den fana te n bolo folo. Ne ka dugu ye Shikago ye n'o be Ameriken jamana kan. N'sigilen don sisan Npiyebugu, a be san 2 bo. Ne be baara ke. Ameriken Jamana ka ton do la n'o togo «kori de la pe». O ton ka baara nesinnen don deme donni ma jamana werew la u kunkow siratigela, i n'a fo jirituru, nakosene, kolonsen, kenya sira, jekabaara nogonfe. N'tila la n ka lakolilaba kalan na kabini 1986. N'ka baara ye kungokonona sibatili n'a lakanani ye. N'kori de la pe» kono, nka baara ye ka jiriw kisi, ka jiritige dogoya, ka mogow dege gakuru nana dilanni na o ye n'ka baara fanba ye Npiyebugu n'a lamini duguw la. Tenufo mogow nana ko k'u deme ka barasi jo. Ne ni Wiliyamu n'o mali togo ye Zumana Dunbuya, n'a sigilen don faraba, an cesirilen don o barasi joli la.

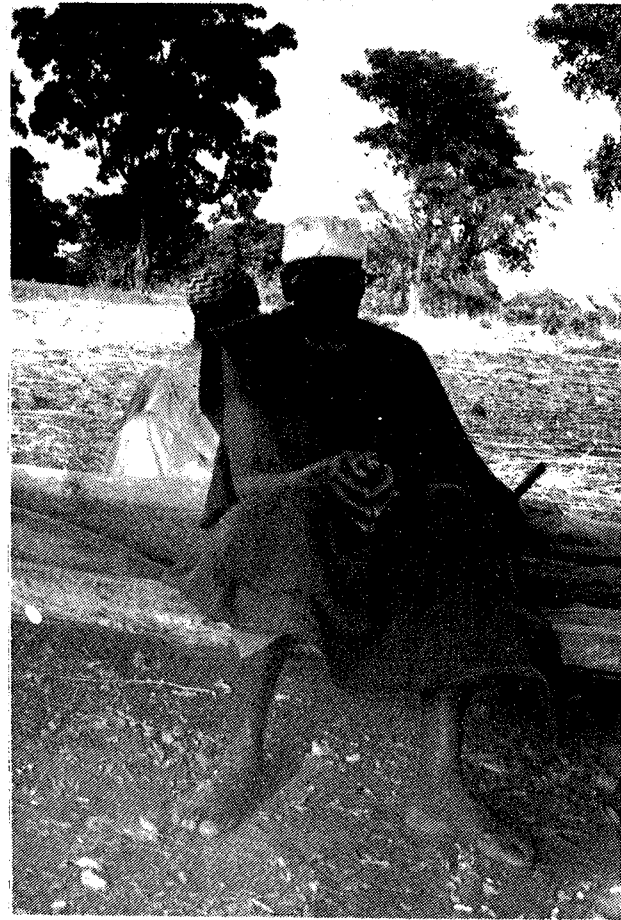
Npiyebugu dugu kono, ga minnu sigilen don yan, olu ye samakelakaw ye ani kamaralakaw, Baalolakaw, Dunbuyalakaw. Dugu in sigira nanko Npiye samake ani Nankom Jan Kamara fe. U tun ye donsow ye. U sigilen tun don Tenkele. U ka donsoya senfe, u nana bo yoro numan do kan, jirisunba do koro. U y'o yoro ke u ka sogojayoro ye. Balimakele donna Tenkele tuma min, nin ce fila n'a ka denbaya nana sigi nin yoro folen na. Jiri tun togo ye lange. O la dugu togo folo kera langekoro ye ka laban ka ke Npiyebugu ye Nanko Npiye samake kera dugutigi folo ye. O ko mogow werew nana yoro komen. U nana sigiyoro nini dugutigi fe. Ga tow nana sigi o cogo la.

Npiyebugu moggo togo bolen tun ye :

- donsoya sirala : Nankom Jan kamara
Koninba Samake
Bolimajan Jara
- sens sirala : Sonikoro Kamara
Nanko Npiye Samake
Dusuba magan samake
Sofa Koni samake
Nagwe jara
Alifa samake

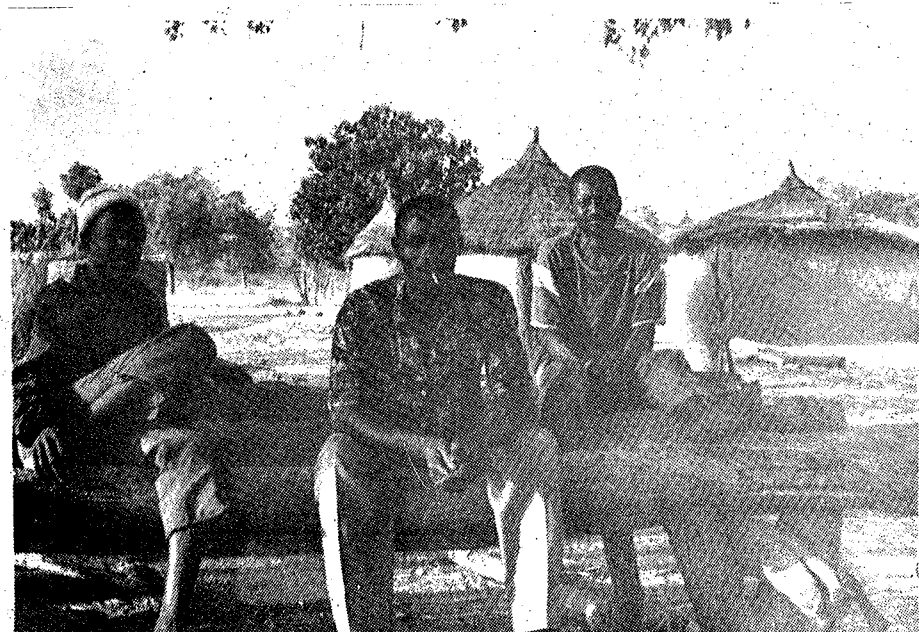
Dugutigi 15 sigira Npiyebugu

- 1 Nanko Npiye Samake
- 2 Nanko Numu Samake
- 3 Dusuba Magan samake
- 4 Konje Jurukoro samake
- 5 Siratene Samake
- 6 Yeje Magan samake
- 7 Cefin samake
- 8 Warabaya Samake
- 9 ninsje Sira samake
- 10 Nankoblen samake
- 11 Toroba samake
- 12 Nunbele samake
- 13 Sina Samake
- 14 Bala samake
- 15 Siyaka Samake

Dugu in kono fosi te yen ben ko. Ben ni balimaya, furu nogonya, jakabaara, nogondeme, jakafa be kele bee ban yan.

Dugukolokokele tun be yan waati do la nka an y'o fo ka ban. gelsya minnu b'an kan dugu in kono, o ye kolonko ye, ani sirabako lakolisoko ani matoroniko.

Dugu hami ye sene ye ani senekeminenko ani nogoko, ani musow fana ka kalanko. Dugu ka nafaba be soro o kow la.

Dugu mogow ye n kunben ni bonya ni here ye kabini n sigira yan don min n ye jatigimuso do soro n'o be n ka suman sigi don o don. Dugumogow ye n deme fana ka n ka so jo. N ye fen caman dege u nofe, ka fen caman faamuya i n'a fo n'i b'a fe ka fen di mogo ma se te min ye, du ka forobaaraw, u burujuw, soro fila ko nogon ce ani lada korow.

Nka n'ye gelsya fitinin soro a damine na ka da n ka farajeya kan. Mogo caman tun be na ndeeli wari ni fura la. Musoya sababu la, n y'a ye fana segen min dalen don musow kan dugu in kono. Musow te a yere ta ye. Cew birilen don musow kan kabini u furu tuma. U birilen don musow ka sorow kan. Se bee be ce bolo. O ye n dusu tipe kosebe. Musow be i n'a fo jon. Musow fana ye mogow ye i ko cew. U be se ka miiriya numanw soro. U joyoro te denwolo ni tobili doron ye. Nb'a nini muso k'u yere ta don dola, u ka miiriw n'u ka dipelatige sira la.

J E R A

Alimata Dunbuya - Aramu samake furu muso

Ne togo ye Alimata Dunbuya. N'ce togo ye Aruna Samake. Den wolonwula ye n jigi ye. N ka dugu togo ye Jera. N sigilen be fana o dugu kelen kono kabini n wolotuma, a be san 30 bo bi.

Du duuru sigilen don Jera kono : samakew, Dunbuyaw, Bagayogow, tarawerew ani Sakow.

Wara samake ye dugu in sigi. A bora Seliban. Jera tun ye cikebuguda ye. Kofe a yelemana ka ke dugu yere ye.

Wara Samake nana sigi Jera barisa a denke tun be mogow mine k'u feere. A y'a miiri ko n'a nana yan, a denke tun tena mogo soro yan k'o feere. Dugu sigira du fila fe : Wara Samake ka du ani Wajaba Sako ka du.

Filili kelen ko, a fora ko jine nabara do be yan. O saraka tun ye Fali kelen ani tura jeman kelen ye. O saraka bolen ko, sigi sera ka ke.

Dugu sigilen ko, Sakow nana barisa dugu sigibaga folo y'u weele teriya sababu la. Shaba Dunbuya nana a n'a dogoke Buwan ka bo Falan. A sigikan kera ka b'i lafine. A labanna ka to yan. Tarawelew nana o kofe k'a b'u ka dugu la barisa yen dugumogo tun dogoyara.

- Siriba Bagayogo togo bora kosebe donsaya la Jera kono.
- Kogomogo fana togo bora nomasaya la. A dogoke Saran fana kera nomasa ye.
- Buwa Bunbuya fana togo bora nomasaya la
- Nkoro samake ye togo soro lakolikalan na. A ye san 9 ke lakoli la. A tilalen kalanna, a sigira a faso kono ka mogow deme k'u ka kow penabo.

Komogo kera dugutigi numan ye. A tile la, ben tun be dugu kono. O de y'a togo bo.

Saran Samake ye numanya caman ke. A ka dugutigiya kera heere ni lafiya ye dugu kono.

Buwa Dunbuya tun ye cendalamasa ye. A tun te nkalon tige abada. N'a tun ye fen o fen fo o tun te wuli.

Nkoro samake tun ye dunanw jigiba ye. A tile la dunan tun te kononafili an ka dugu kono, an ka dugu fana tun te kononafili dunanko la. Ale koson, an ka dugu diyara mogo caman ye, faama fara faantan kan.

Dugutigi wolonwulan sigira Jera :

- 1 - Wara Samake
- 2 - Ntogo Samake
- 3 - Wajaba samake
- 4 - Kolese Samake
- 5 - Ngolo Samake
- 6 - Saran Samake
- 7 - Bakari Samake

Foyi te yan ben ko ani jekabaara, furusira, teriyasira ni jekapenaje. Benbaliya te yan. N'a kera ko mogow bena furuku nagon koro hali donin, u be sigi ka kuma k'o ko ban. Geleya min be dugu in kono o folo ye ji n'tanya ye. Tilema tuma fe an be taa koo kono fo yoro jan.

Geleya filanan ye sirantanya ye. Samiya fe an mago caman be sa ka d'a kan ni mobili fen o fen ye nin sira mine, o be to bogo la. An ka dugu be tige dugu tow la samiya kono.

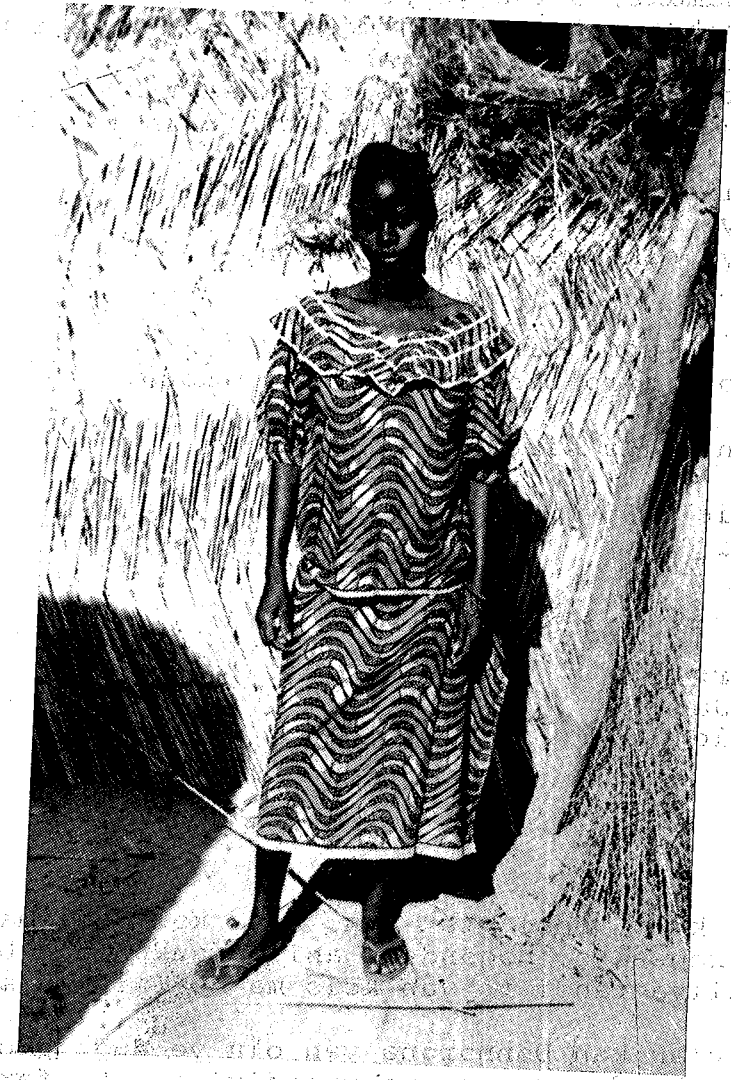
Geleya sabanan ye furako ye. N'i banana an ka dugu in kono, fo k'i sensen ka se Welesebugu la, n'o te i te fura ke. An ka hami folo ye ka kolon penama sen an ka se ka nako sene, O kofe, an b'e fe ka siraba dilan ani ka nosusumansi soro. A ka di an ka dugumow ye fana ka balikukalan sinsin, ka denmisenw fana ka be dugu yiriwa.

Ne sugora k'an ka dugu yiriwara, bɛɛ faamuyara. Baara bɛ ke kopuman ka bɛɛ nafa. Dugu magow bɛɛ bɛ panabo an yersw fɛ. Dugu saniyara, banamisen caman tununa. Heere ni nisondiya bɛ fan bɛɛ fɛ.

Jera dugutigi Bakari samake

Dongorona

Dongorona kaw ka mayimuna Samake Umaru samake muso

Ne togo, ye Mayimuna samake ka bɛ Dongorona. N'ce togo ye Umaru samake. Den fila b'an bolo. Ne wolola Dongorona, ka mo Dongorona ka furu Dongorona.

Du caman sigilen b'an ka dugu in kono yan. Samakalakaw bɛ yan. Marikolakaw, Sakolakaw ani kamaralakaw bɛ yan. Kulubalilakaw, Keyitalakaw ani Gindolakaw bɛ sigilen don yan.

Dugu in sigira Jajugu Nci Samake ani Koninba Npiye Mariko fɛ. U bora Dongoron ka n'u sigi yan.

Dugu in sigira teriya sababu la. nci samake an'a terike Koninba Npiye mariko y'a kanu ka sigi pogan fɛ. U ye dugukolo nini u benke fɛ. Dugukolo sorola nolobalakaw fɛ.

Dugukolo numanko y'a to ga folen ninnu fara la u kan ka dugu bonya. Nka an bɛ se k'a fo ko lakolikaramogoya sababu ye Dunbuyalakaw, Kulubalilakaw ni Gindolakaw se yan. Kamaralakaw ni Sakolalaw ta sababu ye senkeworoko ye. Bolilakaw, Gakulakaw Keyitalakaw ta ye baganmara ni moriya ye,

Dugumogo togo bolenw kera :
 Debelekorɔ Samakɛ, o tun ye donsomasaya ye.
 Kumase Kurun samakɛ, o tun ye pomasa ye,
 Fasekorɔje Samakɛ, o tun ye kelɛmasaya ye, Segu kele waati la.
 Biratige samakɛ, o tun ye cikemasa ye
 Sasi sako, o tun ye soma ye, bolitigimasa tun don.
 Debelekorɔ tun ye donso kogolen ye, ce farin tun don bawo a
 ye fulaw gen.
 Kumasekurun tile la mogo si ma kongo.
 fasekorɔ tun ye mogo tigi ye
 Siratige tun ye cikemasa ye Jitumu kono

Sasi sako tun ye soma nifin ye.
 Ninu be ye togo soro Donɔɔrona, Jitumu kono.

Dugutigi tan ni fila sigira Donɔɔrona yan :

- 1 - Jajugu Nic
- 2 - pine meri
- 3 - Fasekorɔ
- 4 - Npieblen
- 5 - Fato
- 6 - Debelekorɔ
- 7 - Zantigi Jan
- 8 - Kunba noloje
- 9 - Tinen ko
- 10 - Biratige
- 11 - Zankorɔ
- 12 - Malafase

An ka dugu in kono, fosi te yan ben ko. Balimaya, furusira,
 jekabaara, jekananaje, nɔgondeme ani nɔgonkungoke b'a jira ko ben
 be yan. Benbaliya fansi te yan kele ma ke folo ka se o yoro ma.

Gelsya minnu b'an kan Donɔɔrona yan olu ye dugukolo numan ko ye
 ani senekeminenko dogotoroso ni musojiginso, ka fara nosinmansiko
 ni kolosimansiko kan.

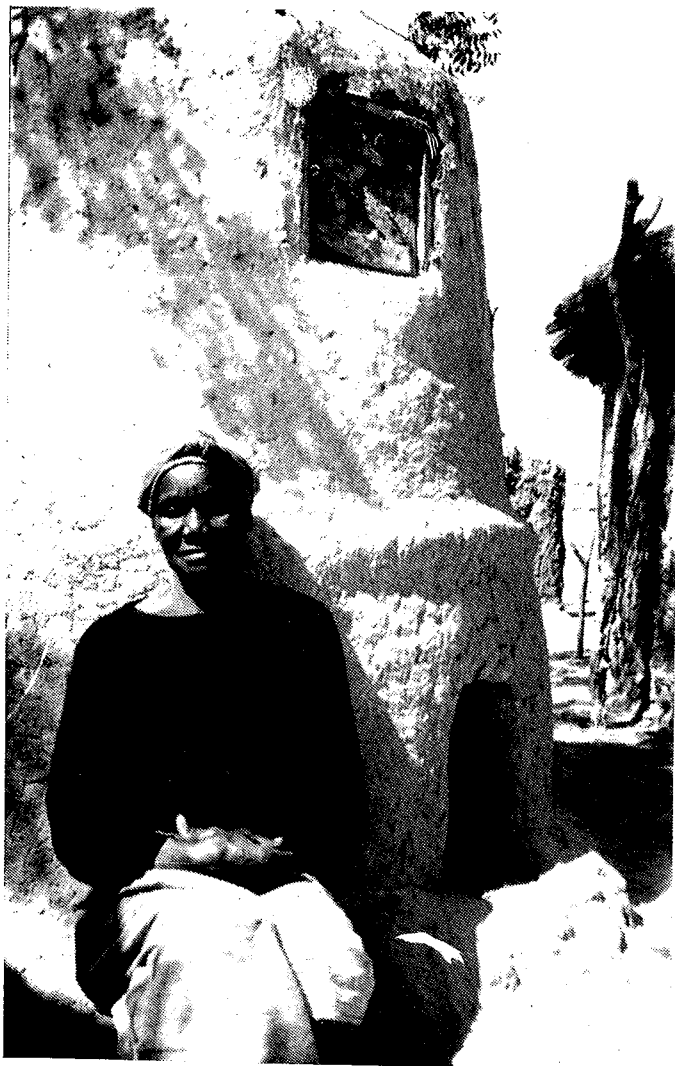
Senekeminenko ni dogotorosoko ye gelsya belebelew ye an ka kan ka
 minnu furake teliya la.

San fila kono, nosimansinko ni kolosimansiko, be da o kan. O kofe
 ji sorocogo ka nako sene, o b'an hakili la. balikukalan fana b'an
 miiri la. An b'a fe ka taa ne. Ne ka sugo ka sin dugu ma, o ye
 baara, ben ni cesiri ye. O y'a soro fugariya, baarakebaliya,
 naniyajuguya tununna pewu. Fosi ma konuman tije kebaliya ko.

Dogorona kaw ka denmisenw ani u ka fulake Boli

DOGOTU

Masira Kulubali n'o ye n'co Samake muso ye ka bo dogoto

Ne togo ye Masira Kulubali. Ne wolola Dogotu, ka mo Dogotu, ka furu Dogotu Nco samake ma. N'bangera den naani na o furu kono. Ne be Dogotu dugu in kono a san 70 ye nin ye.

Keyitalakaw, Kulubalilakaw ani Sakolakaw sigilen be yan. Nka Samakelakaw de ye dugu tu tige. Dogotu sigira nama Samake fe.

Dugu sigilen ko, Kulubalilakaw, Sakolakaw ni keyitalakaw nana dugu bonya. Filadu kelen farala u kan, o ye Sumarew ye. Ninnu bee nana sigi Dogotu, k'a sababu ke senekedugukolo numan nini ye.

Dugu mogo caman togo bora kosebe seneke ni donsoya sira la :

ke tun ye pomasa ye, donso farin tun don fana
ake, Bisikoro samake, zan Keyita, Zan kulubali,
ko, ninnu bee tun ye pomasaw ye.
i Samake, Dogoni Burama samake, Nokoleba, Nanko
zan samake, Sunkalo samake, Gubaco samake, Burama
y i, Molobali samake, olu fana tun ye donso farinmaw ye.

U bee lajelen tun ye dugu lakananibagaw ye. U ka waraya seneke la, u ka cefarinya donsoya la, ani dugu lakanani u fe, nin ko damadow y'u bee ke mogo laadiriw ye Dogotu dugu kono.

Dugutigi kononton sigira Dogotu k'a ta kunun fo bi :

Npene Sine Samake kera dugutigi folo ye
Siriman Samake dara o kan
Dogoni samake tugura o la
Ntugume Samake nana o kofe
Nanko Samake dara o kan
Zan samake sigira o no la
Nto Samake nana o kofe
Fatama Samake dara o kan
Sine Samake de ye Dogotu dugutigi ye bi.

Dogotu dugu kono, foyi te yan ben ni kelenya ko. pogondeme b'an ni pogon ce. An be forobaara fana ke pogon fe, k'an penaje pogon fe. Fadenya, dugukolokokele, diinekokele ani dugutigiyanfেকেle, ninnun si te Dogotu yan.

Geleya min b'an kan Dogotu yan, o ye jiko geleya ye. O ka jugu kosobe. Senekeminew fana t'an holo. Misidaba ani misiko geleya, wotoro ani dannimansiko geleya fana b'an kan. Kalan ko geleya fana be Dogotu yan.

An ka dugu musow hami ye min ye teliya la, o ye balikukalanso, dogotoroso ani nakoko ye. Nka nin baara ninnu si te sira soro ni jiko ma penabo.

San fila walima san saba kono, n'an sera ka nosimansin soro, o b'an deme kosebe an ka sokonobaaraw la.
O kofe, an hami ye musojiginso ye ani safunedilanko ye. An fe Dogotu yan, min be an ka hereso kono, o ye baara ani kalan, pogonfaamu ni kotonogontala, ka kow laben pogon fe ani ka jekabaaraw ke kelenya kono. Kele fan si t'an ka hereso kono Dogotu.

Dogotu dugutigi ni dugu morikalandenw

N'Korobugu kaw ka Fanta Dunbuya ni a den
keni Madu samake Sinali samake muso

Ne togo fanta Dunbuya ye. N'furuce togo ye Sinali samake. Den kelen be n'bolo. N ka dugu ye Nkorobugu ye. Nka n sigilen don Nkorobugu kabini 1985.

Du minnu sigilen be yan olu ye Samakew ye ani konew, Kulubaliw ni Jalow.

Dugu in sigira Nkoro samake fe. A bora Jarakoro-Jitumu. A senekyoro pinito bora yan kan. A labanna ka sigi a ka foro la. O labanna ka ke dugu ye. Nkoro sigito ye fileli ke. A fora ko dugu saraka ye ntura je ye ani ba ni saga, o sarakaw bolen ko, dugu sigira. Nkorobugu tun ye buguda de ye folo.

Dugu y'a togo soro a tu tigebaga togo fe n'o ye Nkoro samake ye, kofe konew nana ani kulubaliw ka dugu bonya. Jalolakaw fana be yan sisan.

(Sigi man galen, ka to k'i sigiyoro laben o nagon te.» Teriyasira ye konew lasé yan, Kulubaliw fana nana teriyasira la. Jalolakaw nana baganmara kama. Dugu mogo togo bolenw kera :

- Nkoro n'a tun ye nomasa ani togotigi ye
- Nialenba Bwaje tun ye nomasa, donso tun do wa cen dala masa tun do.
- Fatama tun ye cen masa ye wa donso wara tun do.
- Fanbu kone tun ye fin saba ye : donso, nomasa ani cen masa
- Keninba sibla samake tun ye cen masa ye wa nomasa tun do.
- daba Borice tun ye kele masa farin ye a ye samorikele ke.
- Bwaje samake fana tun ye kele masa farin ye
- Nialeba n'Koro tun ye kelemasa ye
- Kemisa Sibla tun ye donso farin ye wa nomasa tun do.
- Dunanba Tama o tun ye donso farin ye ani nomasa.
- Boso Finna Ya tun ye donso farin ye wa a ka nomasaya nagon tun te jamana kono
- Kon Finna N'koro tun ye cen masa ani donso farin ye wa nomasa tun do.

Dugutigi 15 de sigira dugu in kono.

- 1 - Nkoro Samake
- 2 - Tama Samake
- 3 - Yanfile Ngalama Samake
- 4 - Cejugu Samake
- 5 - Bwaje Samake
- 6 - Nanko Koroko Samake
- 7 - Buraman samake
- 8 - Borice samake
- 9 - Kiba Samake
- 10 - Wojuma samake
- 11 - Ceni samake
- 12 - Tama Samake
- 13 - Sibila Samake
- 14 - Seriba Samake
- 15 - Tama Samake.

An be dugutigi kura makonona. Dugu kalifalen be sisan Sibila samake ma sanni dugutigi kura ka sigi.

Dugu in kono foyi te yan ben ni balimaya ko. Furu b'o jira, jekabbara b'o jira, nagon deme b'o jira.

Fadenya min be yan o ye cesiri ye ani baara keli, fo ka karisa t'a nagon soro baara ni cesiri la.

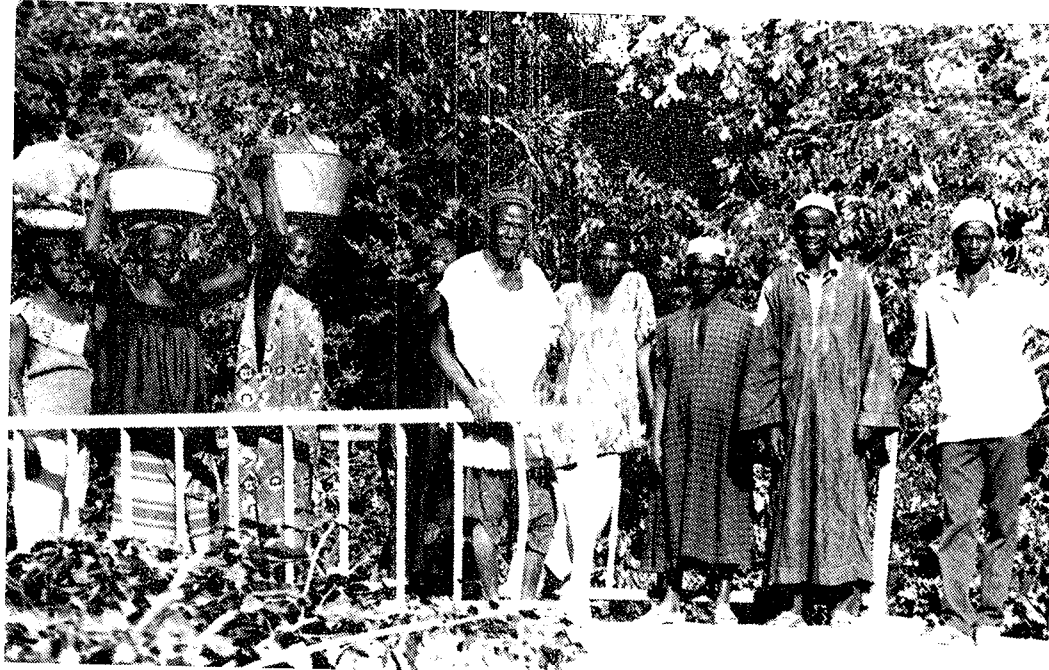
Ni fonogonko donna mogow ni nagon ce, ton b'a fo k'a ban. Ni min ma son ton ka kuma ma, o be pangi, dugu t'o deme fosi la fo a ka son ton ka kuma ma.

An ka gelaya fanba bora an ka kalanbaliya la. Fen bee be soro kalan kono. Baara yere be kalan kono. An ka hami fana ye musow ka kalan ye. Ni caw kalannan, ni musow ma kalan, keneya te soro, sabati te fosi kelen na. Ni dugubakonmogow kalanna, ni wulakonno mogow ma kalan, o kalan ye sira fankelen ma ye.

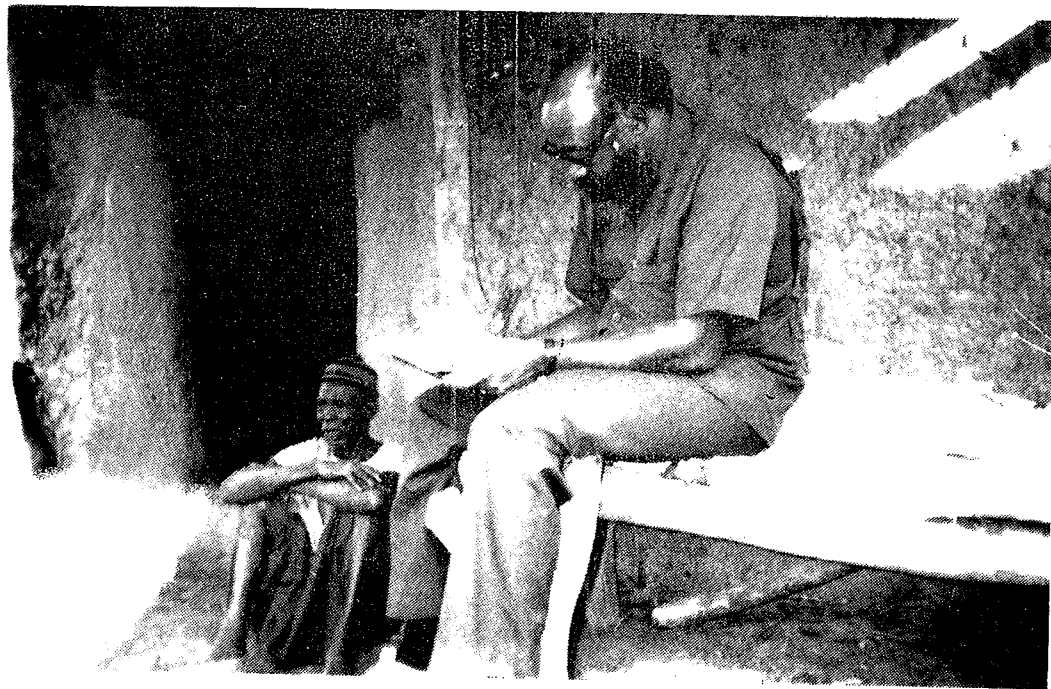
Ne ka sugo folo-folo ye keneya ye. A filanan ye dunkafa ye. N'olu kera, soro be sabati.

Ni y'a me dine ka di, a te taa keneya ko ani dunkafa ko, olu te soro ka sabati kalan ko. Dine ye kalanso ye. Hali suya ye kalanfen ye. Seben ka kan ka kalan. Baara ka kan ka kalan.

N'Korobugu kaw ka se - Tubabu kan na a be fo fo pon. Aa ! ni se nin diyara N'korobugukaw ye.

Jaraks ni dugutigi dogoke

SANANKORO-JITUMU

Bintu bagayoogo ka bo sanankoro-Jitumu.
Banjuguba Samake furu muso

Ne togo ye Bintu bagayoogo, n be wele fana ko Musokoro. Ne be furu la. N ce togo ye Banjuguba Samake. Den naani b'an bolo. Ne ka dugu togo ye keleyadugu. Ne sigilen don Jitumu-Sanankoro kabini san 1942 furu sababu la.

Du minnu sigilen don Sanankoro-Jitumu olu ye bagayogolakaw, tarawelelakaw, sakolakaw, Kulubalilakaw, Jakitelakaw, Konelakaw, Keyitalakaw, Fanelakaw ani Samakelakaw.

Dugu sigira Galima Samake fe. A bora Famusala. balimakele kera sababu ye k'a se yan. U balima ce saba tun don, u ma se ka je ka sigi pogon fe. O kele sababu y'a to u bee tagara sigi u togolayoro la. Ale sigiyoro benna yan ma.

Dugu sigilen ka tengu ko la, a koron fe. A tilebi fe, kulu fitinin do be yen. Dugu sigilen k'a sow tengu pogon na. Dogotoroso ni jiginniso be dugu koron fe. Lakoliso be tilebin fe. Mobilisira cilen don ka dugu ceci a bayanfan fe koron ni tilebin.

Yan dugu mume ye ga fila ye : komokobala ani nebala. nebala nana fara komokobala kan ka dugu bonya. nebala gwatigi ye komokobala gwatigi fa dogoke den ye. Koro ni dogo denw tun y'u ye. Benbaliya tun b'u faw ni pogon ce. Nka, olu sara tuma min na dogoke den nana i fara a koroke den kan ka je ka dugu bonya kabini o kera benbaliya banna olu ni pogon ce.

Dugu mogo togobolenw kera Zantigibilen ye o tun ye donso ye nele Namori tun ye cenmasa ye
Kuraje Koro tun ye kelemasa ye
Doloba Shennu tun ye nomasa ye
nele Sekolo o ye nele namori koroke ye, o tun ye donso ye
Samabilen tun ye kelemasa ye

nele Yiriba tun ye dugu mogo togotigi do ye
Banjugu samake o tun ye dugu mogo togotigi do ye
Debi Seku samake tun ye nomasa ye. Olu ka walew y'u togo to dugu mogow kono.

Zantigibilen tun b'i kali nkonifola ye k'a ka taa sogo panama mine a ka so.

Samorikale waati la nele Namori tun be dugu cen da, k'a saraka bo, walasa dugu ka kisi kele masiba ma. Dugu mogo bee bolila ka taa bako samorikale ne k'a to Kuraje koro kelen ye. Kele banna tuma min na, u seginna ka na a soro yen.

Doloba Shennu ka nomasaya waati la, a ye mogo naani kunmabo k'u kisi tonomada ma.

nele Sekoro, ale tun be se ka ji walima buguri walima furamugu ke marifa kono ka sogo faga a la.

Banjuguba tun be dugu in kunko puman n'a juguman nefa. nele Yiriba tun be dugu mume nisongo sara siye saba ka tugu pogon na.

Dugutigi minnu sigira sanankoro olu ye :

- 1 - Nanko fankelen samake
- 2 - Fabune Samake
- 3 - Fotigijan Samake
- 4 - Dajeba Haka samake
- 5 - Muwalama Furaba samake
- 6 - Sunba fali samake
- 7 - Ndiba Monzon Samake
- 8 - Nja Foptigi Samake
- 9 - Keniwele zantigi samake
- 10 - Njabilen Fafere samake
- 11 - Dusi Dansina samake
- 12 - Njabilen Nkofa samake
- 13 - Sitan Fabune Samake
- 14 - Koje Shennu Samake
- 15 - Musoni Musa Samake n'o be dugu kunna sisan

Ben be dugu kono. An be pogon balimasira tagama. Furusira b'an ce. Fadenya te yan. Dugu mogokorow ka kele te yan. Dugukolokokels te yan. Dugutigiya nefekele te yan. Furukokele te yan. Diinekokele te yan.

(Sanankoro no susulaw)

An ka dugu in kono lakolikaramogoko geleya be yan. A be denmisenw bali ka taa kalanyoro la.

nosimansiko geleya fana be yan ani mobilisirako. An ka hami san nataw kono, o ye balikukalanso joli ye ani ka lakoliso dayele. O ko, ka digi jo n'o ye jitonyoro ye, o hakilina b'an kono. An hakili be taji ni sansi feereyoro fana na, ani fura feereso joli la. An b'a fe fana ka yelema don furuko cogoya la.

Musow hami ye balikukalan ye, a nafa te ban, a kalan fana ka nogo u bolo. Nin ye baro ye min b'ah ka kuma kuncu. Kulubalice do tun man kene. Don do la, u y'a ta ka taa n'a ye dogotoroso la. Nka yanni a ka se yen, a sunogora f'a sugora k'ale sara, k'ale bilara alijine kono. Fen puman minnu fora a ka penamaya kono k'o ke alijine kono a ka miiri la, o bee kera a ta ye. Tuma min o fen pumanw jirala a la, a kununna. A y'i kan to dogotoro ma : «n bila alijine so puman kono, i ka n muso cepinin wele k'a ka na ni n'ka nono ni n' ka buuru ye». Kabini o kera, jama yelela. A sorola ka laban ka don ka be dogotoroso la.

Waati jumen na sa alijine be jigin ka na an ka dugu la ?

SELIBAN

Romeni kulibali Garasiyen samake muso

Ne ye Romeni Kulubali ye ka bo Seliban. N furulen tun be Garasiyen samake ma. Den tan ni kelen be n bolo. N ka dugu togo ye Seliban ye. Nsigira a dugu kelen in la fana. N be dugu in kono a be san 58 bo. Samakelakaw, sakolakaw, Kulubalilakaw, Tarawelelakaw, marikolakaw ani Kamaralakaw sigilen don Seliban.

Seliban dugu sigira Namajo Ntura samake fe ka bo Dogotu. A sigili yan, o sorola donsoya sababu fe. A ma se yan keele senfe. A sera yan donsoya kama, ka yan tu tige k'i sigi.

Dogotu nama den laban tun ye Namajo Ntura ye. A tun be bo Dogotu ka na sogo faga yan kungo da la ka segin ka taa Dogotu. Yoro janya kama, a y'a nini a fa fe, n'ale be se ka na sigi yan donsoya kama. A ye yan tu tige o cogo la ka bugu jo. A ni min tun be pogon fe, o ye Jusigi ntura Sako ye n'o ye yan sakolakaw benba ye. Olu te siginfe ye olu ni samakelakaw ka kan yan na. Tarawelelakaw, kamaralakaw, Kulubalilakaw, Marikolakaw nana ka dugu bonya. tarawelelakaw bolila u yerew ka benbaliyakele ne ka bo u sigiyoro la n'o ye Jamadugu ye, ka na sigi yan. Kulubalilakaw nana ka bo banankoro. Nka sisan u nakun nogoyara.

An ka dugutigi do, n'o togo tun ye seba jara, o nebora a terlike ka komo fe. A y'a nini a terike in fe a ka na sigi ni komo ye Seliban o teriya sababu ye kulubalilakaw ke Saliban sigibagaw ye.

Marikolakaw ye numuw ye. nomasa be yoro o yoro, numu be sigi u fe. An ka dugu mogo dow tun togo bora :

Donsoya sira fe : Kolobekoro tarawele tun ye togo soru
Tarawelew ka Gonnine o tun ye nomasa ye
Kuraje jigi, o fana tun ye nomasa ye yan ka fara Wanto
samake kan.

Wajaba Kulubali ye alimankela ke fo ka jogin yen, nka a sara Seliban.

Sisan, Luwi Kulubali ye nomasa ye an fe yan.

Zantigi sako, Suman Sako ani Ojuma Samake, olu bee ye nomasaw ye.

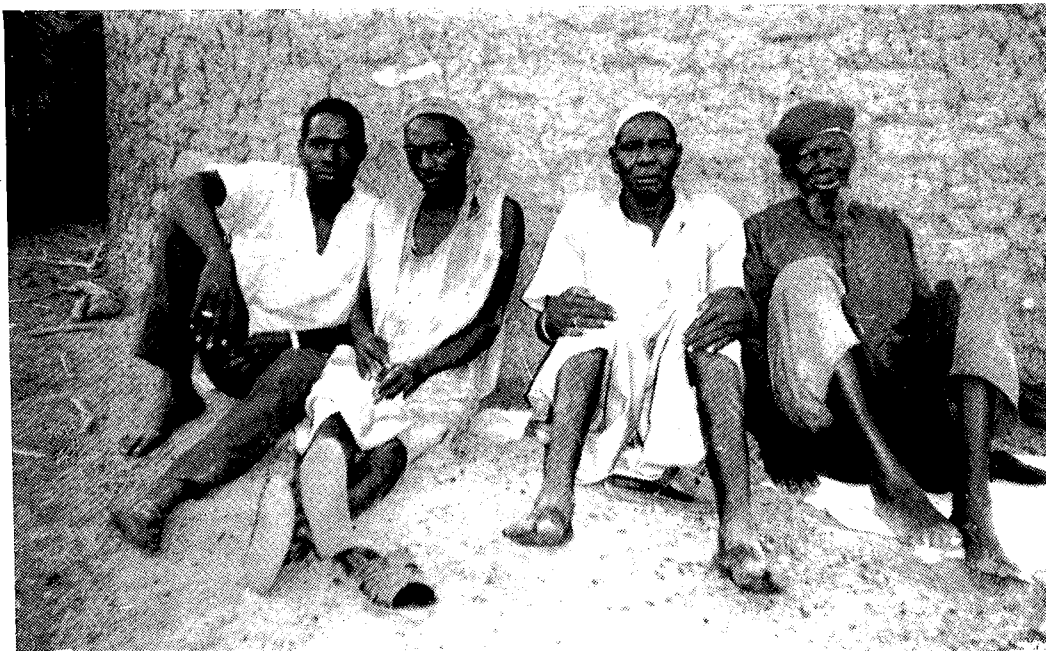
nomasa minnu fora olu ye sene ke ka moggo caman balo.

Donsow fana ye sogo caman faga ka ko gelenw caman ke. O y'a to dugu mogow ani jamanadenw hakili ma se ka bo u ko.

Negshaya tun be Wajaba bolo. Tana kelen min tun b'a la, o ye moggo joli ye. Kela senfe, batayon kononton bee fagara sine kelen, a sen dona mogojoli la o y'a to kisse y'a mine a kininbolo la.

Dugutigi tan ni woro sigira an fe yan.

- 1 - Namajo Ntura
 - 2 - Tegenba Jara
 - 3 - Npene Kensun
 - 4 - Kuraje Jigi
 - 5 - Siribakoro
 - 6 - ninekorɔ Minoko
 - 7 - Njakoro Sunkalo
 - 8 - Kun Woba Wojaba
 - 9 - nine Kolose
 - 10 - Jokura Jamase
 - 11 - Seba jara
 - 12 - Juba Zantigi
 - 13 - Nanko Famisa
 - 14 - Zan
 - 15 - Kanje Ntura sigilen don sisan dugu kunna.
- U bee jamu ye Samake.

(Ntura samake - Seliban dugutigi ni a ka dugumogow)

Ben be Seliban. O ben sinsinnen don balimaya, jekabaara, furusira ani jekapenaje kan. Benbaliya fosi te dugu in kono yan.

Geleya minnu b'an kan, olu fanba ye jikogeleya ani mobilisira. An ka yoro ka jan Kubeda la. A sira fanba man ni. O b'an ka kow neneboli geleya ani ka sumaya.

Banafuraw fana deselen don yan. Olu geleya b'an kan. An ka dugu hami ye san nata kono ka musojiginso jolen baaraw dafa k'a dayele. O kofe, an b'a fe ka nakoforo bo ani ka nosimansin nini walasa musow ka lafiya. An b'a fe ka kolonba sen an ka nako kono fana. San naani, duuru fo tan kono, an b'a fe ka kalan yiriwa. Cew ni musow bee ka kan ka tugu kalan na. Kalan be soro yiriwa. An ka miiriya ye muso bee ka kalan. Ni musow kalanna o ye jamana kalannen ye.

Ne ka sugo bora jamana de kan, o jamana tun ka di kosobe. Sanji caman tun be na jamana in kono. Jiriw tun ka ca. Senefenw tun be soroba di. Jamanadenw tun ka ca, cew, musow, makorow ani denmisenw, u bee tun bennen don. Keneya, dunkafa, ben nogonbonya baara numan ani nisondiya tun be tuma bee.

Don do, yeelenba do tun be ka yala jamana kono. Moggo dow tun b'u dogo a yeelen ne. Nka kelen-kelenw tun b'u geleya ka jo ka yeelen in makono. Olu bilara keneba kan. U fana y'a damine ka yeelen deeme k'u balima tow nini u dogoyoro dibiba la. Caman yera, do farala nisondiya kan. Do farala jamana in yiriwali kan kosebe. O yeelenba ne y'o togo da ko kalan.

S I D O

Sido kaw ka maramu dunbuya ni o ye
Tama samake muso ye

Ne togo ye maramu Dunbuya. N be furu la. N ce togo ye Tama samake. Den woro be n'bolo. N be bo Bigo. Nka n sigilen be Sido-Jitumu dugu kono kabini 1970.

Du naani be Sido dugu kono. Samakelakaw, bagayogolakaw ani Sakolakaw.

Sanankoro kaw ye dugu sigibaga de bila kana Digan (debele koro) garadi baw juguw tun be to ka na a ka dugu jenni.

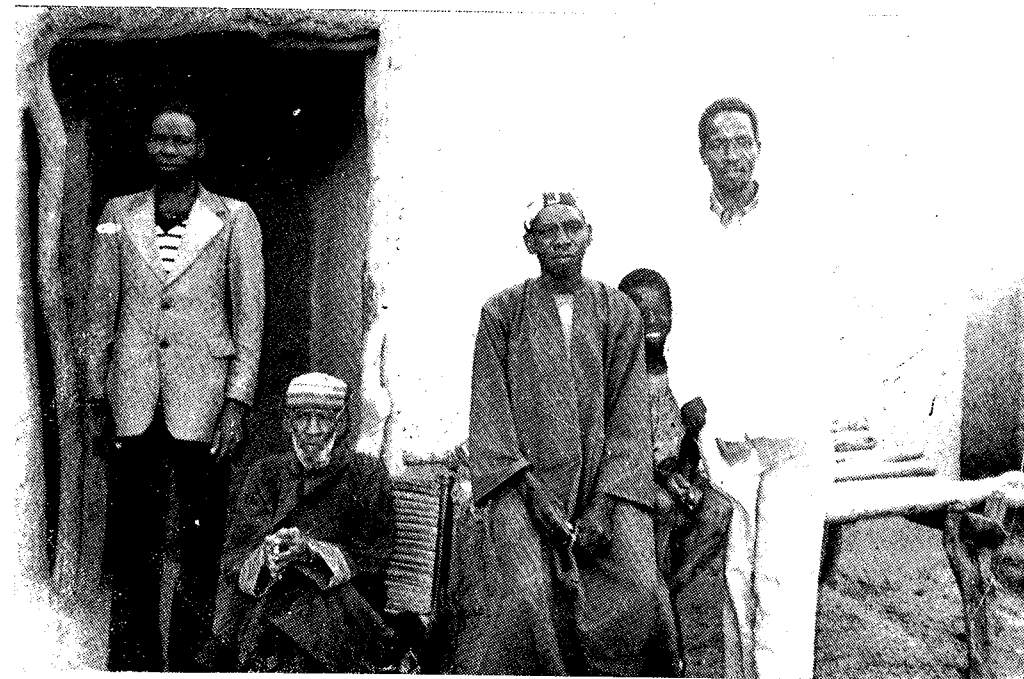
Debelekoru de nana dugu sigibagaw nofe ka dugu sigiyoro jira u la, k'u deme ka tu tige o kofe ka taa a yere ka dugu tu tige. Debelekoru tun ye dugu sigibaga benke ye.

Sigiro, Kaban Fotigi ni Sakolakaw nana nogon fe furu nogonya sababu la. Kaban Fotigi ni a dogow de tun nana nogon fe olu tun ye Lieba Jaraje, naguma Furaba, Jekuraka Kolon.

Kosan in Na Tarawele, Bagayogow, Dunbuyaw nana fara dugu kan.

Dugutigi mugan sigira dugu in kono.

- 1 - Kamba Fotigi samake
- 2 - Fotigi Samake
- 3 - Baga samake
- 4 - Sablen Koro samake
- 5 - Musa samake
- 6 - Jekoro samake
- 7 - Kulumba Samake
- 8 - Ceni samake
- 9 - Musa Samake
- 10 - Masa samake
- 11 - Wara samake
- 12 - Fotigi Samake
- 13 - Fabuna Samake
- 14 - Furaba Samake
- 15 - Musa samake
- 16 - Meri samake
- 17 - Samu Jan samake
- 18 - Musa Samake
- 19 - Musa samake
- 20 - Fotigi Samake

Fotigi Samake Sido dugutigi ani dugu
mogo dow

Ben be dugumogow ni nogon ce. Min b'o jira, o ye balimaya min b'u ni nogon ce, ani u ka furu nogonya, ani u ka jekabaara ani u ka je kapenaje.

Benbaliya t'u ni nogon ce.

Geleya minnu be dugu kan o ye jiko, senekeminenko, ani nosusu mansiko.

An hami ye san nataw kono musow ka nakoko ani jiko, penabo dugu kono. San fila fo saba kono, an miiri be ka sira laben Sugula ni Sido ce, ka ko min b'u ce k'o bili.

San naani fo duuru kono basikiliko, b'an hakilila ka nogoya don an ka sannifeere la, nosimansinko fana be an hakilila ka musow lafine.

An miiri be fana musow ka kalanko la. Ne ka sugo ye heere taafan ye, jekafa jekabaara, nogonfaamuya, balimaya, furusira, kotopogontala ani mupun ni balikukalan. Fen minnu t'o hereso kono o ye kele, fadenya ani kalanbaliya.

Jeneba Kamara Alifa samake muso

Ne togo ye Jeneba Kamara. N'furulen don Alifa samake ma. Den fila be n bolo. N be bo Sikoro. N sigira Sikoro dugu kono kabini 1978.

Du minnu be dugu in kono yan, olu ye samakew, Dunbuyaw ni Bagayogow ye.

Dugu sigira Nedebi Tenba fe. A bora Jitumu-Jalakoro ka na sigi yan. A tun be na foro sene fo yan. Taama digira la, a sira sisun do koro don do la. A ye dugu sigi. O dugu togo dara Sikoro. Foro sababu de ye dugu sigibaga se yan.

Dugu in sigira seneke senfe fo ka mogo fara nogon kan doonin-doonin : tarawelew, Dunbuyaw ni Bagayogow nana o senfe.

Dugu mogo minnu togo bora koseebe o ye debi ni Njoba ye. Sobafa tun ye nomasa ye. A tun be banabagatow ni desebagatow son nona. Debi fana tun ye nomasa ye. A tun be san saba nomara.

Dugutigi minnu sigira sikoro olu ye :

- 1 - Tonba
- 2 - Samori
- 3 - Fajuguba
- 4 - Numeri Blen
- 5 - Filace
- 6 - Bakun
- 7 - Zeleba Kiba
- 8 - Ferimaks Debi
- 9 - Seba Debi
- 10 - Sabu debi

Sabu Debi dugutigi min ye Kegunna ban

Ben be dugu mogaw ni pogon ce. Kolaben fana b'u ni pogon ce. Balimaya, jekabaara, jeka penaje ani furusira, o bee b'u ni pogon ce. Benbaliya fosi te yan.

N'a kera, an be je ka ladili ke ka kele ban pewu.

Sikoro, geleyaba te yen min b'an ka yiriwali bali. An fe yan dowers te yan sene ko. An ka bonogola sababu be bo sene na.

An ka sene yiriwali be soro senekeminew ni nogo ni baarakeminew ani sirako.

N'an sera ka deme soro olu la, o be diya an ye. An ka hami fana ye musow ka balikukalan ye. Musow ka kalan, o ka di an ye muso kelen kalannen ye dugu kalannenye. O sababu be keneya sinsin, ka hadamadenya sankorota.

An ma sugo ko haere nana dugu kono, nka an be baara kan k'o ke. An ka haere be soro o baara in na.

SANKAMA

Sibiri samake muso farima coulibaldi. Ne togo ye Farima Kulibaldi. N furulen don Sibiri Samake ma. Den duuru b'an bolo. Ne wolola Sankama, ka sigi o dugu kelen na, a be san bisaba bo.

Samakelakaw, Dunbuyaw, Tarawelew, Fofanaw, Sumahorow ani Kulubalilakaw sigilen don dugu in kono.

Dugu sigira Sara Samake fe k'a bo Dogotu. Dunbuyalaka minnu be cakadugu, olu yan sigiyoro d'an ma, teriya ni furu fe.

Samorikale ye mogow carin. Kele bannen ko, an ka mogow koseginna u faso la, Dunbuyalakaw k'u ka sigi yan. Dugu sigi don na, donsow bilala mogow ne. An fana sigira o kan kan. Ni ben tun te, an tun te to yan. Nka an ni cakedugulakaw benna an tora yan. Samakelakaw ni kulibalilakaw nana pogon fe, Dunbuyalakaw temeto an y'a pini u ka to yan k'an penaje. Tarawelew nana u ba nofe sigi la. Geleya m'u soro furuso la.

Fofanaw ni Sumahorow y'an beenidenw ye. U nana u baw nofe. Furu geleya m'u soro u cesso la. Yan dugu mogow togo bora kosebe donsoya sira la : Kulunolo Kulubali, Shaba Sako, Fili Fulace samake, Nakun Koman Samake, Besi samake, Finde Numuce Dunbuya. Sene la : Sara Samake, kasama Kunba kulubali, Fakaroba samake, Numuceba Tenaman Dunbuya, Koninbabilen Samake. Bi nomasa minnaw ye balo soro geleya in na, olu ye kura Wojuma Kulibaldi, Nci samake, Cefoolo Samake, bakari samake, Jaraba, Tanko, bace samake. Waati temena waraw tun be bin mogow ni baganw kan k'u to dalen sokono, donso minnu togobora, olu y'u cesiri k'u kele. nomasa ninunw fana ye balo di sine caman mogow minnu tun be si kongo na :

Dugutigi tan ni fila sigira yan :

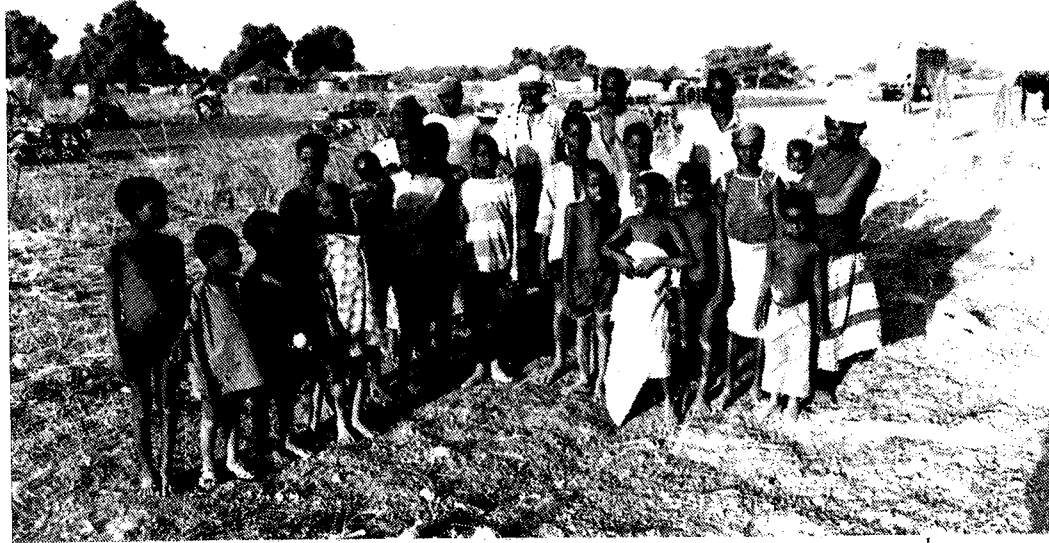
- 1 - Buguri kariba Samake
- 2 - Misa Samake
- 3 - Buruba Tenaman Samake
- 4 - Njomafin Samake
- 5 - Keninba nolo Samake
- 6 - Keninba Cekura Samake
- 7 - Kura Siriman samake
- 8 - Kurfeko Samake
- 9 - Tilepa Samake
- 10 - Naba Sibiri Samake
- 11 - Numeri Samake
- 12 - Ntomi Samake
- 13 - Tnema Samake de be dugu kuna sisan

Ben doron de be dugu in kono. Balimaya, furusira, jekabaara ani ka panaje pogon fe, o walew be yan. Benbaliya te yan. Kele fana te yan.

An fe yan, Siginogonya sababu la an be kuma pogon fe. Ni fitine bora min dusukun na, an b'an sigi pogon fe ka kuma k'o ban. Geleya minnu b'an kan, o belebele ye : Jiko geleya n'o ye dugu carin bari mogow be dalaje yoro min na f'u ka ji soro yen k'u mago bee dilan

- nosusumansiko fana b'an hakili la
- baraziko fana b'an hakili la ka ji ton.
Nin, san nataw kono, an b'a fe ka kolonba sen. An y'a damine yere a to tora doonin a be ban. (sisan o bana) San nataw kono, an b'a fe ka nako bo San naani fo duuru kono, an b'a fe ka barazi jo ka ji ton. An hakili fana be musow ka balikukalansoko la. O b'u lafaamuya nogoya la, o b'u ka soro bonya. Ne sugora ko barazi dilanna ka ji ton, dugu kono, nako senena yoro bee. kolonji sanniyara. Heere nana dugu kono cekorobaw nisondiyara, musokorobaw saramayara, npogotigiw nooroyara, denmisenw keneyara. Tulon ni yele be dugu fan bee.

Tnema Samake, Sankama dugutigi ni
 dugu cebalenw wersda la dugu koron fe.
 Tnema bana pina 1991 samiya don da fe.

SUNSUNKORO

Fanta Bagayogo ni o ye Moro samake furu muso ye
 ka bo Sunsunkoro.
 Ne ye fanta Bagayogo ye ka bo Sunsunkoro. N'furulen don Moro
 Samake ma. Den wolonwula be n'bolo. Ne wolola Sunsunkoro, ka sigi
 Sunsunkoro, a san 38 ye nin ye.

Du minnu sigira yan, olu ye Samakaw ye, bagayogow, Sakow,
 Dunbuyaw ani Kulubaliw n'olu ye numuw ye. Dugu in' sigira Fajo
 ani famoroba fe. U bora Bensko, u sera yan jahadi senfe n'o ye
 kele ye. Dugu mogo tow sera yan senkedugukolo geleya ni jintanya
 sababu la. O koson, an benbaw jenna n'u ka yan sigili ye. Dugu
 in sigira cogo min, o file niq ye : Fajo yaalato nana bo yan kan.
 A seginna ka taa a fo Famoroba ye. A ni Famoroba nana nogon fe,
 ka yoro laje. U segennen, u taara u sigi sunsu do koro, n'o ye
 jiri do ye. O kelen, u jera ka tu tige k'u sigi yen, ka dugu togo
 da Sunsunkoro. Bagayogolakaw ani Sakolakaw n'olu ye moriw ye,
 olu ni Dunbuyalakaw, ni Kulubalilakaw nana fara Samakelakaw kan.
 Ben, nogonkanu, nogondeme ani baara ye dugu in gaw caya. Halibi
 o miiriya kelen koson, dugu in be ka yiriwa ka taa fe.
 Sunsunkoro yan, mogo togobolenw be yan. Fakoroba tun ye do ye,
 jamanatigi tun don, kelemasa fana tun don Sunsunkoro.
 Joloko, o tun ye cefarin ye

Senije Koman, o tun ye senekela masa ye
 Makan, o fana tun ye senekelamasa ye
 Famusa, o tun ye donso waraba ye.
 Zankura ani Zantigi, olu fana tun ye nanaw ye donsoya la.
 Famoroba ye dugu in mara. A tile kera lafiyatile ye. A togo
 tora dugumogow kono.
 Mari tun ye barikabatigi ye
 Joloko ye dugu kisi kele ni tooro ma Segu Damonson ka jahadi
 tuma na.
 Senije Koman ye mogo caman dema ni balo ye, a tun be mogo
 caman jigi tugu.

Sunsunkoro kaw ka Sako ke ni Jarake

Dugutigi tan ni fila sigira Sunsunkoro dugu kunna :

- 1 - Jarajugu
- 2 - Yoro
- 3 - Keriba
- 4 - Nci
- 5 - Famoroba
- 6 - Baga
- 7 - Mari
- 8 - Nfali
- 9 - Mansa
- 10 - Zobaje
- 11 - Siriman
- 12 - Meri, o be dugu kunna bi.

Fosi te Sunsunkoro yan ben ni kelenya ko. Nin ko fila taacasiyenw
 ye jekabaara ye, nogondeme furusira, jekanenaje, hakili
 falen-falen ani kotonogontala ye. Benbaliya te mogow ni nogon ce
 yan. Kele koro te mogokorobaw ni nogon ce yan. Diinskokele te
 yan. Foyi te yan ben ko.

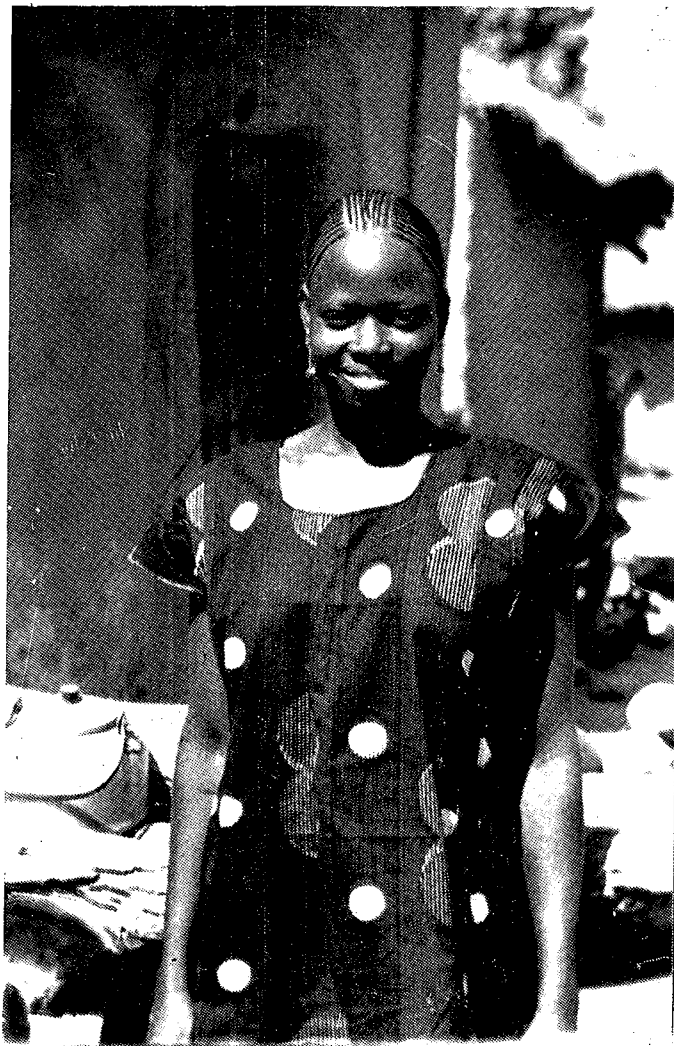
Geleya minnu be dugu in kan olu ye jiko, baarakeminenko, banaw
 furakeliko, nakosene, nosusumansiko ani musow kalanniko. San
 were, dugu hakili be ka nakoko ni senekeminenko nanabo. An b'a fe
 fana ka kalan sabati ani ka kenya sinsin Sunsunkoro dugu kono.
 San fila fo san saba kono, nosusumansiko be penabo walasa musow
 ka sokonobaaraw be nogoya, ka denw topotoli jidi konuman. San
 naani fo duuru, fo tan, an b'a fe dugu ka kolon caman soro, ka
 senekemin caman soro, ka negesisan caman don nakow la ani ka
 senefenw lakana tipenifenw ma, sanni i k'a furaw soro ka ntumuw
 faga. Musow ka kalan siratige la, an b'a fe ka kalan sigi senkan
 sisan dugu kono walasa u k'u bolo dayoro don. Heere fen o fen
 n'o be se ka soro dugu in kono, o si te ke ben ko ani mogow ka je
 ka ke kulu kelen ye, ka baaraw ke nogon fe ani ka nogon faamu.
 Ben ni kelenya ni cesiri de be heere lase an ma Sunsunkoro dugu
 kono. Cikebaliya, benbaliya, nogonfaamuyabaliya ani
 nogongasisigibaliya te heere don dugu kono kuma te sokonona ma.

1) Dugutigi Meri banna. Dugutigikura sigila, u be ka c.
 bila dugu tow ma, sinjiya ni siginogonya la. Min ka kan ka ke
 duguti ye o be jira. U be je k'o sigi. Ni barika be dugutigi kura
 la a be penaje ke. Ka baganw baga, bamanandugu be dugutigin
 donnin don kabini folo mana sa.

Sunsunkorokaw b'u ka nako kono dugu tilebin fe.

MASALA-JITUMU

Ami samake Kumase tarawele muso

Ne ye Ami Samake ye ka bo Masala-Jitumu. N'ce togo ye Kumase tarawele. Den te n bolo. Nsigilen Masala kabini 1962. tarawxelelakaw, Dunbuyalakaw ni Samakelakaw ye dugu sigibagaw ye.

Masala sigira Masakoro tarawele fe. A bora Sanankoro Jitumu. A ma geleya si soro dugu in sigili la. Yany'a nimisi wasa. Senskeyorokokele ye dugu sigibaga lase yan. Folo dugu tun te, buduga tun don. Masakoro bora Npiyela ka na Sanankoro ka soro ka na yan tu tige.

Samorikela y'a soro buguda don. Nka kele in nana mogow jensen. Kela bannen, u nana nogon laje ka dugu sigi. Buguda tun don waati min, an tun be Sananba fe. O la Cekura samake sigira dugu kunna. Dugu farala ka bo Sananba la. O la Masala kera dugu ye.

Dunbuyalakaw nan dugu bonya kofe. Fadenyakela y'a to Dunbuyalakaw nana sigi dugu in kono ka b'u yere ka dugu la.

Dugu mogotogo bolen tun ye Nci Tarawele, Zantigi Samake, Npiye Tarawele, tata Dunbuya, Fajogo, Nkofa Samake.

Seneke siratige la, Nci Tarawele, Zantigi samake, olu tun ye ciklabaw ye. Npiye Tarawele, Fajogo tarawele, tata Dunbuya, Nkofa samake, olu tun ye donsobaw ye.

Dugutigi minnu sigira Masala olu ye ninnu ye :

- 1 - Cekura samake
- 2 - Besi Tarawele
- 3 - Zantigi samake
- 4 - Morisi Samake

Foyi te an fe yan ben ni kelenya ani badenya ko. Jekabaara be dugu in kono yan. Furu be an ni nogon ce. Forobabaara be yan, balimaya be yan. An be tulon ke nogon fe. An be ko bee ke nogon fe.

Benbaliya fansi te Masala, ni geleya donna mogow ni nogon ce, je be ke k'u weele k'u kan ben. Ni mogow min y'i ban je ka kuma ma, mogow t'i deme i ka baara si la, mogow t'i ka suko ke.

Geleya min b'an kan dugu in kono o folo-folo ye sanjiko a filanan ye cikemenko ye.

San nataw kono, an b'a fe ka jekabaara ke walasa an b'an yere deme dugu ka pataa la.

O konona na, an b'a fe ka fserew ke ka basikili san, an ka senefenw sumani n'u feereli be nogoya.

O kofe, an b'a fe ka mangasan jo min be ke feerekeyoro ye walasa an ka minenw tayoro be se ka surunya cogo min na.

Balikukalanso fana b'an hakili ka kosebe barisa a nafa ka bon muso kunda. Kalansen teliman be ka ke an ka kanw na. Kalan be mogow ka baara nogoya, ka mogow saniya, ka muso deme tobili kecogo puman na ani dennadon na.

Ne ka sugo ye ko sisan heere donna dugu kono, heereso in kono ben ni kelenya be yen. Balikukalan sinsinna ka soro yiriwa. Ben ni jekabaara nana ni kolonba fila ye ani cikemenw ni fen werew ye. Basikiliko ani mandasan ko nogoyara dugu kono ka dugumogow lafiya.

Masala jitumu dugutigi Morisi Samake ni a ka denbaya srasikoro don.

BAMAKONI

Bamakonikaw ka Musokura Kile Samake muso

Ne togo ye Musokoro Tarawele ka bo Ganja. N bora an ka dugu la a san tan ni naani file nin ye. O soro la furu sababu fe. W furula Kile samake ma Bamakoni yan kabini san 1976. N bangena den naani na o je kono.

An ka dugu in kono yan, du saba ye siginogonma ye : jaralakaw, Sakolakaw ani Samakew. Dugu in tu tigera Dugufa Furaba fe. Cikoyoronini sababu ye Dugufa labo Censana ka na sigi yan. Nga donsoya senfe, a bora Bamakoni dugukolo kan. An be se k'a fo donsoya de kera sababu ye k'an ka dugu sigi. Dugufa Furaba nebora dugukolo fe tuma min na, a ye buguba tige ani ka kolon sen. Kofe, ga werew nana sigi a fe ka dugu bonya. Ga do bora Nkorobugu ka na. Do werew bora dongorona. Do fana bora Npiysbougou. Olu bee nana cikeyoro sababu la. O senfe, u sigira dugu in kono.

Mogo togobolenw sorola Bamakoni yan, donsoya sira la, senkesira la ani kele yere sira la. Bulonceba ye togo soro kosebe donsoya la. Kurani Tama, Bintu Fabilen, ani Ferima Joma, bee ye togo soro donsoya la. Senkela warabaw fana soro la an fe yan. Damankoroba, oye togo soro senke la. Nakeni Kile ani Sirafin Furaba, olu tun fana ye senkela warabaw ye. Ce farinw tun b'an fe yan. Censana Kile, Kojugu ani Famusajan, olu ye togo soro kele la.

Folo-folo, binkannikelaw tun be kele, u tun be bin mogow kan k'u bolofenw bosu u la. Tumq dow la, u tun b'u bone u ni yere la. An ka kelemasa ninu ye denbaya caman kisi. O kosen u togo ma se ka tunu. An ka nomasaw fana tun be no soro kosebe. U ka soro tun ye kongo tunu an na pewu. O fana kosen, u togo ma tunu yan fiyewu. Donsow fana tun b'u joyoro fa. Donso jolenw be yoro o yoro, o dugu te ci. Dugutigi mugan ni kelen sigira an ka dugu in na : A folo kera Dugufa Furaba ye Nakeni Kile dara ale de kan, ka Kerifa da o kan, Siriba Kiba tugura o la, Daman Koroba tugura o la, Ferima Jomanba dar'o kan, Shain nan'o kofe Jokura Fabilen dara o kan, Kumapa Kiba tugura o la, Dabamusa sigira o no la. Ka Bintu Musa tugu o la, kura Fabilen dara o kan, nolo ba tugura o la, Bakari dara o kan, ka Nanaba Yoro tugu o la, pinke Kile nana o kofe, Kaje Seriba dara o kan, Njakiba sigira o no la, Sira Folonba tugura o la, kaje Joman dara o kan, Moje Daramani sigira o ka.

Fosi t'an ka dugu in kono ben ko. O ben sinsinnen don balimaya kan, balimaya min b'an ni pogon ce, furusira min b'an ni pogon ce. An be je fana ka baara ke pogon fe ani k'an penaje pogon fe. Ni kunko fen o fen nana dugu in kono, an be je ka pogon y'a kan, k'a furake. Benbaliya te dugumogow ni pogon ce. Fosi te yan ben ko.

Dugu yiriwali siratige la, jiko geeleya b'an kan. Fura were t'o la fo an ka jitonyoro jo. Baarakeminendese fana b'an na. O y'an ka geeleya kunbabaw ye. San nata kono, n'an sera ka nogo soro, o b'an deme kosebe. Kenya fana pogon te, n'an sera k'an furake, ka banamisenw kele ka bo an farisogo la, o b'an ka yiriwali nogoya an bolo. O kofe, an Bamakoni musow miiri ye min ye, o ye kalan ye. Ni musow sera ka balikukalan ke, o nafa te ban dugu in kono. Kalanko ye ne ka hami ye fo n be sugo a la. An tun ma kalan tuma min na, an ka sebenko bee tun be penabo fo Bamako. Ne ka sugo in senfa, kalan yiriwala an ka dugu kono. Dugumogo bee kalan na. Bee sera kalan ni sebenni na. An ka sebenko bee lajelen an yere ka magoneseben ani gferenama ka sebenw, an yere sera o bee kalanni n'o bee penaboli la. Kalan b'an deme k'an hakiliw dayele ka dine faamuya nogoya an ye. Kalan nafa te ban.

Bamakoni kaw jolen dugu kenaba kan
u ko : ben koro kadi

Kaban dugutigi muso Ferima dunbuya

Ne togo ye Ferima Dunbiya. N furulen be Lamini Samake ma Den saba be n bolo. N ka dugu togo ye Dara. N sigilen kaban a be san 50 be sisan.

Du damado sigilen don dugu in kono, i n'a fo Kamaraw, Jaraw, tarawelew, Numuw n'olu fana ye tarawele ye ani keyitaw.

Nka dugu in sigira yeba Fatoma Samake fe. A bora Tihon n'o be Saheli jamana na. Yeba samake ka ce farinya de y'a to a sera ka sigi kaban. Jahadikela y'a lase yan.

Waati jan temenen, dugu tun wulila ka taa ba ko. Jahadi nagyalen, dugu seginna a no koro la kaban. Kamaraw bora Jatula ka n'u ne da kaban kan, dugu diyara u ye. U labanna ka ke an siginogon ani an furunogon ye.

Furusira koson Tarawele nana sigi an fe. Tarawele numuw temeto sigira an fe k'u segen labo. Numu tun t'an fe. An y'a jira u la u k'u sigi an fe ka numuyabaaraw ke. U ma ban an bolo. U b'o de sigi la yan.

An balimamuso den ye jaraw ye. Keyitaw yaalato ser'an fe yan ka bo lajine. U y'an balimamuso do furu, ka laban ka sigi an fe yan.

Dugu mogo togobolenw kera : Jekoro samake ye, o tun ye nomasa, kelemasa ani soma juguba de tun do.

- Yeje Piye tun ye nomasa ye
- Fatama Kamara tun ye nomasa ye
- Seban Ji tun ye donso jugu ye, sujuru tun b'a bolo
- Tomori Tarawele tun ye donso jugu ye
- Kaban Baji samake tun ye kelemasa juguba ye Jamana bee y'a ko me kelemasaya la.
- Jiblen Samake tun ye kelemasa ye kele nage tora kan na. A ye ce wolonwula faga ka to jiri bala.
- Kon Samake tun ye cenmasa ye, soma jugu tun don fana
- Famori Samake tun fana ye cenmasaba ye.
- Numeri Tarawele tun ye komotigi ye. O ye sisan dugutigi fa ye.

Nin keelecefarinw, a cenmasaw, a soma juguw an'a nomasaw, u togow ma bo dugudenw ni jamanadenw kono, u ka kwale sababu y'o ke. Mogo si tun te se ka bo fan were fe ka na tineni ke Kaban. nomasaw togo fana ma bo mogo kono ka d'a kan mogo si tun te bo yan ka taga balo nini fan were fe. Mogo werew de tun be bo fan were fe ka na bolo nini an fe Kaban.

Dugutigi seegin sigira duugu in kunna :

- 1 - Yeba Fatoma Samake
- 2 - Ferima Co samake
- 3 - Jekoro Samake
- 4 - Seban Ji Samake
- 5 - Mareba Mozon Samake
- 6 - Nasa Kumase Samake
- 7 - Tontan Samake
- 8 - Lamini Samake n'o be dugu kunna bi.

Ben doron be dugu mogow ni nogon ce. Jekafa b'an ni nogon ce, jekabaara ani jekapenaje fana b'an ni nogon ce. Furusira n'o nogonna caman b'an ni nogon ce.

Fadenya te yan. Kelekoro te yan min be mogo kono. Dugutigiya nofekele fana te yan. Furukokele ani diinekokele, nin si te yan.

Dugu mogow ka faamuyali y'a to kele te yan. Geleyaba minnu b'an kan, olu ye jiko geleya, musojiginso, ani lakoliso. San nataw kono musojiginso joli b'an. hakili la n'an barika ser'a koro. O kofe lakoliso joli b'an kono.

An miirina ye kalan ye, ka musow kalan, lakoli kalan walima balikukalan na. Ni muso kalanna, dugu kalanna, jamana yere kalanna. Musow ka kalanbaliya man di fan si ye.

Ne ka sigo ye ko heere donna so bee kono. Baloko noogoyara yoro bee. Kalan fana sigira fan bee. Jekabaara ni jekapenaje be dugu fan bee. Jikohami t'an na tugun barisa dugu mana' diya cogo o cogo, ni ji t'a kono, jekasigi t'a kono, jekabaara t'a kono. Ni ji te dugu min kono, o dugu man di.

Kaban dugutigi Lamini Samake, tins tigi !
dibiri b'a kunna «ni bora a kerefe, ka miiri a ka
tinaw la, a ko be diya i ye»

NTENTUKORO

Nasun samake Zemari Sako muso. Denba numan !
k'a yere taw ladon ka tow ta topoto.

Ne ye Nasu Samake ye ka bo Ntentukoro. Ntentukoro ye Welesebugu kubeda dugu do ye. A sigilen don Simiji ni Sikoro furance la. Ne wolola, ka mo Ntentukoro, a san 59 ye nin ye. N be furu la. N ce togo ye ko Zamari Sako. N banger den woro la.
;sp

An ka dugu la, Samakelakaw, Sakolakaw, Kantelakaw n'olu y'an ka numuw ye, Kulubalilakaw, Dunbuyalakaw ani Jakitelakaw sigilen don nogon fe. Marenba Cekura Samake y'an ka dugu sigibaga folo ye. A bora Torokoro, o be Sunsunkoro ni koron ce, ka na Sanankoro-Jitumu, ka bo yen ka se Jalakoro-Jitumu. O ko, ka sigi yan.

Kele sababu de y'a se yan. Fulakela digira mogow la. Fulaw tun be bo fo Segu jamana kan, ka na binkanni na yan. Dugu sigibaw n'u ka jama tora kisiyoronini na f'u nana bo yan kan. O waati la, Ntentu tun dibilen don kosebe yan. Mogo tun be se k'i dogo Ntentu in koro ka jugu makono.

Fulakele tun gwannenba don, o tuma na Jitumu n'a lamini mogow kan. Fulaw ye bamanan caman mine, ka taa u ke jon ye fo Segu jamana kan. O walew ye dugu sigibaga folo, Marenba cekura Samake lahami kosebe. A ka kole matarafaliyoronini y'a to a nana sigi Ntentukoro n'o labanna ka ke dugu ye. O waati la dugu mogow labennen tun don tuma bee. Ni kulekan tun bora doron, bee be boli ka taa dogo ntentu in koro. Marenba Cekura n'a ka donsow tun be na ka juguw kono. U dogolen be to ntentu jukoro ka juguw nato ye ka soro juguw m'u ye. U ferela fula caman ma. Dugu togo bora fo fulaw yere labanna ka taamaseere do da ntentukoro sira kan. O tuma, ni Segukaw b'a fe ka i negen walima ka i janfa u tun b'a fo k'i ka taa Ntentukoro sira fe. A ka ca Ala fe, i tun te segin o ko.

Ni binnkanni ani kele bora i dusukun na, wa Ntentukorokaw ka mogosebeya ani dugu cepinya y'i diya, i ker'u siginogon ye.

Ni kele tora i kono, wa i sara, bawo Marenba Cekura ka donso bee tun ye kiskelenfilila ye. Baro senfe, i Ala sonna, n da n'o waraba dow togo fo.

Marenba Cekura Samake n'a ka donsow selen ka dugu kisi fulakele tooro ma, dugu nana yiriwa. Kulubalilakaw nana fara dugu kan, ka Sakolalaw da o kan. Kante numuw nana, ka Dunbuyalakaw da o kan, ka Jakitelakaw ni fula werew da o kan. Fula laban ninnu nana misi mara kanma, olu ni folo fulaw te kelen ye bawo olu n'an jera heere ni bonya kono. Kulubalilakaw ni Samakelakaw sigira nogon fe yoro bee. O siginogonya de y'u se yan. Sakolakaw tun ye Samakelakaw teriw ye kabini an benbaw tile la. Teriya ye Dunbuyalakaw fana sigi yan.

Kosana in na, fulaw n'o ye Jalolakaw ani baalow ye, danayasira y'olu ke an siginogon ye, ni danaya te, an t'an ka nafolo kalifa u ma. Fen min ka bon ni nafolo ye, o b'an ce n'o ye furusira ani balimayasira ye.

Dugu mogo togo bolenw kera donsow ye, fulakele tuma na. Donsoke waraba fila tun sugandilen don tow cama. Olu ka baara tun ye dugu lakolosili ye ka soro tow be senekeyoro la.

Kanfin Monzon Samake, Kuranfa, Kiba Samake, manjo Jara, Sana Tensko, Banjugubilen Samake olu bee tun ye donso warabaw ye.

Banjugubilen tun ye sujuritigi ye. A togo bo kojugu y'a to fo muso dir'a ma Keleya fanfe. A muso sigira daje penama kan ka bo Keleya ka na Ntentukoro.

Kanfin Borice Saka delila ka sogo suguya bee faga. Sakmla sana ani kanfin Monzon de tun ye dugu kolosibagaw ye. Fulakele tuma na, n'u tun ko «dan ye!» ni ma son, penamaw tun be i su fofo. Fulaw ka so dow tun ko lakolon be segin walima fulaw su tun be baratu kirike kan ka taa so. O waati la, n'i ye Ntentukoro togo fo Segu, i be mine.

Saraje Moriba samake tun ye Cikemasa ani donso farinba ye, ko si tun t'a bali dugu la.

Namaje Jonbo y'a ka cikemasaya ke, a kumakan ma deli ka je abada.

Bi-bi in na, cikemasa min b'an fe, o ye Zan Samake ani Musa samake ye.

nomasaw tun b'an ka dugu kono : nakani Sana samake, Boriceba samake, Weretigiba ani Furaba Samake.

Bi-bi in na nomasa ye Moriba Samake ye n'o ye dugutigi ye, Sana samake, Monzon Samake, Zan Samake, Daba Sako, nananba Sakoani Famori Sako.

Ntentukoro dugutigi folo kera Marenba Cekura ye, min ye dugu in tu tige. A ye dugu mara san 31
 2 deniko Borice dara o kan ka dugu mara san 20
 3 Tenenba Fa dara o kan ka dugu mara san 30
 4 Nankolo sana dara o kan ka dugu mara san 18
 5 Seribabilen dara o kan ka dugu mara kalo 3
 6 Manina seriba dara o kan ka dugu mara san 15
 7 Kurafan dara o kan ka dugu mara san 10
 8 Yiriba dara o kan ka dugu mara san 16
 9 Sana dara o kan ka dugu mara san 25
 10 Koninba dara o kan ka dugu mara san 8
 11 Kaman dara o kan ka dugu mara san 15
 12 Nakani Kaman dar o kan ka dugu mara san 13
 13 Moriba Samake dara o kan ka dugu mara a san 4 ye ni ye a be dugu kunna. An b'a nini ala fe a k'an mara san 100 werebi ko.

N'Tentukoro dugutigi Moriba samake a n'a ka tama n'a ka ku Waraba !!! nomasa.

Wa Ntentukoro yan, foyi t'an ce ben ko. Ben min b'an ce, o sinsinnen be nogon den furu, jekabaara ani jekapenaje kan.

San o san dugu kono, senekeminen bee be bo, an be je ka forobaforo sene. An b'o baara ke penaje kono. An be je ka mogo degunnenw deme walasa u ka na to ko samiya kono. Tilema fe, an b'an penaje nogon fe, an be je ka wari mara dugu kunkow ka man.

Anw fe yan Ntentukoro, benbaliya te mogow ni nogon ce, fadenya geslen fana t'an ce. Dugu mogo korow ka kele korow si t'an kono, dugutigiya nofe kele te yan, dugukolo nofe kele te yan, furusira kele, diine kele te yan bawo an hakili la, gwabugu ka koro ni jetu ye, a ka koro ni miisiri ye, a ka koro ni egilizi ye. Bee b'i ka diine sira taama cogo min ka d'i ye, k'a soro mogo were m'i lagosi.

Ton do b'an bolo yan, o be kuma mogow ni nogon ce, n'u fora nogon ko. A ka ca Ala fe, u te dese ka geleya si ban mogow ni nogon ce. Yiriwali siratige la, geleya minnu b'an kan, o be soro fo sira saba la :

Folo-folo, o ye jiko ye. Ji sorobaliya walima jikodese de b'a to an te se ka sene ke an fere ma. An ka baganw be sa tilema fe yorow nefe.

Filanan, oye banaw ye, banamisenw kelen don ka mogow segan i na fo sumaya, konona tumuninw, denmisen bana caman. Dogotoroso te yan. Wa ni bana juguyara, f'an ka taa dugu were la.

Sabanan an be soro ciinin min ke, o sumaniminen ko b'an na. Basikili n'tannya koson, tuma bee, f'an ka taa singali ke dugu were la.

K'a daming ninan na fo san were, an miiri be ka dunan jigiso jo. An fe yan ni dunan nana, an be konogan, bawo a siyoro penama t'an bolo. Ka se san saba fo san naani kono, barazi dila b'an hakili la. N'an sera ka barazi jo, an ka ko bolo kan, o be ko caman nogoya an ye. Ji tonnin b'a to an be se ka sene ke an fere ma, an ka jiminkolon fana tena ja.

K'a ta sisan na fo don min ka jan ni bi ye, i komi yan ni san tan kono, an b'a fe o k'a soro dogotoroso b'an bolo, an ka barazi dilanni ani dunan jigiso. Wa fen o fen be olu yiriwa, an b'o sira de kan.

Ntentukoro dugu kono yan, an miiri ye fana muso bee ka kalan. Ni min ma ben lakoli kalan ma, i jija ka kalan balikukalan siratige fe. Kalan de be ko bee faamuyali nogoya.

ne sigora ko hacre nana n ka so kono, dugu duman ani jamana duman kono. Ne sigora, a kera komi dugu sigi tuma na, donnikelaw y'a fo ko jina puman dugulenw ni dunanw nana. Ko baraziko jora, jiba tonna, k'a ke ba belebele ye, tu dibira ka bonya i komi dugu sigidon.

Marenba Cekura samake fe. Maloforobaw senena. Nakobaw kera yoro bee. Wa miisiw, sagaw ani baw bee fara hali bolo dayoro t'u la. Duw bee fara fo waati dow la, jiginew farakan be mogow girin. Kensya be bee ka so. Sufe, cebaalenw be je k'u penaje kaloje la, mogokorobaw norolen be baro caman ke galaw kan mangorow suma na ben be bee ce, konow cayara, selidon cayara.

N'Tentukoro dugutigi Moriba Samake jolen ni a ka taman ni a ba ku. nomasa waraba file !

WELESEBUGU

Ne togo ye Mariam Jara. N'furulen don. N'ce togo ye Abudulaye SIDIBE. Ne ma den soro folo. Ne faso ye Kolokani ye Kulikoro mara la. N'sigilen be sisan welesebugu kabini 1988 be baara ke demeni ton kono min togo ye «Welesebugu UTAH Aliansi». N ka baara ye ton in ka kenya bolofara lakolosili ye ani ka u tila dugukana mogow ni pogan ce.

Welesebugu yan Samake gwa naani de be yan : diabala, diokunala, kanfinala ani sabala. Gwa werew faralen do u kan minnu ye kosanna na bagaw ye. Olu ye dunbuyaw, kulibaliw, sumaorow, bagayogow, diawaraw, gindow, baalow, siamaw ani tarawelelakaw.

Dugu sigi cogo, sola samake de folo bora segesonna ka na sigi kodala min togo ye ko falada. O temenen ko werese bora Tintukoro ka na sigi a balimake dafa. A ye sigi yoro nini golobalakaw fe. Solo ni werese tun ye siginogonmaw ye. Solo sigi yoro kera solo ka buguda ye, werese ta kera werese ka buguda ye.

Donsoya de ye werese se yan. O waati la kungosogo tun ka ca yan. Werese ka baarada folo tun bennen donsoya ma, o tun be no sene a senfe. O de ya to a b'a fo ko dugu sigi kun kera donsoya ani cike ye.

Dugu tora ka bona. Gwa werew farala u kan, diawaraw, sumaorow, dunbuyaw, tarawelew, balow, bagayogow, kulibaliw, siamaw ani gindow. Mogo laban minnu nana, olu de ka baara tun ye jago ye.

Dugu mogow togobolenw kera :

Werese ni o tun ye donso ani cikemasa sarda o tun ye donso waraba ye. Sardo werse tun ye donso waraba ye ni a tun be bo diacourala, koma tun ye donso farin ye wa cindamasa tun do. Furaba tun ye donso ye, tenema fana tun ye donso ye, Fanto tun ye cikewaraba ye, Kerifa fana tun ye cikewaraba ye, dioba ye nomasa ni donso farinya ke pogan fe. Kariba tun ye cindamasa ye, Solo kera nomasa ye.

Burama Jawara, Musa Kulibali, Kodama Dunbuya, Burlaye Saman ani Sidiki Sumaoro olu togo bora jago ke ta fan fe.

Dugutigi tan ni fila de sigira Welesebugu kono :

- 1) Werese (folo)
- 2) Fason
- 3) N'Togon (folo)
- 4) N'Togon (filanan)
- 5) N'Togon (sabanana)
- 6) Zina
- 7) Werese (filanan)
- 8) Niankoro
- 9) N'Golo
- 10) Fama
- 11) Zinaba
- 12) Samaje Moriba

Do were te dugu nin mogow ni pogan ce ben ko. O ben tamasyen folo ye dugu be ka bona cogo min na. Ni ben te dugu min na o te bona. Dugu in kono, jekabaara, jekapenaje be yan ani jekapogan kungow ke. (furu, den kundi, saya, here ni here tene).

Benbaliya te yan. Waati dow la fopogan kow do be se ka don mogow ni pogan ce. O be laban ka ban a yerema.

Yiriwali ta sira fe, dugu ka gelayaw be bo fen damadow la :

- faantanya
- jintanya
- senekemenntanya
- baarakeyprontanya
- barakeda dow sabatibaliya

ninan an hakili be min kan, o ye ka feere tige min b'a to welesebugu musow fanba be se ka faamuyali soro denfurakeliko ani gakulunana labaara cogo la.

Nin san fila nata kono, a b'an kono ka se ka kolon caman sen, walima ka se ka feere soro nakosene na. A b'an ka jatemin la fana ka na si sugu caman soro, ka senekemenin soro, wa ka kenya lajensen dugu kono ni an yere ka dugudenw ka furakeli kalan ye.

Vin san naani fo ka se san tan ma, Welesebugu yan mogow naniya ye ka kenya lase bee ma, ka baarada dow sigi minnu b'a to baarakebaliw be baara soro, ka denmisenninw bee don kalan sow kono, ka koba min be dugu cemanse la ka o don nafasoroda la, ka feere tige min b'a to bololabaaralaw, senekelaw be ton sigi min b'a to do be fara u ka soro kan.

An naniya ye ka musow ani npogotigininw lakalan walasa u ni cew bee ka ke kelen ye donniya sira la.

A nafa koson, an ka musow ka balikukalan ko ke an sebe ko ye bawo ni musow te, yiriwaliko te se ka fo.

An ka dugu mogo do ye sugo do ke. A ko :«ne sugora ko ce tan, ni olu ye farajew ye, ko olu nana ne pininka feerew minnu be se k'a to baarada do be jo min b'a to denmisennw be baara soro, o baara joli y'a to denmisennw bee ye baara soro, wa dugu diyara.

Rita N. Inowai
ka bo amarikɛ jamana kan

Ne togo ye Rita N. Inowai, n'furulen don, nce togo ye ko Karl inowai. Den naani de be an bolo. Folo togo ye kari, a si ye san mugan ani segin ye, filanan togo ye edeni a si ye san mugan ani wolonwulan ye, sabanan togo ye Winstoni a si ye san mugan ani naani ye.

Ne bangeri Kaliforni ni o ye amerikin jamana fan do ye nka n sigilen Salt Lake City a san mugan ani segin de ye nin ye.

Sani n'ka nka duniya latige ne fo m be n hakilinataw fo musow ka kalanko ani balikukalan ko kan. Ne hakili na ta ye ko musow ka kalan o ye ko nafamaba ye bawo, muso joyoro ka bon denw lamoni ko la, ani fo muso ka se k'a yere ta. Ni muso sera a yere koro duniya be diya.

I komi ne delila k'a fo ne lamora kaliforni kono, ne moke ni n momuso bora Zapon san 1893 ka na sigi amerikin jamana kan ka baara ke walasa u ka wari soro. Nba soro la San Fransisko. A sorolen kalo damado o kofe dugukoloyereyere do kera san 1906. O dugukoloyereyere ye ne moke ka du ci ka ban ka a ka baara sa. AN ka so tun yelemanen do tantanw de koro fo waati min baara wera soro la an moke fe.

Alimankelsba daminena san min na Zapon mogo fen o fen tun be ameriken jamana kan olu la yelama na ka bo jamana tilebi bolo fe ka taga a fan werew fe. Anw layelemana Arkonzas folo, o kofe ka laban Arizona. Kele bannen ko de an seginna an ka so Berkeley.

N ka kalan daminena foroba lakolila Kaliforni, ka ban ka kalanba ke yen fo ka lakoli karamogoya kalan don Universite la yen. Kalan bannen ko n ye san fila ke karamogoya la o kofe n furu la. Ne ni n ce labanna ka yelama Boston dugu kono ka da a kan n ce tun be a ka kalanba ke yen. An seginna ka na sigi Salt Lake City baw n'buramuso ni o ye n ce ba ye o tun mankene yen.

An ka Salt Lake City sigi kono, an ye den saba soro. Ne ye nci bee ben u lamoni ma u dogomani tuma. Nma son ka baara wera ke o tuma na. N ce ka baara o waati la o tun ye so jo ye. Waati dow la ne tun be demeni baara dow ke- an siginogonw ye. N den laban si selen san segin ma, ne ye baara damine tuguni, baara min be ke tile kuru bee. O baara tun be ta kibaruyaw dili ma mogow ma minnu ni a bu magow ne. O baara senfe ne ye fen caman ne don mogow demeni ta fan fe.

N tora o baara la fo ka ke baarada nemogo ye min be mogow ta mogo minnu ka kan ka tow deme. Daa sin koro, n tun be fen caman ke, n tun be donkili da ani ka piano fo an ka egilisi kono, n tun be fini kala kosebe, n tun be nyere ka finiw kala ka ban ka kalali ke nsiginogonw ye fu.

N ka so nanajafen caman werew be yen. M be gese da ke, n be fen peginbaw o barakeminan be m bolo. Kosaninan sebenfura dilali fana donna ne nin dugo kow la. Waati dow la m be ko dow ke kenema i komi, kulukanyelenw ani yaalaw fugan kenew kono. Ni walew be ye ko nafamabaw de ye n nka denbaya b'u ke pogon fe.

Jan Thompson
Lakalitaninina ka bo
Ameriki jamana kan

Ne ye lakalitaninina ye, n ka baara ye de ka kibaruyaw jense, mbe baarake lakalita seben min ye o togo ye ko dezeretniyuse ka bo Salt Lake City. Ne ka baara kono wali kunko de lakalili ka nogo ka teme nyere kunko lakalili kan. Nka walasa n'si ka don ni gafe in baarala, min ka gelen n ma ni o ye yere kunko sebenni ye n bena o ke. N bena n ka dinsa latige cogo fo aw ye ameriki kono.

Ne soro la Colorado ni o ye ameriki yoro do ye. Colorado ye kulu jan baw ani yirijubaw jamana ye. Ne ka demisenya kono ko dow tun kadi ye : ka ta tile kulu kan, ka si kaloje la ani ka balo tobi gwa kulu kan kene jalan kan. Soboli fana tun kadi ne ye an balon tan ani n'kala la tulon.

Anw ka so an demisennin wolonwula de be anw bangebaw bolo. Mali kono o te du ba ye n ka anw fe o ye belebeleba ye ka d'a kan ameriki yan kabini i denw mana caya ni naani ye mogow be kaba i la.

Sisan ne balimaw, n koro ni dogow cerinnen don Californi Yuta ani Colorado ni pogon ce. Cerin in m'a to ni an te pogon sira tama. Tuma bee anw be telephone ci pogon ma walima ka pogon kibaruyaw soro. Don minnu na ni baara te ke anw be avion ta ka pogon segere.

Ne yere sigilen be Salt Lake City, ne ni n fa. Ne fa si be san 70 la. N fa mankens, kolo canceri de be a la. Hali tagama ka gelen a ma kosebe. Ne yere be n se ko be kela walasa k'a deme, tooro min be a kan o ka nogoya dooni.

Ne yere ma furu folo n ka nsago n ka furu ke ka denw soro. «n'terike modibo diarra ko n ma ko fiye min be ne na k'o ye n ka penatomo kojugu ye ce ko la. A dora min tun be nogoya ne ma o ye mbangebaw tun ka ce soro ne ye).

Dogokun kono, n be baara ke tile duuru, nka lakalitaninin seben ka buraw kono. Ne ka lakalitaninin baara fanba be furakeli, faraw ani furakelikelaw de kan. Min kadi ne ye o ye ka to ka kibaruyaw di mogow ma keneya kan. Ne ka baara in ka di ne ye kosebe.

Waati minnu na ni nte baara la n be taa jaw file, n be negeso boli ke, nbe taa tulonge ji kono, walima n be tagama ka taa bo dugu werew la, walima n be fotow ta ani ka taa bo nsomogow ye.

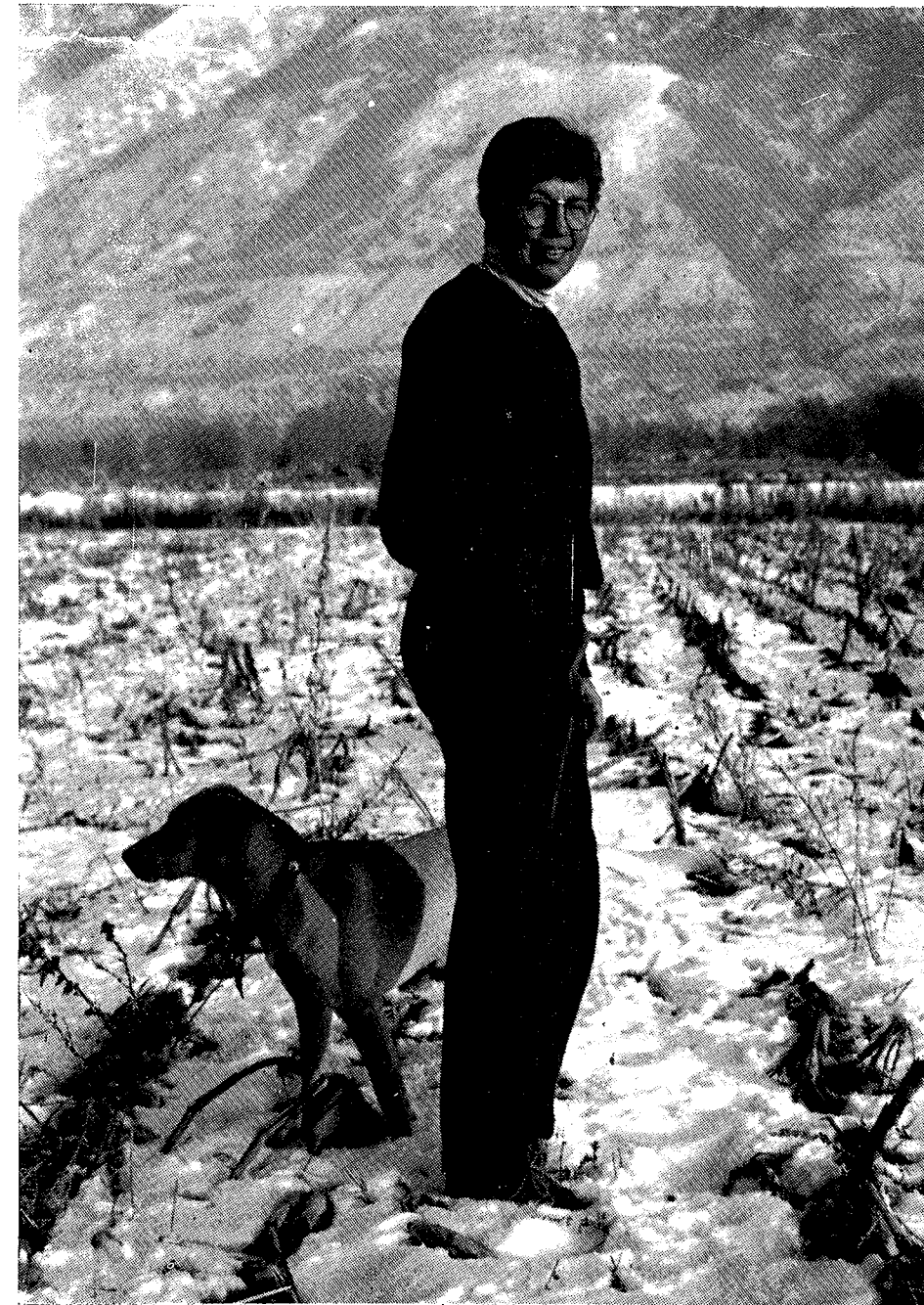
San 1989 marisikalo la n ye ka tagama folo ke Mali kono. O tagama kun tun ye ka Welesebugu Yuta Aliance kibaruyaw seben nka lakalitaseben kono. N ye foto caman ta Welesebugu duguw kono, dow ye musow baaraketo ye, baganw balolila, ji talaw, Mali penajaw. N ye dugutigi caman foto ta u ke to ka se penama di amerikenw ma. N ye hali tiga jeninaw fotota. N ye sebenni minnu ke Welesebugu kaw kan a jara amerikinw ye kosebe. Farafinna jamana diyara u ye baw u y'a la kolosi ko teliya min kelen ka amerikenw ke i ko fatow o te farafinna.

Ni ala sonna desanburukalo san 1991 n be segin mali kono Wzizszbugu ka sebenni ke welesebugu Yuta Alianse dogotorow ka baara kan dugu kono.

Ala ya dan ka taga welesebugu kadi ne ye. N be don ke mogow fe dugunninw kono, n be dununw fo u nefe. Mogow ka finiw ce kani Mali kono. Mali mogow be baarabaw ke wa mogow penamaw don. Hali ni an te kan kelen fo a be i komi fen do b'a to ne be be pogon n'u faamu Mali kono, mali mogow ka nisondiya b'a jira ko ne ye u teri ye.

Ni ala sonna, nin gafe ma na bo tuma min na, m be a ko fo nka lakalita seben kono.

Adi Furimani ka bo Ameriki jamana kan

Ne togo ye Adi Furimani. Ne soro la Wasin Toni mara kono biri misi baarayoroba do la amerikin jamana kono. Ne fa ka baara pesinnen tun don birimisiw ladonni de ma. A tun be u balo ka ne walasa u ka se ka nono puman bo. N ba, o tun be a janto demisenninw na. Koromuso kelen ani dogoke kelen be n bolo. Ka n si to san duuru la anw bangebaw yelemana dugu were la ni o dugu togo ye logani ni o be Utah jamana mara kono.

Logani dugu sigira mogow fe minnu bora eropu sigiyoro lafayale ani boronna pinini kama. Ne benbakew bora Suisi jamana ani angile jamana kan. Daw ani birimisiw mara yoro puman don. ne ye san caman ke kalan na folo o ko ka ke karamogo ye. Sisan m be mogow kalan kalanso kono a be fo min ma ko Univerisite. M be mogow kalan nogon deme la. N delila ka kuma cogo ani sebenni cogo kalan ke mogow kun kalansow la minnu togo ye ko Lise kalan karamogoya de diyara ne ye kabini ala k'an da.

Sisan n sigilen be dugu min na o togo ye ko draiper. Draiper ye senkedugu de ye. Anw fe dugutigi be weele ko meri. Meri ni a ka jamakulu sugandilen do de be dugu kunkow pensho. Bee be se ka i hakilinata fo dugu kunkow la k'a soro a ma ke basi ye. Kunkow la girimanba min be anw kan o ye dugu bonani kunkow ye ani sariya latileni mogow ni nogon ce. Denmisenninw ka kalanko fana ye dugu hamina ko do ye. Anw fe yan Draiper anw be demisenninw kalan walasa u ka welesebugu don Mali jamana kono. Ko ka gelen, nga ko si man gelen ka teme dugu labonani kan. Walasa mogow ka u ka dipe latige ke heere ni lafiya kono. Mupu ani sabali de be se ka o baara ke.

Ne ni n'terimuso de be nogon kan so kelen kono. Nako do be m bolo min kono an be fen caman sene i komi : karoti, kaba, pomotere ani yiriden werew. An be o senefenw ji bo ka u la mara nene waati ne. Bagan misenw fana be n bolo i komi : wuluw ani jakumaw. O baganw ye an teri pumanw ye. Waati dow la, ton konow ni kupo na sew be na jigi fo an ka dukene la.

Togodala sigi kadi anw ye bawo fen caman ye an kalanfenw ye : dugukolo ani dantanfenw. Anw be duniya daamu don olu de senfe.

Miseli Maki Farlane ka bo Amerikin jamana kan

Ne sorola Salt Lake City zuwen kalo tile saba san 1960. Anw ka du kono dogoke fila be m'bolo ani koromuso saba. ne ma furu folo. Mbe barake Welesebugu UTAH Aliance la Salt Lake City i komi dirskitirisi. Welesebugu UTAH Aliance ye demeni ton ye min ne sin nen welesebugu dugu mogow demeni ma u ka yoro yiriwali ko la. An ka ton ka demeni de b'a to kolonw be sen dugu mogow ye, nako baw be dila u ye, furakelikow be panabo u ye wa kalanko fana jate be mine u ye.

Ne ye nka demisenya kalan ke Salt Lake City. Salt lake City ye dugu cnpumanba de ye min lamunnnen kuluw fe, dugu in ma bo kosebe nga a jelen. A sigira san 1800 waati kono moromonw ka diine bato-bagaw fe. Brigan Yung de tun ye u pemogo ye. U bora o sigiyoro folo la jamana koron fe bawo mogow tun te a fe u ka diine ka sabati. U yelemana o senfe jamana tilebinbolo kan ka Salt Lake City sigi.

N'make nana dugu sigi baga folow nofe. A ka baara tun ye sene ani bagan mara ye. O tun be diine donkilidakulu fana nemogoya la. N'make ni a ka denbaya ani a siginogon sengenna kosebe bawo senkefen tun te sebekoro ne o waagati la. U tun be je ka baara ke walasa ka se ka soro ke.

Salt Lake City be yuta ni keneba ce. Ne demisennina ma tun te tagama ka se dugu baw kono ni wajibiyali te. Ne tun te dowere don nsiginogonw ko. An demisenkulu tun be nenaje nogonfe. Tilema fe k'a damine zuwenkalo la fo utikalo, kalan tun te ke. Ni anw tun bora diine donkilidayoro la, anw be furali ke, o bannen ko an bangebaw tun be anw demisen damadow to an ka me kenema k'an nenaje. O sene teriya min donna ne ni anw siginogonw ka demisenninw ce o be i komi balimaya. U bee be i komi ne badenw.

Ne san tan ani naaninan selen ko anw yelemana dugu fan were fa. O yelemani digira ne na kojugu baw ne nin n'teriw farala.

N'tun te u ye ni waati ni waati te. Demisenw tun man ca an yelemayoro kura la. A laban na nye teri dow soro wa an delila yoro kura la.

Anw fe bee be taga kalanna. An ka goferenaman de be o kalan sara demisenninw bee ye. San o san k'a damine setanburukalo fo mekalo la ne yere ye san tan ani fila ke kalan na goferenaman ka kalanso kono. A daminena kabini nsi be san woro la.

N'si selen san tan ani seginna n'tara kalan were ke ni o ye ko korow ani hadamadenw ka diinela sigi cogow kalan ye. N'tara Nu York ka diplomuba do soro yen adamadenw ka jekulu baara kecogo la. Nu York ye dugu belebele ye, miliyon segin mogo de be yen.

Ani Salt Lake City te kelen ye, nga a diyara ne ye k'a don ko an ka jamana kono ni nogon dugu ba be soro. O kofe, n'taamana sinuwaw ka jamana kan. Jamana be hakili di mogo ma. N'ka kolosili sene ne y'a don ko a be se ka ke mogow fara te kelen ye, u hakilinataw do fana te kelen ye nga u be b'u fe ka denbaya fe. U bee be Ala deeli u denw ka ne.

Kabini mekalo san 1988 nbe barake welesebugu Aliance ton kono. N'tagamana Welesebugu setanburukalo san 1991. O tagama ye ne hakili dayele ko caman na. Mali mogow ka nogon kanu, u ka jekabaara ani u ka kelennya ye ne son hakili caman. Bawo ni ne ye n'miiri ko anw ka jamana kono yiriwali be yen n'ka ko do je ni o b'a ye nogon kanu ani kelennya. Anw dara mogow ka denbaya dannin be u yere dama ma u te balima bolo tow si jate. An jan be an yere doron de la. Tow ti jate.

Ne ka barika da be Welesebugu mogow ye ka d'a kan yen tagama ye hakilinata min di ne ma o ye ko mogow ka u jan to nogon na. U ka nogon deme, u ka ke nogon fe i komi welesebugukaw b'a ke cogow minna.

Kristin Maile Nelson
ka bo Salt lake City Amerikin
Jamana kan

Ne sarola Salte kale City zuluyekalo tile naani san 1945.

Salt Lake City dugu sigira mogo folo min fe o togo tun ye Brigam Yung, o ye ne benbake ye. Diinekokele penaboli de y'a to ani a pogon ko minnunw be diine kelenna ni o ye moromonw ye ni olu sera Salt lake City. A ka jama lakisi kun ani ka ka se ka to diine min mana min diya o ko bato olu de y'a to Brigam Yung ni a ka jama bora Nu York. A be pini ka san keeme a ni biduuru bo. U selen dugu in sigiyorola foyi tun te yen fo fuga jalan ani dala kogejiman. Ala ye i to a ka sebagaya la ka u deme fo bibi in na Salt Lake City kera amerikin jamana tilebifebolo la dugu pumanba de ye. Hali bi moroman diine be bato a ne be ma. Moromon te dolo min, a te sira sugu si min, a te kafe wali dute min, a te mogo kaniya, a be hadamaden be fe. Moromon misiri pemogo ye kira do ye. Wa moromon be pogon deme u be kalan ani baara puman fe. Folo folo moromon tun be se ka muse caman furu, nka sisan o dabilala amerikin sariya fe.

Ne de tun ye m'bangebaw ka den tanw de la korobalen ye. (baw moromon diine ko an ka wolo an ka caya ka dugukolo fa). Ne badenw tun ye musomani woro ani cemani naani. An lamoni tun ye baaraba de ye an bangebaw bolo. Nka be tun be i joyoro fa, be tun be i ka baara ke o de tun be baara nogoya an bangebaw bolo.

Ne ye nga kalan bee ke Salt Lake City k'a laban Universite min togo dale be m'binbake la. Nye espanol ani donko kalan ke fo ka ke o karamogo ye kalanso camance taw la. Kalan bannen ko, n'tara diine sababula san fila cidenya ke Jili. Anw ka diine la demisenni bee ka kan ka san fila di Ala ma ka diine lakodon mogo tow ye.

Nka cidenya bannen ko Jili, n seginna faso la ka furu Bil Nelson ma. Bi ala ka barika den segin de be ne nin n ce bolo.

Kabini nfulula ma son ka baara were ke baw denw lamoni koruman ka fisa ni baarake sara ye. Ne yere de be ndenw kalan, o ye ko nafama ba de ye ne bolo.

RANDI PANTERA KA BO AMERIKEN
JAMANA LA

Ne togo ye Randi pantera n'ga Mali la n'togo ye Sanata Kulibali. Nma furu ke folo, bawo nma ce soro folo. Wa den te n'bolo.

Ne ye ameriken de ye, n'ga jamana togo ye eta zuni. Nka dugu togo ye Tukson. Tukson be Arizona woroduguyan fan fe. Arizona min yere ye Eta Zuni fan do ye, o ni Yuta de be dan fara kelen na.

Welesebugu YUTA Alianse ton sun be bo Satt laka Citi n'o ye Guta jamana duguba ye. Ne sigilen be Tukson n'ga nma bange ye. Ne wolola ameriki fan wure la n'o togo ye niw jerve.

Ne fa tun ka baara ye sorodasiya ye. Ne wololen ko a tora sorodasiya la san naani. Wa o san naani kono anw ye yoro caman munumunu ameriki kono. A ka sorodasiya bannen ko an sigira ameriki fan do la n'o togo ye ko Arizona. Ne ye nka lise kalan ke dugu minna o togo ye ko Feniks. O temenen ko n'taara kalansoba do la san naani.

Arizona kenekayan fan fe. Ne yelemana Tukson san 1986.

N'sigi furadama Tukson, n'nana farafin kamana kan yan ka san fila ani tila ke. Tukson ye dugu belebele de ye. Tukson sigibaga folow ye indienw de ye, kofe mogow minnu nana olu ye u gwen, nka u kelen kelen be yen hali bi.

Sani 1848 ka se Tukson tun be mekisiko jamana de ka mara la. Ameriki nana laban ka san mekisiki mogow fe. O feere ameriki ni mekisiki ce togo ye :«Gadsen Purcase».

Tuco dugu lamunumununen don koori forow fe. Arizona de be koori sene ka temen ameriki fan be kan. San o san mogo caman be bo dibe fan naani fe kana yala an ka jamana kono. Kabakofen caman be yen i komi kado jamana be cogomin. Ameriki sigibaga folow ni olu ye endienw ye, olu ka sow ni u ka duguw be yen.

Ben be Tukson mogow ni pogon ce. Waati ni waati wote be ke. Jama de be a je ka mogo ta walasa ka dugu ni jamana kunkow penabo. Jakuya fanga te mogo kan.

Nka kunko werew b'an kan. O kunko ye jikogelsya ye. Arizona jamana sigilen don yoro jalan de kan. Ji caman te yen. Senekafen fanba ye koorisene ye, wa koori be ji caman de fe. Dunan minnu be na an ka jamana file, olu fana ka penaje be ji caman ta. Tuma be i b'a soro anw fe mogow be ji tilali ko kuma de la.

Sani ne ka na Mali la, ne tun be baara yoro min na, o baarada be mogokoroba kalan de ke. Ne yere b'a kanu ka o baara kelen soro ni n seginna so tuma min na. N'dalen b'o la ko balikukalan be yiriwali nogoya. Ni kalanna o be i bo dibi la. A b'a to i hakili latigelen be i ka ko ke ka ne. Ne be Ala deli a ka kalan taa ne Mali kono.

LIZA SEDEGER KA BO SUISE
JAMANA KAN

Ne togo Mali kono yan o ye Mariama Samake ye, nga togo yere ka bo an ka jamana la n'o ye **Suisi** ye o ye Liza Sedeger. N'be furula, n'ce togo ye Adrian Gnagi.

Anw ka jamana ka ce te muso fila furu, wa furunafoloko fana t'ala. Mogo min mana diya min ye olu be furu nigon ma. Den te ne yere bolo folo, o dusukasi nin be to k'an soro waati dow la. Anw ka jamana la muso caman be yen u yere de be a naniya ta den soroko la. Ni u yere ma son a be to ten. Kalan de sababu b'a to musow t'a kanu ka den soro jona. Ni kalanko bora yen, waripiniko fana b'a to musow t'a naniya ka den soro jona. Den soro ani baara ke ka wari soro olu te ben. Wa anw ka jamanadenw ni u mansanw te nigon kan. O tumana n'i ye den soro, mogo te soro min be i janto a la.

Ne yere y'a naniya ko mbe waati do baara yanni nka den soro. Nka baara kadi nye, bawo ne ye denmisen fitininw kalan ba ye.

Ne ka dugu togo ye Kirslindach ye, nka ne wolola dugu were de la min yoro ka jan. Mbe Kirslindach kabini san woro. O dugu ye nga dugu wolonwulanan de ye mbe sigi min kono. Ne donbaga man can a dugu kono bawo nka baara be ke dugu were de la. Mbe dugu min kono a sigi fura dama san 2000 de ye nin ye. Mogo si hakili te dugu sigibaga folo togo la tugun. Dugu mogo fanba sigira yan Kirslindach, dugu lafiya koson ani ka i to dugu kono, i ne be folonba do ye min fileli ka fusa. An ka dugu ni an ka jamana duguba ni o ye Berne ye, ka surun. O de koson dugu mogow fanba be baara ke berne. Ka i to dugu kono i be se ka Suisi kuluw ye.

Dugutigiko te an ka dugu la. San naani wo san naani dugu mogow be mogo wolonwulan sigi olu de be dugu kunkow penabo. Dugu yere de b'a ka lenpo kani. N'u ye lenpo wari soro, u yere de be a neciw fo ni o ye ka lakolisow, dogotorosow jo ka fantanw deme, ka u janto sirabaw la u kana tipe ani ka u ka baarakelaw sara.

Anw Suisi jamana duguw kunkow ni yan mali duguw kunkow te kelen ye. Dunkafa be anw faso la, dogotorow be labolike wa u be lakannen don.

Nga an ka jiw tipelen don mogow, ni panfen fagalan fe bawo cikelaw b'u ka forow furake wa sanji be a fura bagaman korodo ka se kow ni baw ma k'u ji tipe. Mobiluw ani baarakeyow do be sisi fili, o sisi kelen ka fiye tipe fo denmisenw dow ka ninakili ko be geleya.

Fen do be ne nisongoya an ka jamana kan, o ye adamadenw ka pena sisi ye. Mogow ma walawala i komi Mali kono bee nisonkadi. A be i na fo nanafin de be bee la anw ka jamana kan. Gaw farali de ye o sababuya. Bee b'i danma anw ka dugu la wa hali i te i mansanw ye tuma bee. Mogokorobaw bilalen u danma sow de kono. Goferenaman b'u balo, k'u ferebo.

Mogokorobaw mine cogo ye an ka jamana haminan ko ba do ye. Mogow t'a fe a ka don k'u ka jamana mogokorobaw be marakojugu la.

Ne bolo musow ni ce w be ye kelen ye. U be se ka kalan ka se hake kelen ma, wa sariya mankan ka do fusaya ni do ye.

Ne haminanko ye ko don surun kono, suisi ka mali kono fen numan kelen don k'o kalan o ye mali mogow ka nisondiya ni u ka tulon ka yele.

Ne haminanko ye do ye fana ko don kelen hali min te ke don jan ye, ko wali kunkow be nogoya, ko dunkafa be na mali kono, keneya be na se be ma wa bee be se ka kalan ka kunfinnya kele nisondiya ni tulon ka yele kono Maliba kono.

**DAWN DIKS KA BO AMERIKEN
JAMANA LA**

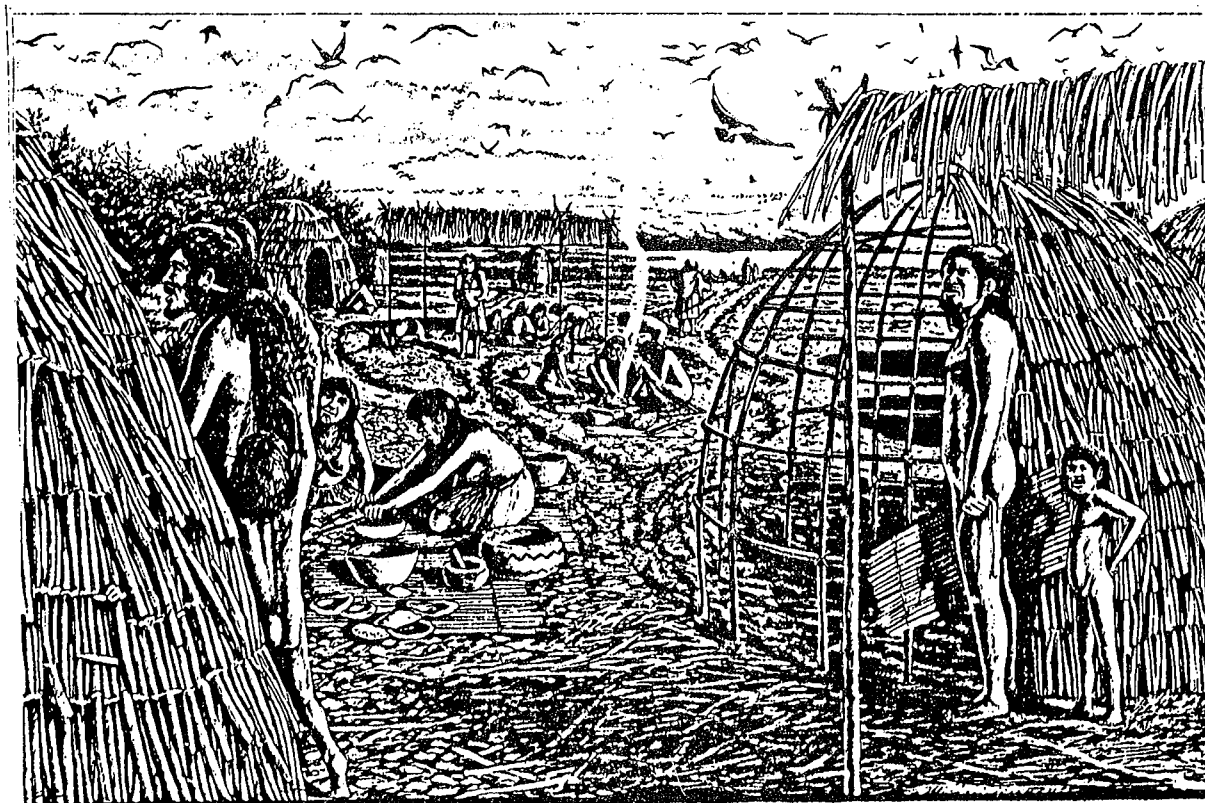

Ne togo ye dawn Diks, nka mali la n'togo ye orokia kulibaly. Ne ma furu ke folo bawo ma ce soro folo. I b'a soro a ma se, folo, bawo ala m'a latige.

Ne sigilen don welesebugu sisan, nka dugu togo ye Friman ni o be Kaliforni kono ni o ye ameriki jamana yoro do ye. Ne wolola Friman, ka sigi yen san mugan ni duuru. N'fa ani nba sigilen be yen habi bi.

Friman dugu kono hadamaden sugu caman be yen minnu bora dije fan caman fe. Dow bora farafin jamana na, dow bora faraje jamana kan, dow bora asi jamana kan. Anw ka jamana kan waati do'kera dije kun naani fan be mogow kun daara yen kan. U nana sigi u yere pini to.

Mogo folo minnu tun be yen olu ye endienw ye, ni olu siya ye fara neremugu man ye. Olu ka kabila tun be wele Ohonies. Dugu sigibaga folo kera oholenis kuntigi do de ye. O Oholenis kuntigi yalato de bora friman kan. A y'a ye ko yoro in dugukolo kani, kungosogo kelen k'a lafa, yiriden jalen tun be yen ani waatiw da kepenin, funteni te, nans te, wa sumaya fana te. A taara a ka denbaya nofe. U nana u sigi. A Ko u ma «Akiye!». O koro ye endien kan : «an k'an ka so jo yan».

Oholonis kuntigi ni a ka denbaya sigilen ko, endien werew nana sigi, dugu tora ka boja.

Espanoliw nana o ko. U folola ka egilisi katoliki de jo walasa ka se ka endienw don u ka diine la. Endien tun ye ton tigiw de ye. Espanoliw ka egilisi togo kera ko San zose. jago kelaw fana ni u ka denbayaw nana u sigi egilisi da fe. Mogo werew yelemana ka fara jagokelaw kan o tuma na keretiyen diine mogow ka yoro yelemana ka ke dugu ba ye.

San 1800, ce togobolen kelen nana san zose mission na, a togo tun ye Joni Friman. Kelskece tun do wa jamana werew yoro ninibaga de tun do ameriki ka goferenaman ye. O de y'a to goferenaman yoro in togo da ale yere la friman. Dugu togo da cogo file.

K'a damine o waati fo bi, dugu marala kuntigi caman fe. Anw fe, san naani o san naani, friman duguden fen o fen ka ca ni san tan ni seegin ye olu be dugutigi do sugandi. O dugutigi be se ka ka ce walima musu ye.

Ben be Friman mogow ce nka tuma dow la geleya dow be don u ce. Geleya dow fana be dugu kono n'olu ye dorogu tali ko ani waati dow be ke pogon faga be caya. Tuma dow la kin do mogow te ke kin were mogow fe, u ka denmisenw be kels.

Geleya minnu be yen olu kun ye siya woloma ye. O siya woloma te farafin ni faraje dama ce, a be hali faraje minnu te bo yoro kelen na olu ce. Goferenaman ni kin kuntigiw cesirilen walasa benbaliya ka taa je. Siya fen o fen be yen olu be lasigiden be dugu maara jekulu kono. U ka tonsigiw la u be faere be ke walasa ben ka sabati mogow ce.

Yiriwali ka sira latige kan geleya caman be o kono. Dugula te boli ke ka d'a kan tuma bee mogo kuraw be yelema anw fe. Dugula san ta te soro. Endien minnu ye dugu sigibaga folow ye, dugukolo numan b'olu bolo nka u te son ka a feere ka d'a kan u fatiyen don.

Goferenaman kelen ka danteme walew dow ke endien na n'oye u ka dugukolow bosili ye u la. Nka u ye goferenaman weele sariya la wa sariya ko u fa dugukolo ka segin u ma.

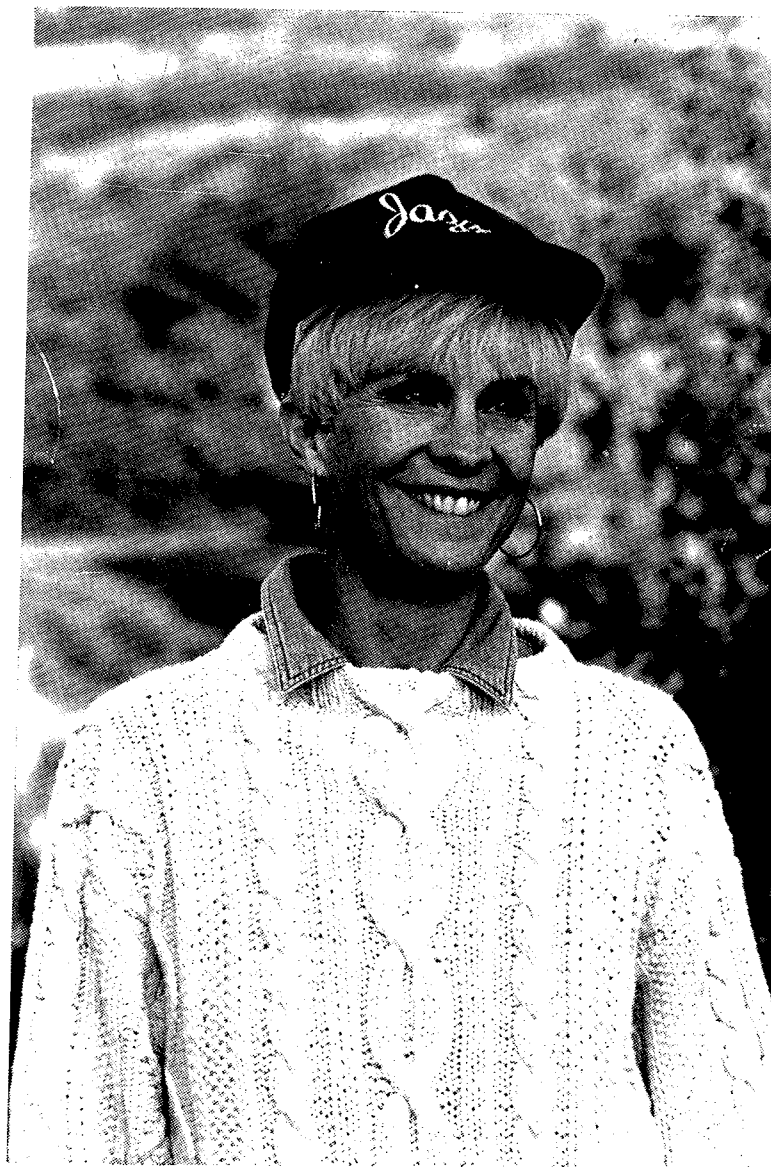
An be ala deli Friman ka bona, nka a ka ke sariya la batoli kono wa o sariya ka boli bee kan cogo kelen na.

Ne yere hakilila, musow ka kan ka kalan wajibila bawo o de b'a to u be be u yere ta ye.

Ni sugora ko farafinna kensya sera denmisenw be ma. Ji sanniyalen min ta sorola yoro be. Ji sorola fana ka nakow ni forow labaara, biganw pena ka u balo kono. Yoro be mogow be baara ke nagon fe wa baara feere kuraw nedonna, farafinna dipelatige ko nogoyara. Bee ye pe kuno na cogow faamu, wa bee ye i laben a keleli kama. Bee nisondiyalen don jamana cogoyaw koro.

Katerini Lindkist

Ka bo amerikin jamana kan.

Ne sorola ogdeni, ka bo yuta kono ni o ye amerikin jamanan mara do ye. Ogdeni ye dugu dogomanin de ye anw ka jamana kan. Mogo baa bi segin (80 000) de be yen. Ogden sigira taamalaw de fe minnuw bora jamana karanfeyanfan fe ka u kun da jamana tilebiyanfan kan senke dugukolo numan pinini sen fe walasa u ka se ka u ka sene ke. O taamalaw bee tun ye senkelaw de ye. U selen ogdeni, dugukolo tun jalenba tun do. U ye ji walangata ka na yen, ka jiriw ni senkefen caman sene. U ye nafaba soro dugukolo baara la.

Sisan usiniw de kelen ka foro kensw no ta usini belebelew minnu dow be jikankurun belebelew dila.

Hali bi Ogdeni dibilen don jiri tu bolo. O jiriw be den, wa u suma fana be dugu nafa. Ogdeni ye dugu cejumanba de ye.

Ne demisennama, o ni sisan ce be san binaani bo ne ni n'tonogonw tun be an mansaw deme ka an jan to so ani denmisenin cinininw na. O waati fana la an taara kalansow la nogon fe ka an ka kalanw ke. Anw ka jamana kan u wajibiyalen don bee ka kalan fo i si san tan ni woro. E ! deminsenya ka di ! ne nin bonongo, ninw tun be tulonge nogon fe : gafe kalan tun kadi an ye, ani baroninw foli. An tun be negenne ke sebenw kan. Waati dow la ni an te n'tala tan na an be sow bolila pome juw ni nogon ce. Tuma dow la an be yeje pomejuw la ka u denw kari k'u dun. Dipe tun kadi kosebe o waati la.

Sisan ne yere ka du ben n'bolo Salt Lake Siti ni o fana ye Yuta duguba ye. Salt Lake Siti ka bon ni ogdeni ye kosebe. A sigilen don Kulu belebeleba dow juje. O kuluw sanfela datugulen don ni nezi ye ne kelen m'bogotigi ye, n'yelemana Salt Lake Siti walasa ka do fara nka kalan kan. Ala barikala sisan n'kera karamogoba ye. M'be mogow kalan sebenni keli ni a koro donni la. Mbu kalan dipe diine ani a miiritaw la. Ne ka karamogoya kunba do ye ka mogow deme walasa u ka miiriya puman soro u ka dipelatige kunkow kan. O dipelatige kunkow do ye ka miiri mun fanga suguya ka kan ka sigi an kunna ? Diine ka kan ka juman mara, walima ka juman bila ?

Anw bolo a ka nogo an ka an ka pemogow ka tipe faamu. Nga ni an ka kalandenw hakili dara min kan, u ka kan ka o ko penini fo k'a tipe soro. Ni u miiriya dara ka dow ka ni n'ka soro a kow ne sorolen don, nga o kow ne soro ko ma olu lawasa, waati dow la u be u jija fo ka yelesma don o kow la. Ne ka Aladeli ye ko nga kalandenw ka se ka musow ni cew deme walisa u ka miiriyaw ka se ka u ladonniya duniya kow la minnu nafa ka bon u kan. N'ganiya ye fana ko nka kalandenw ka donniya ka se ka adamadenw deme ka se ka u haminan kow fo faranfasiya kono walisa u ka lafaamu mogo werew fe.

Ne ye karamogo ye wa n ye denbatigi fana ye. N ye fura ke ka n'si to san mugan ani kelen na. Nka sisan a be san damado bo nka furu sara. Sisan ne ni n'den naani de be balo nogon kan. Cemani saba ani musomanin kelen.

U kokadi nye kosebe. Ndenke koroba fila be kolezi la sanni donni u bena bo so kono. Ndenke folo tun tara faraje jamanan kan (erapu) a ka tagama senfe a tun be i kalan jamanadenw cogoyaw kan. To kelen do fana ye tagama caman ke jamanaw kono. O tagamaw kera u kalan sababu ye bawo u y'a faamu ko duniya kono mogo be ye balimaw ye, nka o be ko waati dow la u te nogon fe. nka denmisennya faamu kofe ko ni i ni mogo wese benna, ka je ka baara ke nogon fe, a ka caa la aw be nogon kanu, ka ke nogon teri ye.

Sigo min ye ne diya o ye k'a fo ko duniya adamadenw sera ka u ka duniya latige ke nogon fe teriya ni nogon kanu kono. Ni adamadenw bee sera ka ke nogon teriw ye, o b'a to u be se ka feerew latige nogon fe min b'a to duniya be ke i komi nako dumanba do, min kono heere, keneya ani lafiya be soro. Ni o kera denmisenw bee be lamo k'a soro u ma kongo u ma minogo wa u na kalan ka u ka keneya fana lasabati. Ni denmisenw kalanna, o b'a to u be se ka duniya mina kopuman walasa hadamadenw ka dunuya daamu.

Ne ka tagama do ye n'se mali kono. Ne ni musow suguya caman ye nogon don Mali kono. An ye an hakilina falen baro, an ye baro caman ke. Tipe don ko an ka dipe latige cogow te kelen ye nga an be ni an ka kunandiyako dow be yen. Anw ka kunandiya ya to furakelikelaw ni kalan karamogo pucan be an fe.

Mali musow fana ka kunandiya be u ka duguw lafiya kono. Mali musow be baara gelenw ke denbayaba la soroli ko la ani denw lamarali la. Ne yere be baara ke kalanso kono, wa nako do be n'bolo. Waati minnu na ni n'te baara ke, n'be gafew kalan walima n'be denw penaje, walima n'be kibaruyaw seben.

Mali lusow ni ameriki musow ye nogon teriw ye. Wa an be ala deli u be ka nafa ka soro o teriya kono.

SANIYA

Denmisenbana ni denmisensaya caman sababu be bo banakisew la: Olu fana sababu be bo dumunifsw ni minijiw la. O koro ye banajisew be soro ji la walima dumuni.

Saniya kun te do were ye ka banakisew kele, k'u jayoro dogoya banaw ni saya la. Saniya ye jama ka baara de ye. A te se ka sabati jama ko.

Yoro minnu na ni sutura ni ji jelen te yen, banakisew keleli ka gelen kosebe. O yorow la. Deme de ka kan ka don dugusigibagaw ma sutura dilanni siratige la ani ji saniyalen soroli feerew tigeli la, barisa bana caman sababu ye nogo ye.

1) N'i b'a fe k'i tanga banaw ma f'i ka saniya

O la, i ka kan k'i tege ko ji ni safune na, yann'i be dumuni damine. Safune be banakisew faga minnu b'i wolo kan. A b'u bali ka don dumuni na, ka se i konobara kono. Dukonomogo bee fana ka kan k'u tege ko ji ni safune na yann'u be dumuni damine.

A man kan du bee k'i tege ko minen kelen kono. Mogo folo min b'a tege ko, o be tegekoji nogo, k'a ka banakisew bila o ji la. Mogo laban minnu b'u tege ko, olu koni be tow ka banakise bee sasa. Tege ko cogo puman ye ka ji ke tasale la k'a suruntu i tege kan.

Ni mogo taara negen na, i ka kan k'i tege ko ni safune ye kasoro ka maga dumunifen na. Ni ye den fana bo soro la, i ka kan k'i tege ko ni safune ye ka soro ka maga dumuni na barisa bo te foyi ye banakisew ko. Denmisen dow fana b'u bolonkoni bila u da. O tuma, i ka kan k'u tege ko tuma bee, i ka kan k'u tege ko ka soro ka dumuni d'u ma.

Denmisen pada ka kan ka ko don o don walasa dimogo kana sigi u ne na ka pedimi bila u la. K'u pada ko safune na, o te wajibi ye, nka a koli ji jelen na, o ye wajibi ye.

2) N'i b'a fe i ka kisi banaw ma, f'i ka sutura sen

Bana caman be soro k'a sababu ke banakotaa ye. O tuma n'i ba fe ka banakisew kele, f'i ka feerew ke banakotaga keyoroko la. Bana caman, konoboli caman sababu ye banakisew ye minnu be bo bo la. Ni banakotaga ma ke sutura kono fo k'a sarada duguma so kono, ga da la, jitayorow la, banakisew minnu be bo la, u be se ka don jiminta la, ka don dumuni na, ka se tobili minenw ma, ka se balow ma. O be na ni tipeni ye. Feere foyi t'i kisi o ma fo sutura senni.

Ni sutura te se ka sen, banakotaa keyoro ka kan ka janya sow la, siraw la, jitayorow la ani denmisenw ka tulongeyorow la. Bo man kan ka to fine na, a ka kan ka datugu jukoro.

Denmisenw bo banakisew ka ca ni mogokorobaw ta ye, u tipeni no fana ka bon. O tuma, a ka kan denmisen fana ka taa sutura la. Ni den ye bo ke duguma walima minen kono, i ka kan ka ce o yoro bee la, ka taa bon sutura kono walima ka burun jukoro. Sutura fana ka kan ka ke yoro jelen ye. negen ka kan ka furan, ka saniya. datugulan fana ka kan ka ke sutura la. Baganw fana man kan ka bo ke so kono ani so kerefe ani jidaw masurunna na. Banakisew be soro baganw fana bo la.

3) N'i b'a fe k'i yere tanga banaw ma, f'i k'i magow ne ni ji jelen ye

Du min b'a magow ne ji jelen na, bana ka dogo o du kono. Ni worobineji t'i bolo, f'i ka ji ta yoro sanima ani k'a mara yoro jelen na. Fura jumen b'o la :

- Kolon ka kan ka datugu
- Sutura ni koliyoro ani jinogo bonyoro ka kan ka janya tobilikeyoro ani jimarayoro la.
- Jurufilen, ni juru, jitaminen ni jidaga bee ka kan ka jeya. Jurufilen ma kan ka bila duguma, a ka kan ka dulon sanfe, o de nagon te.

- I ni samara walima i ni sen nogolen man kan ka yeke kolon kan, ka ji bon kolon da la. O ji nogolen be se ka jigin kolon kono.
- Baganw fana man kan ka na kolon da la. U ka kan ka sobo minnijiw fana na.

Ji maralenw fana ka kan ka tanga nogo ma. O sibatili feerew ye :

- Ka ji mara minen jelen kono datugulan be min na
- Ka minan jelen ke ka ji soli
- ka mogow bali k'u bolo su ji la walima k'i da biri daga la walima ji mara minen na k'i min.
- Ka baganw bali u ka don du kono.

4) N'i b'a fe k'i yere tanga banaw ma f'i ka ji tobi k'a wuli, n'o y'a soro ji jelen te

Ji ne be se ka jeya ka soro banakisew b'a la. Ji min jelen don o ye worobine ji ye. A tow bee be se ka ke banakisew b'a kono. Banakise be sa ni ye ji tobi. Jan'i ka kolonji, koji, baji min, i be se k'a wuli k'a bila a ka suman. Wajibi ye k'a wuli, ka suman ka di denmisenw fitiniw ma barisa u farikolo te se ka banakisew kele i n'a fo maakoraba.

N'i te se ka ji wuli, i ka kan ka bila minan jelen kono walima minan were ma kono ka sigi tile la tile fila yani i ka se a ma.

N'i sigara ji la, i k'a kan k'a tobi

5) N'i ba fe k'i yere tanga banaw ma, f'i ka dumunifen ka saniya

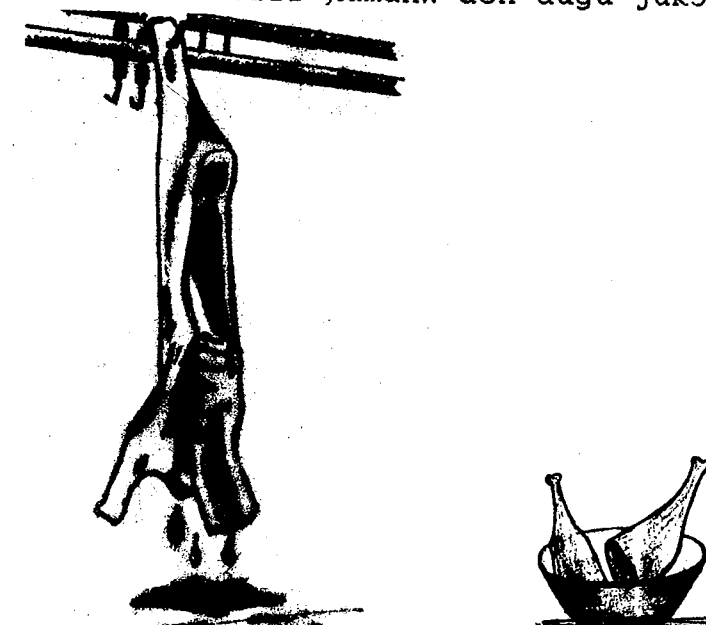
Ni banakisew sera dumuni ma, u be se ka s'i kono, ka bana bila i la. walasa ka dumuni tanga banakisew ma, o feerew file :

- ka dumuni tobi fo ka mo. Bagansogo ni konosogo yere de ka kan ka tobi kosebe

- Ni dumuni mona, a ka kan ka dun o yorola. A man kan ka bila ka meen.
- Ni b'a fe ka dumuni mara ka teme waati duuru kan, i ka kan ka to tasuma kan walima ka mara yoro sumalen na.
- I ka kan ka dumuni maralen kalaya ka soro k'a dun.
- Banakisew ka ca cogokene na, konosogo yere de ta ka ca. Sogo kene ni sogo tobilen man kan ka maga nogon na. Sogo tobilen man kan ka da sogo kene tigeno na, i komi bamananna fen bee be tila yoro kelen na.
- Tobilikeyoro ani tobilikeminew ka kan ka ko k'u je tuma bee.
- Dumunifenw ka kan ka datugu walasa dimogow ni ninew ni baganw kana se u ma.

6) N'i b'a fe k'i yere tanga banaw ma, i ka kan ka tobili pamanw jeni walima k'u buru dugu jukoro

Dimogow be bana lase mogo ma. Dimogo be fan da dumunito la ani paman na ani jiridenw fara walima namisenw fara la. Du bee kono, dinge ka kan ka sen tobili pamanw bee be jeni min kono. N'o te se ka ke, a' ka kan ka tobili pamanw don dugu jukoro.

Sogo kene ni sogo tobilen man kan ka se nogon ma.

II KONOBOLI

Konoboli ye bana juguba ye. A be ji ban den farisogo la. O de be ke sababu ye ka den caman faga walima k'u nagasi.

Konoboli ye bana ye min keleli ka nogon. Konoboli ye soro nogo fe. Saniyabaliya ni jijugu minni b'a lase mogow ma ka caya. Konoboli keleli ye forobakele de ye. Bee de ka kan ka je ka nogo kelele dugu kono, ka saniya daliluw bato.

1. Konoboli be se ka denmisen faga barisa a be ji ban a farikolo la.

Ji de ka kan ka di den konobolito ma sanga ni waati bee

Konoboli ye bana juguba ye. N'a ye den 200 mins, a be kelen faga u la. Tuma caman konoboli ka denfaga be soro jintanya fe den farisogo la.

Mogo farisogo fanba ye ji ye. Joli ye ji ye, o de be ke sababu ye ka balo lase farisogo fan bee la. Ni ji te farisogo la, balo fana te yen. O tuma, ni konoboli ye den mine fo ka ji d'a ma sanga ni waati bee. Barisa boji be bo ni ji caman ye. F'o ji caman ka nonabila n'o te den barika be ban. O la ji caman ka kan ka di den ma konoboli waati kono.

Jintanya den farisogo la, o be na ni den saya ye. N'i b'a fe ka den kisi o ma, fo ka konoboli kele. O feere do ye sinji, moniji, naji, ani dumunifen minnu be dilan ni malomugu ye.

Jamana caman na, minniji dilannen don kerengerennnya la konoboli keleli kama, ko kensyaji mugu ni ji jelen be paami k'a hake bere ben. A dilancogo sebennen don foroko kunna.

Dogotoro fana be se k'a dilancogo ni a mincogo nefa, k'a fila bee pereperelatige kensyaji dilannen ni minfen were man kan ka pagami nogon na.

N'i ma kensyaji mugulama soro foroko kono, i yere be se k'a dilan i yere ye bawo a dilanni ka nogon kosebe, nka a te taa saniya ko : I be kutu fitinin ne seegin (8), a bee dakenelen, k'o taa sukaromugu la, ka kutu fitinin ne dakenelen kelen (1) ta kogomugu la k'o paami litiri kelen ji jelen na. I be se k'o ji dogo-dogonin di den ma fo k'a ban.

N'o fana t'i bolo, i be se ka jiriden do ji bisi k'o di den ma, walima k'okoji kene-kene.

A kera cogo o cogo ji jelen de ka kan ka di den ma. N'i sigalen don a ji la a sigi tasuma kan a ka wuli i ka soro k'a bila a ka suma folo. O ko, i be kensyaji dilan. n'i b'a fe i den bojito farikolo ka kisi jidese toro ma, i ka kan ka ji d'a ma n'a ye boji ke waati o waati.

Ni den si te san fila bo, i be se ka litiri tilance ta tilance ji d'a ma. N'a si ka can ni san fila ye, i be se ka litiri tilance ji d'a ma. N'i den be foono, i be sanga tan bila ka teme yanni i be ji were d'a ma. I b'a ji hake dogo-dogonin d'a ma fo k'a ban.

Den konobolito ka kan ka ji min kosebe fo k'a ka konoboli jo. A ka ca konoboli be taa saba fo duuru la.

I be kensya ji d'a ma dooni-dooni

- Nin den si te san fila bo

- N'a si ka ca ni san fila ye

2. Den min be sin na, n'a konobolila, i man kan ka sin tige a la cogo si la

Sin ka kan ka didenyenin ma sanga ni waati bee. N'a y'i ban sin na walima n'a te se k'a min, a ba b'a yere sin bisi ka sinji ke minen jelen do kono k'a d'a ma. Ni den be nonomugu de min, n'i b'o nono dilan i b'a ji caya. I b'a nono dilan ni ji min ye korolen i b'o hake k'a la sine fila. Nka fo ji ka ke ji jelen ye.

3. Den konobolito ka kan ka dumuni ke kosebe.

A be fo korolen ko den konobolito man kan ka dumuni ke ani ka ji min. Nkalon fin ! Dumuni be den deme ka konoboli kele. Konoboli be den fanga ban, ka na ni balodese ye a farisogo la. A laban na a be den faga. Fo ka dumuni di den ma walasa ka barika soro. Ni konoboli baana fana den ka kan ka dumuni penama ke.

Waati caman na, den konobolito be ban dumuni na. A ka gelen tuma dow la k'a diyagoya a ka dumuni ke. O la, bangebaw ka kan ka den negen k'a diyanadumuni dilan ka d'a ma.

Ni den be se ka dumunifen werew dun a ba be se ka moni walima jage, soogo, nakokonofenw (i n'a fo karoti) tobilen f'o ka mo kosebe, k'o noonni k'a d'a ma. I be se ka kutu fitinin ne kelen walima fila ta kutu la k'o pagami a la. Nono similen min ma kumu kosebe ani jiriden, i n'a fo namasa, mangoro, jabibi, olu ka ni den baloli la, hali ni konoboli te. Dumuni man kan ka bila ka men, a be di den ma a dilanna yoro min. Den banabagato ka kan ka dumuni ke sine duuru fo woro tile kono.

4) Ni konoboli juguyara, i be ta ni den ye dogotoroso la

Ni konoboli ye den segen, i ka kan ka taa n'a ye joona, dogotoroso la. Den farisogo ka jidese be don den nekise taali fe wo kono, k'a pedinge dunya. Taamasiyen werew be far ogo jidese jira : farigan, den be ban dumuni ni ji la, a be foono, a be bojike sine caman waati kelen walima waati fila kono, joli be ke den bo la, o be laban togotogonin ma.

Ni nin taamasiyen kelen be den na, a ka kan ka furake teliya la. Dogoto be keneyaji d'a ma teliya la. O waati la, i ka kan ka ji caman di den ma, a ka ji min tuma bee.

5) Ni boji jora, dogokun kelen kono, sine kelen
ka kan ka fara den ka dumuni kan

Ni konoboli jora, den ka kan ka dumuni ke walasa a ka se ka barika soro teliya la. Dumuni nege tun t'a la, a banabagato. Nka a nogo be dayele doonin-doonin a keneyato. O tuma a be se ka dumuni ke k'i fa. Den be keneya pewu ani ka girinya i n'a fo yanni a ka bana. Ka sin di denyerenin ma tuma bee, o b'a keneyali teliya ani k'a sabati.

6) Fura si ma kan ka di den konobolito
ka soro sara ma ke dogoto la

Konobolifura caman be yen minnu te mago ne, a dow yere be na ni tipeni ye. Tuma caman konoboli be ban a yere ma tile damado kono. Konoboli yere juguya yoro ye tipeni ye, tipeni min be bo den farisogo ka jidese la.

Konoboli fura man kan ka di den ma ka soro dogoto ma min seben.

7) Ka den tanga konoboli ma, o faaraw ye ka sin d'a ma
ka nonin boloci k'a la, ka sutura sen, ka dumuni ni ji
lasaniya k'i tege ko yanni ka maga dumunifenw na

Konoboli be den mine k'a sababu ke banakise minnu be boji la n'olu sera den kono. O banakisew be don konobara la miniji ni dumuni, tobiliminaw ani minniminaw fe. O bee sababu ye nogo ye, nogo min be ke sanifara jukoro ani dimogo be nogo min donni n'a sigira bo ni pamanw kan, ka n'o nogo jigin ji, dumuni ni minenw kan. walasa ka den tanga konoboli ma fo ka banakisew bali den konobara ma. Faantanya be se ka konoboli kelali geleya. Nka mogo do ye faantan ye nka a nogolen te. Nogo fura ye beseya ye. Feere jonjonw be den tangali la :

- i kana foyi di den ma ba sinji ko f'a ka kalo naani walima kalo wooro soro. Ba sinji be den tanga kosebe konoboli ni bana caman ma.

- Ni den ye kalo naani walima wooro soro, i be se ka dumuni sanimanw d'a ma, minnu be barika d'a ma. U kuru bee ka kan ka monongo, k'u noonni kosebe fo k'u ke degge ye. Den ka kan ka tugu sinmin na.

- N'i be misinono walima noonmugu noonni ka di den ma, a puman y'i k'a d'a ma tasa fitinin kono min jelen don, o ka fisa ni biboron nonomin ye.

... doron de ka kan ka di den ma. Kolonji, koji, baji, o
... ka tobi folo, ka t'o la ka suma ka soro k'o di den ma.

- Bo ka kan ka ke sutura de kono. Hal' denmisenw bo yere ka kan ka fili sutura kono walima kaburu dugu jukoro. Banakise juguma ka ca denmisenw bo la.

- Dumuni ni ji minta ka kan ka ke minen kono, k'u datugu walasa k'u kisi banakisew ma.

- Tegew ka kan ka ko safune ni ji la, n'i bora negen na yanni i be tobili damine walima ka dumuni ke. Suman tobilin man kan ka bila ka men ka soro a ma dun, barisa banakisew be se ka don a la.

- paman bee ka kan ka jeni walima k'u don dugu jukoro. O be dimogow bali ka bana lase mogow ma.

- nonin be konoboli jugu bila den na. Boloci be se ka den tanga nonin ma. Konoboli kumbenni fura dan ye saniya ye.

- Den ka kan ka balo sinji la

III SUMAYA

San o san sumaya be denmisenw caman faga walima k'u nagasi. Sumaya ye bana jugu ye. A sababu be bo soso la. Ni soso ye mogo cin, a be sumaya banakise don mogo joli la. Sumaya keleli te sabati fo ka feerew tige soso yere keleli la.

1) Denmisenw ka kan ka tanga sosow ka cinni ma

Sumaya be yelema mogo fe ni sosow y'i cin. U ka cinni man denmisenw ma fewu. Sosow ka kan ka gen k'u yoro janya denmisenw na. O feere ka ca.

- I be se ka sanke siri dilan kunna. Sanke yere be se ka don basiji la min be sosow gen.

- Sosogenna dow be jeni so kono. U jenito be sisi bo, o sisi be ke sababu ye ka sosow gen, k'u mabo mogow la, ka mogow kisi u cinni da ma.

- Teme fana be se ka genge daw ni falanterew la. U be sosow bali ka do sow kono.

- Yanni i b'i da su fe, i be se ka sokononanosow bee faga folo.

Nin feere damado be se ka mogow tanga sosow ka cinni ma.

2) Jama ka kan ka sosofanw dayoro bali walasa sosow kana bugun

Yoro o yoro, ni ji be sigi yen, soso be balo yen ka fan da yen, ka bugun yen. Jisigiyoro o be se ka ke minen kolon fililenw ye, tasa kolon, buwati kolon, dingew, jibolisiraw o na nogonnaw.

Yoro o yoro ni paman be yen, paman siya bee, yoro o yoro ni bin be yen, soso be bugun nin yoro bee la. Dibi ni sumaya be dogodogo o dogodogo kono, soso be bugun yen.

N'i b'a fe ka sosow bali ka bugun, kana u ka fandayoro laben u ye. O puman ye i kana sigiyoro di sanjiji walima ji nogo fan o fan a ka jo ka men. Dingew lafa, minen kolon fili yoro jan na. Ji be men jolen yoro o yoro la, taji walima tulunogo ke o ji la, soso te sigi yen sango ka fan da.

Binw siyen i ka paman furan k'a bee jeni, k'an sigiyoro lamini bee saniya. Soso keleli be nmgm keleli wajibiya mogow kan barisa soso te bugun yoro sanima na.

3) Sumaya ka ca yoro o yoro, muso konoma ka kan ka sumayafura ta o ka konomaya waati kono

Muso konoma ka sumaya mineni ka teli. Sumaya ka jugu muso konoma ma kojugu. A be muso konoma barika ban, k'a kono tipeni nogoya walima muso konoma be wolo den su la.

Muso min be den soro k'a to sumaya b'a la, o den ni barikaba te wolo, a te bonya, a ni bana te ban, a be to filiki-falaka la. A si ka dogo.

- Muso konoma be se k'a yere tanga sumaya ma n'a be sumaya fura ta tuma bee a ka konomaya kono.

- Sumaya fura be soro dogotoroso la. Ni y'a fo dogotoro ye a be sumaya fura seben i kun min te tipeni se muso konoma ma.

Soso be banabagato
ka bana bila
kenebagato la

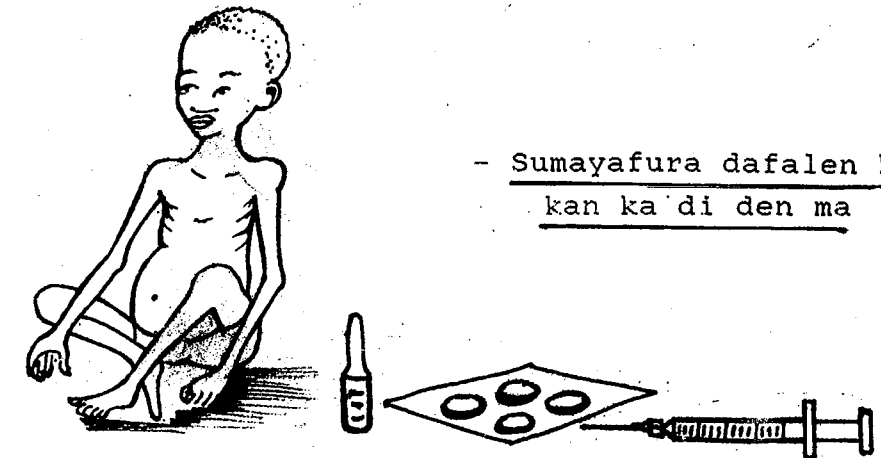
4) Ni sumaya bana ka ca yoro min na, ni farigan ye denmisen nin mine o ka kan ka taa a jira dogotoroso la. N'o y'a soro sumaya don sumaya fura dafalen ka kan ka d'a ma :

Furaji, furakise walima sogoli

- Ni denmisen farigannen don, n'i bangebaw sigara ko sumaya don, sumaya fura ka kan ka d'a ma. O fura be se ka ta tile kelen fo tile tan. Sumaya fura jima be soro min be se ka di denmisenw ma, (niwakiniji).

- Ni sumaya be denmisen na, sumayafura dafalen ka kan ka d'a ma. Hali n'o ya soro farigan t'a la tugun, a kan ka ka tugu fura la fo dogotoro ye min fo, o ka dafa. Dogotoro de be fura siya seben, jima, kise walima sogoli.

- Sumayabana ka teli ka mogo mine. Nka o t'a to, denmisen min ka kene a ni na, o ka sumaya fura ta don o don, barisa n'a farisogo delila o fura la, a te na se ka sumaya kunben, k'a kele.

Sumayafura dafalen ka
kan ka di den ma

5) Ni farigan be den na, bangebaga ka kan k'i cesiri den farikolo ka suma

- N'i b'a fe ka denmisen ka farigan kele, i be se :
- ka fariganfura d'a ma (i n'a fo parasetamoli)
- k'a fari susa walima k'a ko ni ji suma ye. Nka ji sumalen ba fana ko te.
- den fariganto man kan k'i biri ka meen.

Bangebaga kana son ka duloki girinma walima duloki caman don den kannu.

6) Den min bora farigan na, o ka kan ka ji min tuma bee ani ka dumuni ke k'a fa

Sumaya be den barika ban. A b'a farisogo ji bee ke wosiji ye. Ni den sera ka dumuni ke waati min, a ka kan k'a caman ke ani ka ji caman min, ola a be barika soro teliya la. Ni den be dumuni ni ji min kosebe bana bannen ko, a be kisi farisogo ka jidese ma ani balokojuguya geleyaw ma. O ye den kisilen ye, bana jugu werew ma.

IV MURA NI SOGOSOGO

Mura ni sogosogo be se ka juguya, ka yelema ka ke fogonfogondimin ye. Fogonfogondimin be denmisen miliyon saba (3 000 000) faga san o san. O ni nonin ni kannabaganin Ka denmisen miliyon fagali te kelen ye, boloci be se k'o fila kunben.

Bangebaga bee ka kan ka se ka mura ni sogosogo furake walima k'a don waati min a ka kan ka se dogotoro ma. A ka fura numan do seben banabaato kun. Bangebaga ka o wale nogomma be fogonfogondimin bali ka denmisenw faga.

1) Ni denmisennin be sogosogo ani n'a ninakili teliyara doron feere ka kan ka ke k'a lase dogotoroso la teliyala, k'a ni kisi, barisa a ni saya man jan tugun

Tuma caman na, sogosogo gansan, mura gansan, disidimin gansan nunjibo gansan be keneya u yere ma. Nka u be se ka yelema ka ke disidimin walima fogonfogondimin ye. O tuma na, u be se ka den faga. Ni kon be k'u ma, den caman ni be se ka kisi tipeni ma.

- Ni bangebaga sera k'a faamuya ko sogosogo ni mura be se ka yelema ka ke banajugu ye min ka kan ka jira dogotoro la, o be ni caman kisi. A fura da nogon be soro fana.

- Ni den be sogosogo, bangebaga ka kan k'a faamuya k'a ka kan ka taga n'a ye dogotoroso la n'a ninakili teliyara, ninakiliko 50 nogon be sanga kelen (miniti 1) kono. N'a disi jukoroyanfan cenance yoro be don a kono, n'a be fine sama (a ka kan k'a don ni den ka kene a ni na). Ni den te se ka ji min, ni den be ninakili a cogo koro la, sogosogo gansan o, mura gansan o, nunjibo gansan o, be se ka furake so kono. Sogosogofura ni murafura caman be feere, u te fosi ne tuma dow yere, u be se ka tipeni lase mogo ma.

- Den sogosogobagato ka kan ka taa dogotoroso la, bawo ani saya man jan tun.

2) Bangebagaw be se ka den tanga fogonfogondimin ma n'u
ye denw balo ni ba sinji ye f'u ka kalo wooro soro ani
ka dumuni nafama d'u ma o kofe ani k'u boloci yann'u
be san kelen soro

- Ba sinji be den tanga bana caman ma. Den minnu be biboron mir fogonfogondimin ka teli k'o denw mine ka teme denw minnu b'u ba sin min. A ka kan den k'a ba sin doron min fo ka se kalo 4 fo kalo 6 ma. O nafa te ban.

- Den be si fen o fen na, n'a balola ka ne, a b'a kisi bana jugu caman ma i n'a fo fogonfogondimin.

- Yiridenw minnu mona fo k'u ne ke neremuguman walima n'u sinnasina don, ani nabulw nafa ka bon kosebe fogonfogondimin furakeli la.

- Mogow be mura yelesma nogon fe. Sufe den minnu be sin min olu be si u ba kerefe, minna te sin min, olu ka kan ka si bee n'i ka dilan. Ni mogow cayara nogon kan, u be se k'u ka banaw yelesma nogon fe.

Den ka kan ka balo ba sinji la

3) Ni mura ni sogosogo be den na, i ka kan ka dumuni
ni ji caman d'a ma

Ni den be furake so kono, f'i k'i hakili to fen damado la :

- ka to ka sin di den ma : a ka gelen tuma dow la ka sin di den ma n'a be sogosogo walima ni mura b'a la. O bee la ba sinji be den deeme kosebe bana keleli la ani a be den joli teliya. O tuma sin de ka kan ka di den ma sanga ni waati bee. Ka den nun bo n'a nun gerennen don. O be se ka sinmin nogoya a ma. N'o bee la den ma se ka sinmin, i be sin bisi k'a d'a ma. Ni den temena sin min kan, i b'a negen ka dumuni dogo-dogonin d'a ma. bana waati tumunibaliya be den nagasi. Nin den ka bana kensyara, i ka kan ka dumuni d'a ma ka caya ni korolen ye. A te fo ko den kensyara powu fo waati min n'a farisogo y'a ka ginrinya korolen soro.

- ka to ka ji d'a ma tuma bee. Den murato o, sogosogoto o, a ka kan ka ji caman min.

4) Sogosogo ni mura be den min na o ka kan ka to funteni
na, nka funteni man kan k'a degun. A ka kan ni fine
numan, fine sisintan, fine min sama ka di

- Den ka kan ka to funteni na min t'a degun. Denyereninw ni denmisenniwar farisogo be siran fine sumalen ne. U joli be suma teliya la fine sumanen sababu la. O la, u ka kan ka bila funteni na, nka birinfinin girinma walima duloki girinma ma kan ka funteniba bon u kan, k'u degun. O bee la, farigan te fen juguma ye. Ni den fariganna, i be se ka fariganfura d'a ma i n'a fo parasetamoli.

- Feerew ka kan ka tige walasa den be ninakili nogoya la. Den nunfara ka kan ka bo tuma ni tuma, a ka sinmin waati la walima yanni a be sunogo. Denyerenninw ka kan ka d'a kono kan n'a be sunogo. Ni fine sumalen don, a be ninakili nogoya. I be se fana ka nunkonona wusu ji kalanma kunna.

Den ka so kono fine ka kan ka yelesma sine 2 fo 3 tile kono. O la fo ka so da na folowow dayele. Nka den man kan ka to fine sumalen na ni mura ni sogosogo b'a la.

- Den be fine min sama, o ka kan ka ke fine saniyalen ye. Sisi man kan ka se den ma, gabuugusisi, siramonyonsisi, sisi fen o fen. Den min be sisi sama, fogonfogondimin ka teli k'o mine.

Den ka teli ka bana n'i be daji tu walima n'i be tiso den kerefe.
 Ni mura b'i la walima ni sogosogo b'i la, i ka kan k'i sobo denmisenw na.

Denbatigi sogosogoto be se k'a ka bana bila a den na.

V. BOLOCI

Ni den bolo ma ci, bana ka teli k'a mine, k'a ke finema ye walima k'a faga. Den sigiyoroma keme o keme, nonin be den saba faga o la, keteketenin be fila faga o la, negetigeda bana ni o ye nson ye o be kelen faga o la. Den keme fila o keme fila, sensabana be kelen mine o la.

Nin bana ninnu boloci be soro. Den be se ka tanga bana ninnu ka tipeni ma. Tuma caman, bangebaw fana te denw ka boliciw dafa. n'u y'u boloci sine kelen, u te n'a filanan ni sabanan ke. O cogo te den farikolo lakana. Boloci ka kan ka ke wajibi ye bee ma. Boloci be magoba ne n'a dafara.

1) Boloci be den tanga bana jugu caman ma. Den min bolo ma ci, a ka ca, o te kisi bana jugu ma, Nagasili ma walima saya ma

- Boloci be den kisi denmisenw ka bana juguw ma. Den bolo be se ka ci ni bine ye walima ni furaji minta ye. Boloci be den farisogo deme banaw kumbenni na. Ni bana ye den mine ka ban, a kun te tugun ka o bana boloci ke.

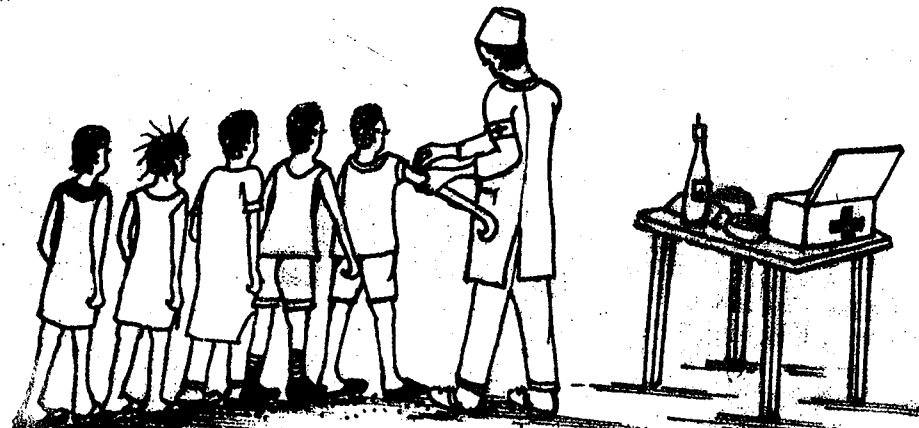
- Ni den min bolo ma ci, nonin ni keteketenin ka teli k'o mine. O banaw ka teli ka den faga. Hali n'u porokotola o la, u barika be ban, k'u nagasi. Ni bana wese y'u mine o kono, u ka teli ka sa.

- nonin ye bana jugu caman sababu ye, i n'a fo nagasili, kunnabanaw, fiyen.

- Ni den min bolo ma ci sensabana ne, o bana ka teli k'o den mine : k'a ke nabara ye.

- Negetigeda bana be soro joginnidaw fe. Ni joginna, i ma joginnida ko k'a je, ka fura k'a la, banakisew be don i farisogo kono joginnida fe. Negetigeda bana be se k'i faga n'o y'a soro i bolo ma ci.

- Ba sinji be den kisi bana caman ma. Ni ba be sin di den ma, a be a deme ka bana caman kon. Sinji folo min be bo ba sin na, n'a siminen don ani ni nremuguman don, o pogon te den farisogo demeli la banaw ma.

- Ni den bolo ma ci, bana ka teli k'a mine.

2) Den bolo ka kan ka ci joona. Boloci bee ka kan ka ke den la yann'a ka san kelen dafa

- Den bolo ka kan ka ci teliya la. Den minnu si te san kelen bo, olu ka teli ka sa. Keteketenin b'a tilan kelen faga, a tila sabanan, sensabana b'o mine, a tila naaninan, nonin b'o faga.

- Ni den ka boloci ma dafa, o boloci te fen ne. Boloci dow be ke sine kelen. Dow be ke sine saba ka dogokun naani don u kelen-kelelana ni pogon ce.

- Bangebaw ka kan k'a faamuya k'u ka kan k'u denw boloci sine duuru yann'u san folo be dafa.

Den wolodon walima tile damado ko, sogosogoninje boloci be k'a la.

. Ni den ye kalo saba soro, kannabaganin keteketenin, ni negetigeda bana boloci folo be se ka ke. O bana saba jelen den fura kelen na. Sensabana boloci fana be ke o don kelen na. A ka ca la, o furaji be toni den da kono.

. Ni den ye kalo naani soro, segin be ke nin boloci ninnu bee kan. O be ke den ka boloci filanan ye nin bana naani kama.

. Ni den ye kalo duuru soro, boloci sabanan be ke bana naani ninnu kama.

. Ni den ye kalo kononton soro, nonin boloci ka kan ka k'a la. nonin ye denmisenbanaw la juguman do ye. A ka teli ka den faga. Den kalo folow la, ba de be den tanga bana ma. Ba b'a ka kenya don den na ka to a konobara kono. Den be kalo damado ke n'o ye. Sinmin b'o sinsin. Nka taalen nefe, sin te se ka den tanga banaw ma, fo k'a boloci. Ni den sera kalo kononton ma, ba ka foyi t'a deme tugun banaw kumbenni na. Wajibi ye den bolo cili ye o tuma na. Ni nonin boloci ma ke den na o waati la, bana be se k'a mine.

- Ni boloci bee ma ke den na k'a dafa yann'a ka san kelen soro, segin ka kan ka ke boloci bee kan waati kunkunrunin kono.

San duuru o san duuru boloci sabanan kofe, kannabaganin, negetigeda, keteketenin ani sensabana boliciw ka kan ka ke.

Den bolo ci cogo sani a ka san kelen soro

Si hake	Bolo ciw
bange tuma	B. C. G.
kalo saba	D.T.C.P. 1 (folo)
kalo naani	D.T.C.P. 2 (filanan)
kalo duuru	D.T.C.P. 3 (sabanana)
kalo kononton	noninsan

3) Den min mankene o bolo be se ka ci, o te kojugu ye

Bangebaga dow b'a fo k'u ma taa n'u denw ye bolociyoro la ka d'a kan farigan, sogosogo, mura, konoboli walima banamisennin werew b'u la, o don. Tuma dow fana na, furakelilaw b'a fo ko ni den mankene, k'a bolo te ci. O te sira numan ye, barisa bi-bi in na, donnikelaw y'a jira ko den banabagato bolo be se ka ci. O ka kan ka ke o yoro la. Ni boloci be ke bana minnu kama, n'i y'a soro u ka ca yen lamini na.

Ni den bolo cira, o be se k'a kisi. Farigan fana be se k'a mine. Bolocida fana be se k'a dimin fo k'a funun walima k'a ke joli ye. I be se ka ji ni dumuni caman di den ma. Sinmin fana be se k'o la teme. Nka ni boloci kofe, kow juguyara walima n'u temena tile saba kan, i ka kan ka taa ni den ye dogotoroso la.

Negetigeda boloci ka kan ka ke muso bee la ka taa san 15 fo san 44

- Dipe yoro caman na, musow be jigin yorow la minnu saniyalen te. O senfe negetigeda bana b'u minc walima u denw. Denmisen caman saya sababu y'a ye. Ni ba bolocira, a ka ca la den caman bee kisi bana ma.

Negetigeda bana ye bana ye min banakisew be don farisogo la, joginnidaw fe. Ni den barajuru tigera ni muru nogolen ye walima ni nogo gasan yere donna den barajuru tigeda fe, o be se ka bana in lase a ma. Fen min ka kan ka ke ka barajuru tige, o ka kan ka ko ka je, k'a tobi ji la walima k'a jeni tasuma na k'a bila a ka suma yoro jelen na.

Negetigeda banakise be se ka don muso faricogo la a jiginto la. N'o y'a soro a bolo ma ci, a be se ka sa.

- Muso be se k'a yere tanga ani k'a den fana tanga bana in ma n'a y'a boloci a ka konomaya kono. Muso o muso n'a si sera konota ye, o bolo ka kan ka ci. N'a ka boloci kuraya waati sera, a ka kan k'o ke.

- Ni muso min bolo ma deli ka ci, negetigeda bana kama a ka boloci folo ka kan ka k'a la n'a ye kono soro. Boloci filanan ka kan ka ke kalo kelen boloci kofe. Boloci ka kan ka ke dogokun fila yanni muso be jigin. Boloci sabanan ka kan ka ke san kelen o ko. San duuru o san duuru, boloci in ka kan ka ke kura ye. Yanni o ce, ni muso ye kono were ta, a bolo ka kan ka ci tugun.

O boloci saba in be muso n'a den kisi bana in ma. Negetigeda bana boloci/ka kan ka ke denmisen bee la yann'u si ka san kelen soro

VI. BANGKO JATEMINE

Densoro jate ka kan ka mine bawo a be muso n'a den keneya ani k'u si janya. Den saba o saba, den kelen be sa ka sababu ke ko ba ka den sorota cayara walima denw surunyana nogon na kojugu, walima ba si ma se kosebe densoro ma walima ba korolen densoro ma.

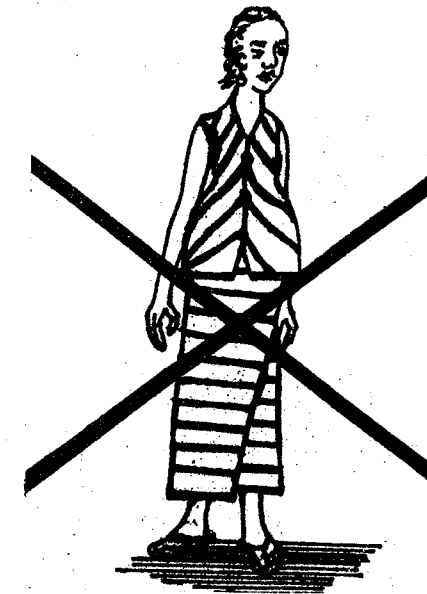
1) Ni muso ye kono ta k'a soro a si ma san 18 soro walima a si temena san 35 kan, o kono be se ka geleya dow lase a yerskun walima a den ma

- San o san, muso ba keme duuru (500 000) be sa konota ni jiginni senfe. Bange jatemine be se k'a saya caman bali.

- Muso min si ma se san 18 ma, o man kan ka kono ta. Ni muso ma san 16 soro, a farisogo ma dafa kosebe ka se kono koro. A ka ca a kono be se ka dan sira la walima ni den wolola, a be dogoya kojugu. A be se ka sa yann'a ka san kelen soro. Ba yere be tuma caman saya ni balo ce.

- Denmuso man kan ka furujoona walima ka den soro joona. U ka kan k'u jm fo u ka san 18 soro. Jamana kono denmuso be furu joona yoro minnu na, i b'a soro o yorow musow ka bange ka gelen fo u caman be laban ka to musokela la.

- San 35 temenen, geleyaw be don muso ka bangeko la. Ni muso si ye san 35 soro ka soro a ye den caman wolo, den naani fo den duuru nogon a ka kan k'a bange lajo. N'o te a ni be se ka to bange la. Muso ka bange, san 35 ko o ye farati ye.

Nin muso ma san 16 soro, a farisoko ma dafa kosebe ka se kono koro.

2) Ni san 2 ma don kono fila ni nogon ce, o fana ye farati ye. Muso ni be se ka to a la

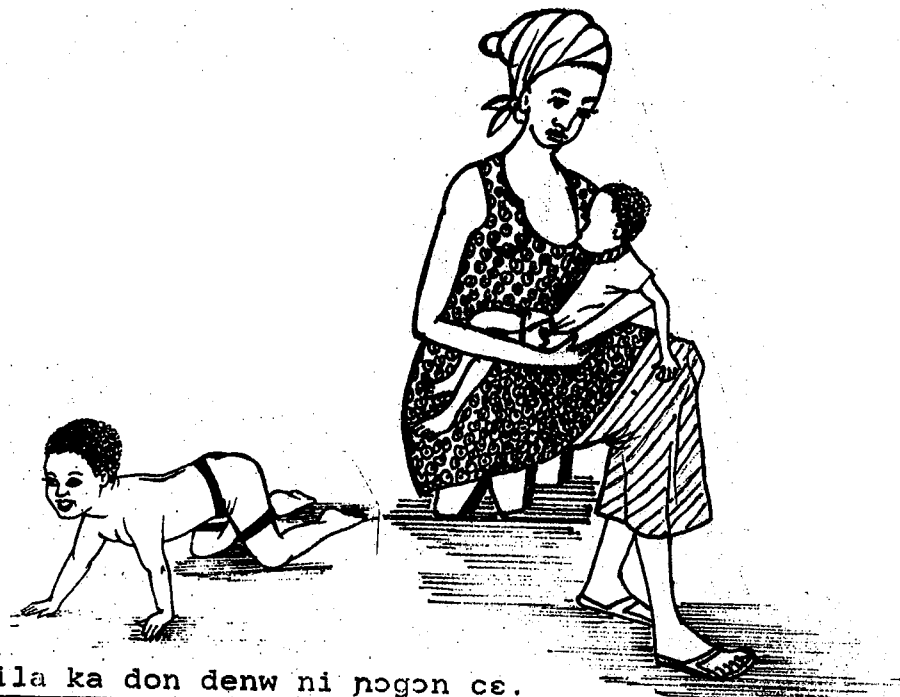
- Ni b'a fe muso n'a den ni ka sabati, u ka keneya soro, fo san 2 ka don a denw ni nogon ce.

- Ni denw tugu-tugura nogon na, u te ke den barikama ye cogo si la.

- Bangeli ye faratiba ye muso ma. Muso jigindon kelen kelen bee ye a kaburu sendon ye. Ni muso ka konota tugu-tugura nogon na kojugu, den be dabo joona. O be den bali ka barika soro bawo ba te den toptotoli masoro. A ka c'a la, o den ni bana te ban, a si fana ka dogo.

- Muso farikolo mago be san 2 fila la walasa ka segin a cogo la. N'a cayara ni san fila ye o fana ka ni. Ni den nana o kono, a ni be se ka dulon o la. Muso farisogo mago be barika kurala yann'a be kono were soro.

- Ni muso ma barika kura soro, a den be na k'a soro a ma koggo. A den te barikaba soro fana. A ka teli ka segin yanni san kelen be dafa.

fo san fila ka don denw ni nogon ce.

3) Muso ka konomaya duurunan, kura be fara geleya kan

- Ni muso ye den naani bange, kono fen o fen be ta o ko, o bee farati ye ka nesin ba ni den fila bee ni ma. Konota caman, denwolo caman, sinmin banbali ani denw toptotoli ani sere, ninnu bee be muso farikolo lankolonya, k'a ji ban k'a segen. O be muso koro diya. N'i y'a soro muso te san fila don a denw ni nogon ce, o be belebele fara muso farisogo kan den labanw bange tuma na k'a niw bila farati kene kan. Ni ni lakanani ka kan ka si waati bee kono.

- Muso ka bange naaninan kofe, farati be juguya tagalen nefe k'o sababu ke jolidese ye. Jolidese ni jolibon ka teli ka muso soro. A ka ca la, den nagasilen be wolo walima a farikolo dafalen te wolo.

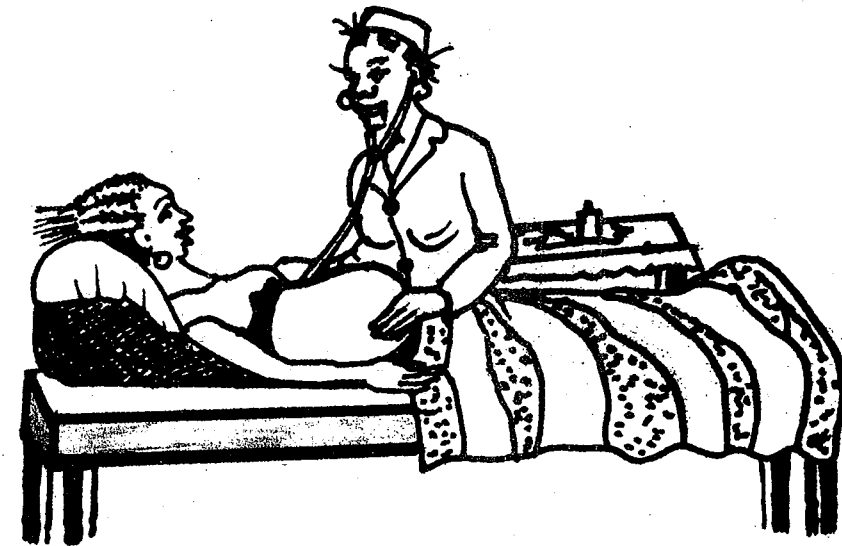
4) Bange jatemine be moggo deme wolo la. Moggo be se ka den nawaati, den hake, den wolo furance ani denwolo joli jate mine

- Dogtoro be se ka moggo deme bange jatemine na.

- ka san 2 don denw ni nogon ce ani ka muso bali ka konota ka kon san 18 ne ani ka kono ta san 35 ko. O be muso deme kosebe k'a denw soro nogoya la, here la, keneya kono.

5) Muso be a yere ni a den ni kisi, n'a be taa tuma ni tuma peseli la dogtoromuso k'a kono kolosi konuman

- Peseli ye dogtoromuso la lajeli min be konoma tanga bange geleyaw la. Dogtoromuso b'a ka baara damine kabini kono jito fo jiginni don. Yelema o yelema, geleya o geleya mana ye dogtoromuso fe, olu bee be kunben ni fserew ye walima furaw ye ka kono toptoto jiginni ka ke nogoya la, numan ka bo numan na ka soro farati ma y'a la. Peseli ye sine kelen ye kalo o kalo.

6) Moggo lafaamuyalen ka kan ka muso konoma deme jiginni na

A ka kan, moggo min be muso lajigin, o ka kan ka ke moggo min ye jiginni kalan ke k'a faamuya. Ni konoma ka tin temena waati 12 kan, jiginnikela ka kan k'a don ko konoma ka kan ka dogtoroso magen teliya la. A ka kan k'a don fana ko konoma be jigin yoro jelen na, yoro min sanima don walasa ba ni den bee be kisi danakisew tooro ma. A ka kan ka denyerenni kisi bana ma. Nin den nacogo ma ne, ni muso be joli caman bon, ni den ma ninakili a wolotuma, a ka kan ka se ka fura soro nin bee la. A be se ka jibato den ta, k'a laben, k'a bila funteni na, k'a deme ka sin di den ma, k'a son hakili la denyerenni ladoncogo la. Ka nefoli ke jibato walasa a kana kono were ta joona. Ni jiginnikela te nin bee don a ka kan ka moggo wele ka fara a yere kan, moggo min ka donniya ka bon jitatoladon na.

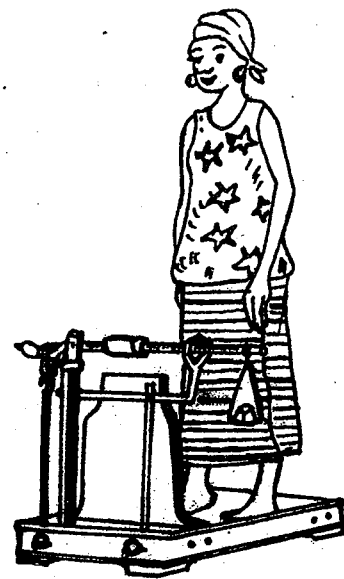
7) Bee ka kan ka faamuya soro konomaya ni jiginni geleyaw kan

- Kono o kono na, musokonoma ka kan ka taa dogotoroso la, dogotoro ka to k'a laje. Konomaya kono, geleya min mana ye, ni geleya don min be na ni farati ye, jiginni ka kan ka ke dogotoroso la. O koon, muso konoma ka denbaya mogo were ka kan ka faamuya taamasiyenw kan minnu b'a jira ko nin muso konoma be se ka gekeya soro a jiginto. O taamasiyen dow file ninnu ye :

- Muso min ye den soro a te san 2 bo.
- A si te san 18 bo, a si temena san 35 kan.
- A den ka ca ni 4 ye.
- A delila ka den soro min girinya te kilo 2 bo a wolotuma
- A delila ka geleya soro a ka jiginni na
- A delila ka jigin waati ne, a kono tinena, a ye den salen wolo
- A girinya tun te kilo 38 bo yanni a ka kono ta
- A kundama tun te metere kelen ni santimete bi naani ni duuru bo
- Do te farala muso in girinya kan, min be fara muso konoma girinya kan yanni a be jigin, o girinya dogomanin ye kilo woro ye.
- A pefaraw jelen don
- A senw n'a bolow an'a pada funun-funun don.

Taamasiyen ninnu be muso konoma fen o fen na, o tigi ka kan ka ta dogotoroso la, u ka laje konuman walasa a ka se ka furake o tuma na.

Ni joli be bo konoma min kono, ni kunkolodimin jugu b'a la, n'a be foono ka caya, n'a fari be kalaya a yere ma, o muso ka kan ka taa dogotoroso la, u ka fura pini a ka geleya ninnu na.

Muso min girinya te kilo 38 bo san'a ka kono ta, geleya be se ka don a jiginni na.

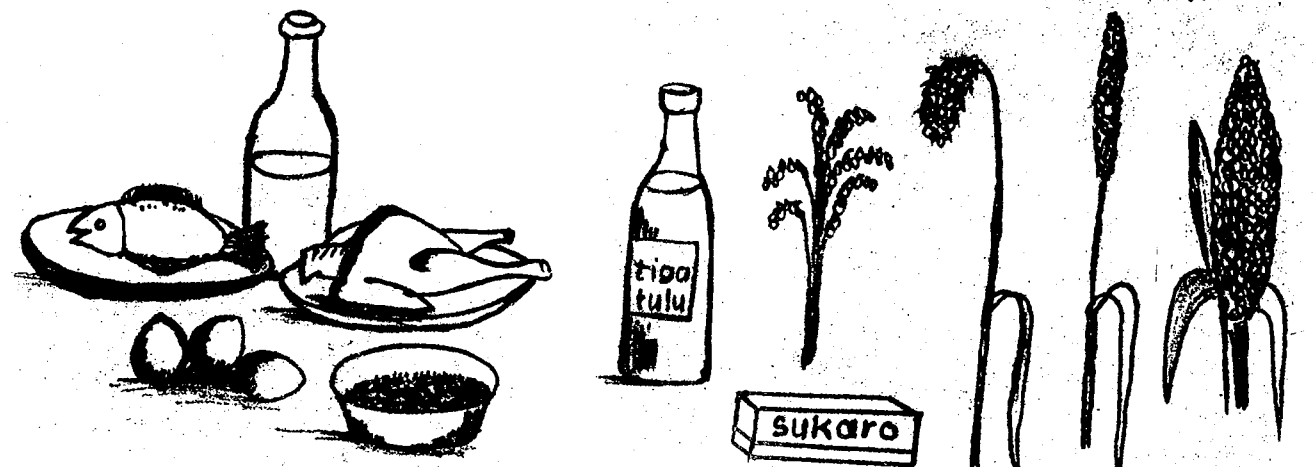
8) Konoma ka kan ka dumuniba ke a ka konomaya kono A ka kan k'i lafine fana

- Muso konoma ce ka kan k'a hakili to a muso ka dumuniko la, an'a ka lafineniko la. Kalo saba, yanni a be jigin, o dumuniko n'o lafineniko ka gelen kosebe. Hakili ka kan ka to o waati la.

- Muso konoma ka kan ka dumuni puman caman ke, nono, yiridenw, nakokonofenw, sogo, jege, sefan, ani suman werew i na fo sho. Nin dumunifen bee nafa ka bon kosebe muso konoma n'a den ma.

- Muso ka kan ka pese n'a ye konota waati min, kalo o kalo a ka kan ka pese. A puman ye kilo 10 fo kilo 12 ka fara a gansan girinya kan yann'a be jigin.

- Muso konoma be se k'a den faga a kono n'a be sira min ani n'a be dolo min walima n'a be nisondiyafuranin ta. Hali fura gansan tali kono kan a man ni fo ni dogotoro yere y'a seben konoma kun.

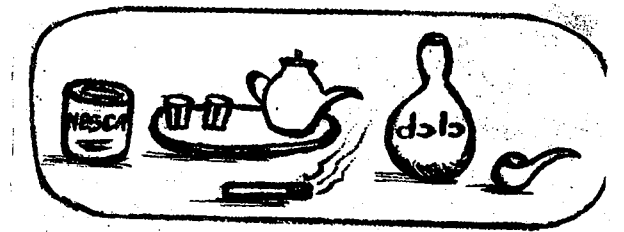

- Sumankulu folo

- Sumankulu filanan

- Sumankulu sabanan

- Suman juguw

9) Ni muso ye san 2 bila a ka konotaw ni nogon ce, n'a ma konota k'a soro a si ma se san tan ni seegin ma ani k'a soro a si temena san bi saba ni duuru kan a b'a yere ni kisi k'a den fana ni kisi

- Ka den bange waatisugandilen kono o nogon te. O be muso kisi geleyaw ma a ka konomaya kono an'a ka jiginni na. Do be fara geleyaw kan ni muso te san 18 bo ani n'a si temena san 35 kan ani ni san 2 ma don a konow ni nogon ce.

- Konotins man ni muso ma, ka taa i yere di mogo ma k'i kono tins k'a soro o mogo ka baara te. O laban te dowere ye saya ko. O ni yerefaga be ka kan. San o san muso 100.000 fo 200.000 be sa konotins senfe dine kono.

10) Npogotigi minnu balola konuman ani minnu ma banako
caman ke u ka denmisenya kono, olu man teli ka gelsya
soro u ka konomaya kono ani u jiginto

Ni muso ka kene a ni na, n'a si sera densoro ma, a te gelsya soro a ka bange kono. Nka o te soro fo k'i janto npogotigi baloko numan na an'a ka kensya a ka denmisenya kono. Muso man kan ka kono ta n'a ma san 18 soro. N'a ye kono ta k'a soro a ma san 18 soro, o ye faratiba ye a n'a den bee ma.

SOKONKONOW KA BALO

Konow ka balo suguya ye 5 ye :

- Si folo balo
- Si filanan balo
- /eden kunba balo
- /e fandato balo
- /e fantoroto balo

Dalilu Kumabaw

- balo ka kan ka fanga don konow na min b'u sogo ni u fan caya ani k'u Bugunni nogoya ani k'a teliya.

Balo ka kan ka ke balo dafalen ye. Dumunifen caman be fara nogon kan ka balo dafalen dilan, olu ye manamafenw ye : furabulu nugujimaw, tulumaw, kogomaw ani sementiyalanw ye. U bee joyoro ka bon konow baloli la. manamaw ka kan ka caya. Olu be barika di konow ma. O manamaw la, sogomugu walima jegemugu, o joyoro ka kan ka ke tilayoro 3 fo tilayoro 5 tilayoro 100 kono. (3/100 fo 5/100).

Furabulu nugujimaw n'a nogonnaw fana nafa ka bon kosebe. U joyoro ka kan ka ke tilayoro 5 fo 7 ye tilayoro 100 kono. (5/100 fo 7/100).

.Tulumafen ka kan ka soro balo kono, u joyoro ka kan ka ke tilayoro 2 fo 3 ye tilayoro 100 kono. (2/100 fo 3/100).

. Kogomafen ni sementiyalanw fana ka kan ka ke balo kono. O kogo be soro kabakuru misenw na, konow be minnu kunun walasa ka sumakise kununnenw monogo.

Furabulu nugujimanw, fen tulumaw, kogomanw, ani sogomuguw faralen nogon kan de be se ka /ew ni kamiw balo ka ne.

Konow ka balo dilancogo

Konow ka balo ye no kise ye. Nka no doron t'u ka magow be ne. Fen werew ka kan ka san k'o pagami a la n'oye tigabo, jegemugu, sogomugu, jolimugu. Kabamugu fana nafa ka bon. A be se ka ke u ka balo fanba yere ye. Nka a ka ni folen ninu ka fara sumankise kan walasa a be se ka ke balo dafalen ye. Balo dafalan minnu be far'a kan olu hake file : ni ye balo dafalen girinya tila 100 ye, a tilayoro 20 fo 30 bee ben dafalanw ma. Kogo ni kogomugu walima kolomugu be se ka far'a kan. Olu joyoro be se ka ke kilo 100 o kilo 100, kilo 2 ye olu joyoro ye. Vitaminiw be se k'o bee dafa.

Ni konow ka balo ma dafa, u te bonya a cogo la, u te fan fana da a cogo la.

Balo di cogo

N'i b'a fe ka /e mara a sogobu doron kama :

- a kalo folo i ka kan k'a balo garamu 500 fo 600 d'a ma si folo balo la.

- Kalo filanan ni sabanan : kilo 3 ni tila fo kilo 4 ni tila tile kono si filanan balo la n'i b'a fe i ka /e girinya ka tile 1 ni ko soro a kalo sabanan banni waati.

/e minnu bee bu ta teliyala, n'u be kilo 1,5 soro yanni u ka dogokun 10 soro, olu ka balo ye garamu 900 ye tile kono si folo balo la, kilo 3 ni tila tile kono si filanan balo la.

/e fandato ka balo ye garamu 100 fo 130 tile kono. She ka balo yelemali te ke yoronin kelen.

- I b'a yelema doonin-doonin i na fo she fandato ta be ke cogo min fanda damine tuma ani ni do fara la a ka fan hake kan. Balo tuma ka kan ka ke waati sugandilen na. Sine folo tile kono, o be se ka ke waati wooronan ni wolonwulanan ce. Sine filanan waati ni naaninan na. Yelema man kan ka don waati la.

Balo di minenwman kan ka fa f'u da la. O be nani tipeni ye. Dumuni hake min be d'u ma, o jate ka kan ka mine, ka seben ka mara i bolo. N'i do bora u ka dumuni na doron, o ka kan k'i hami. Furabulu (bin) kene-kenew ka kan ka d'u ma don o don.

Dumuni waatiw ka kan ka jatemine.

KUMA NAFAMA MUGAN

B E N

1. Duguje te teme gugu kan k'a ka dogo. Duguw sigikan n'u sigicogow de b'u bo pogon na. Bendugu ye cikadugu ye, i n'a fo dugu ba caman. Nka min b'a ni tow bo pogon na, o ye ben ye. Bendugu ben ye sigi nogoya ka baara nogoya, ka soro jidi, ka balikukalan sabati ka dunkafa sinsin, ka dugu yiriwa. Bendugu yeelen y'a lamini bee labo.

Ni ko min ma so ka dilan ben kono, o te dilan bendaliya kono.

2. Benbaliya ma deli ka ko dilan. Benbaliya ma deli ka here ye a ne na. Benbaliya ma to to badenya la, a ma too to teriya la, a ma to to furunogonya la, kuma te siginogonya ma. Hadamadenya-geeleiyabaga kera benbaliya ye. Ni don min yere ke naloman ye sigi la benbaliya be to tipeni na sigidaw la.

Benbaliso ye don do tomon ye. Benbalidugu fana dun ...? An ka sabali pogon ye sigi kono.

SABALI

3. sabali ye hadamadenya sinsinna ye. Tajurusara kun te sigi la bawo ale de be sigiyoro ke i ko tasuma, ka mogow ke i n'a fo warani. Ni sigi kera ko bee sigilen don pogon sigi la, kuma te don mogow ni pogon ce, pelikuma te don siginogonw ni pogon ce, dugukokuma te don duguenw ni pogon ce. Here, lafiya, tulonkayele be bo min dips na ?

Dan te dips na sabali ko.

TIMINANDIYA

4. Timinandiya ye sabali sawura ye. Ce b'i timinandiya muso koro, muso b'i timinandiya furu kono, enw b'u timinandiya bangebaw ko ro, kenabagatow ni sorobagatow b'u timinandiya banabagatow ni segnabagatow koro. Timinandiya ko dususuma, pogontopoto ni naniyanumaya.

Timinandi be nobo ko bee la.

Timinandi be si bo shekili la.

J E

5. Je, jekafɔ, jekapenaje. Ni dugu min ma sigi nin hakilinaw ye, o dugu te penabo bawo o dugu te baara, o dugu ye don do tomon ye.

Jekafɔ be jekabaara boloda. Je be dugumogow kala nogon na ka jekabaara ke dugudenw nafalan ye. Jekapenaje be dugumogow tin don nogon na ka bee dusukun saniya, ka dugu ka bonogola latige jekabaara ni jekafɔ kono. Kalan be je, jekafɔ, jekabaara ni jekapenaje nogoya. Je ma gelen fo a labanko.

K A L A N

6. Kalan ye yeelen ye min be sira jira mogow la hadamadenya kono. Kalanbaliya, kunfinya, togomafila, bana jugu fila? U ye to belebele segin an ka duguw yiriwali ma. U ye fine caman bila an ka hadamadenya la. Hadamadenya man kan ka to ni o finew ye tugun. Fura be dugudenw bolo ka fine ninnu kele walasa ka hadamadenya sabati ani ka dugu yiriwa. O fura te do were ye cesiri ko, k'an cesiri balikukalan fe. An balikukalan nogon fifa.

BALIKUKALAN

7. Balikukalan mogow ni fifali ka kan walasa do bi fara a yeelen kan ka sira jalen jira fasojolaw la, je ni ben ka sinsin, fasojuguw k'u bere don faso nafolo dunni na. Bee sonna bi ko balikukalan ye noba be, bawo a kera sababu ye ka belebele bo tononi la, tononi min be senekelaw kan nisongosara sannifeere ni jurusara waati la. Belebeleba tora hali bi. Balikukalan kelen pewu de be yuruguyurugumogow ka kele sabagaya di senekelaw ma.

KALANBALIYA

8. Ko surukuw te nogon dun. Mogo kalannenw be tanga nogon ma. Mogo kalanenw te tanga kalanbaliw ma. kalannenw be kalanbaliw papa, k'u halala bosu u la. Mogo kalannen minnu ko don u donnen don. Olu ma kalanbali ke u nogon hadamaden ye fewu. kalanbaliw ka ca ni kalannenw ye. Nka kalannenw be kalanbaliw ni jamana don u sagonnadaw fe.

A fo kalannenw ka kan ka balo kalanbaliw la i ko jege be balo jegemisenw na ?

BALIKUKALANKO

9. Kalan nafa te fo ka ban. A galemayoro yekalan yere keli ye. Dugu minnu ma kalan min u sebs la, dugu minnu ma balikukalan min u bolo fila la bi, olu ka ca. o dugu caman be balikukalan ke u da la. I te wale jonjon si ye o dugu masinaw kono min be mogo nisondiya balikukalanko la. N'a fora ko balikukalan b'a to dugu be ke duguyiriwatow ye, an ka dugu minnu deselen don balikukalan na, olu be men sogosi-nogosi la.

T O N K A

10. Duguyiriwatow be ka sigi fan bee fe sisan. O koro ye ko nafa be tonka in na. Tonw be sera ka dugumogow ka magoneminen caman lase u ma nogoya, songo ni waati surunya ta sira la. Tonw ye baarakeminew ye minnu fana be do bo tononi la. Dugumogow ka kan k'u wasa don u ka ton na, k'u cesiri u ka ton baaraw fe. Ton ye olu de ta ye.

SINI TONKO

11. Bi duguyiriwatow ye don do cakedaba ye. O keli dennen don ton nafolo baaracogo numan na tondenw ni tonnemogow fe. Nafolo de be baara ke. Ton min ka nafolo mana baara ka ne fo k'a caya, mun bena o ton bali ka magoneminen dow dilanyoro je dugu yere kono yen. Keresfedugu bee na sanni ke yen, dugu mogo caman fana n'a baara soro.

Yiriwali te o ko.

TONW FANGA

12. Denbaya kelen fanga ka girin ni mogo kelen fanga ye. Dugu kelen fanga ka bon ni denbaya kelen fanga ye. Baarakelaw be faranogon kan ka fanga soro ka tonoli siya bee kele k'u ka nafaw n'u ka sorow lakana. N'a ma ne ko duguyiriwatow sigira senkan, duguyiriwatow yere ka kan ka pini sisan ka faranogon kan ka se ka fanga soro k'u yere lakana, ka se k'u ka fenw songo sigi ani ka se k'u magoneminenw san songo kelen.

Bolokonin kelen te bele ta.

CE NI MUSO

13. Mogow dara k'u ke ce ni muso ye. Ceya te sabali musoya ko. Ceya danbe, ka muso mara furu kono, k'a ladon a kana minnogo, a kana kongo, a kana fero. Musoya danbe, ka to fuuru kono, k'a to ce ta la, ka ce dame, ka denw topoto, k'u barika. Muso kewale be muso ke ga tuloma ye. Ce ka kan k'o joyoro di muso ma walasa ka du sabati, bee k'i danbe soro, bee ka horonya.

N'i ye cebakoro ye k'a kun korota, a muso ye horon ye.

MUSO GASI

14. Ce ka soro te basigi muso ko. Ce te lafiya muso ko. mun na ce te lafiya nesin muso ma? Tononi ye hake ye. Fa be hake soro den fe, ce be hake soro muso fe. Juguya be mogo ka soro nagasi. Cew be musow segen ka caya, ka den musow n'u ka soro ce. O wale be fan fila bee ka soro dogoya, ka danbaya meen segen na. Musow ni lafiya ka kan, musow ni deme ka kan, musow ni kalan ka kan.

Mogoya ye hakili ye.

MUSO JOYORO

15. Halilima te muso lapani bawo fen min ka gelen hakilima ma dipaso kono bi o ye den ye. Muso be den wolo hakilima ye. Muso be den ladamu hakilima ye. Muso be ciyentala wolo hakilima ye k'a hakili na. Hakilima be soro o la ka forobasens n'a ka misibamara n'a ka sanubani n'a ka waribani kun ye. Muso ka denwolo te doron ye, a ka tobili fana te doron ye.

Muso ye hakilina lafasabaga ye.

JIGIYA

16. Den ye ce jigi ye, den ye muso digi ye. Ce ni muso ka kan ka nogon deme den ladoni ni a ladamuni na. Den ladamuni ka gelen kosebe. Bi, denlo kera kasara ye bangebawu bolo. Folo ni sisan te kelen ye. Hakiliw yelemana kalan sababu la ani taama ni arajo ni jaw boli sababu la.

Ni tile min bora, o be ja ten.

DEN NI BANGEBAGA

17. Tine don, mogo te se ka folo ni sisan sanga nogon ma barisa o ye ka geleya ni nogoya da nogon ma. Bangebaga bee hakili be k'u dessetuma, u ka sigi u denw suma na. Denw fana hami ye u ka se u bangebawu donni koro don do. Nka ni Ala nana a ke u ma se, u desera de, ban te, fago te. Bangebawu, dangali ke kun te, soro don ma se.

Bangebawu be fadenke fila bo nogon na.

DEME

18. Kabini dips dan don, deme dara a fe, setigi be sentan deme, dugu jiko, dugu sirabako, dugu kalanko, dugu kensyako, nin geleya bee ye dugu kunkow ye. Jiko be dugu wuli, sirabako ani kalanko be dugu tunun, kensyako be dugu ke tomon ye. Deme nafama ye deme ye min be bo i yere la. O ye i yere ka cesiri ye, iu yere wosiji ye. kana sigi fo walideme nadon.

N'i y'i yere deme, Ala fana b'i deme.

JEKABAARA

19. Jekabaara be jiko nogoya, jekabaara be siraba kura bo, jekabaara be kalanso ni dogotoroso ni jiginniso ni jitonyoro jo. Dugu kunkow ye dugudenw kunkow ye. Mogo si te bo yoro were ka na dugu jo dugudenw ye. Nijekabaara sinsinna dugu o dugu la, o dugudenw be deme soro k'u ka dugu bila kene kan, ka keneya lase a ma, ka ji neema n'a hins lase a ma, ka kalan here lase a ma.

A' ye na, n deme n ka wara la, o ka soro wara kun b'i yere bolo.

HAKILINA KURA

Fine wulila. Dipe ferekela. Bee bolo be i kunnaminan na. Minnu y'o fagu o lu y'u yere bila sira kan, u ka bmmgm la n'u ka dugu yiriwali sira kan. Olu ye ben kanu, ka sabali, timinandiya ani balikukalan ke u sinsinbere ye, k'u wasa don musow ni denw na duguyiriwatonw kono, k'u fanga ke kelen ye jekabaara kono, ka tonli kele fo u wosi, u ka baaraw nafa k'u yerew folo lahins yoro min. An be nogon na, o te kele bankan ye.

KAMIMARA

kami ye an ka farafinna kono do ye. Nka a be soro faraje jamanaw fana kan. Olu donna a marali la. An bara yan, kamimara ye senfabaara ye. Kami ladonnèn te kosebe. A be ye an ka wulaw kono fana. Kamikuluw be ye nogon ko tuma caman an ka duguw dafe. U fan be tomo fana ka bila shew koro ka toro.

Kami suguya ka ca. Nka a suguya fila ka teli ka ye. A folo ye kami min kan bilennen don. O be mara dips fan bee fe. A filanan ye kami ye min kan ye bulama ye, o fana be mara, nka a be soro wula kono fana.

Kami girinya be se ka kilo 2 soro. Kono caman cema ka girin ni musoman ye. Nka o te kami ye. Kamimuso ka girin ni kamice ye. Nka o bee la, a ka gelen i k'u danfara don ka se k'u bo nogon na. kami be mara ka caya a sogo kama. Nka kami marala t'u bee faga. san o san, a be kamimuso saba fo naani ni cema kelen to yen k'olu bila si ye. O laban be bugun ka caya.

Kami ni kono tow be se ka mara nogon kan. Nka o bee la, u yeere ka teli ka yelema u dan na kulukulu kelen kono. U ni kono tow ma teli ka se nogon ma.

Kami man teli ka bugu a fan kan. O la caman be a fan bila she koro k'a toro. She kelen be se ka bugu kamifan 20 fo 25 kan. Caman be toro fana u la. Tuma caman, a bee yere te toro she fe.

San o san, kami fandalaw be lakuraya. Kamice min te teme san fila kan, o be to yen ka kamimusow gosi.

KAMIDENMARA

Bere te kamimara ni shemara ce. Kamiden ni sheden mara ye kelen ye. Nka nene ka jugu kamiden ma ka teme sheden kan. Kamiden ka bila yoro la min funteni ye degere 35 fo 38.

Dogokun o dogokun degere 3 be bo a la fo ka na se degere 21. Kamiden walawalalen ni sheden ye, o la kamiden marayoro ka kan ka fere, ni sheden ta ye. Sheden keme duuru be mara yoro min na, kamiden keme saba doron te se ka mara o yoro la.

U ka dumunikeminew ni jimiminenw bee ye hake kelen ye. Nka kamiden ka dumunikeminew mankan ka fa ka teme a tilance kan, n'o te o be na ni tipeni ye. U man kan ka korota fana i na fo sheden ta barisa kamiden ka surun ni sheden ye. Kamiden ka jimiyoro ka kan ka dilan cogo la min b'u bali ka don a kono, n'o te, u caman be sa a ji la.

Don folow la, u ka kan ka ladege jimin na, k'u deeme k'u da turu ji la. N'u ye dogokun saba soro, u be se ka bo kenema.

KAMI FANDALA MARALI

Kami marata kulu bee se ka taa fo kami 500 la. O tilayoro duurunan be ke kamice ye. Fins do be kami caman marali la nogon kan. kami ja pan ka di. n'u siranna, u b'u sogolon nogon kan kulukulu seleke kelen na. O la u dow be se ka sa. O tuma fo ka mankan ni girin-girinni dogoya u kerefe.

kami man kan ka datugu tuma bee yoro kelen na. Yaalayoro ka kan ka bila u ye, o be fan-dali dogoya kamimusow ma. Ni kami datugura yoro kelen na, a te son fanda ma.

Ni kami ye dogokun 7 fo 8 soro, a ma yaala, yoro ka kan ka bonya ka meterekene wolonwula soro a kono ye. U ka yaalayoro ka kan ka koori ni sinsan negema ye min kundama be taa fo metere fila la. O yoro ka kan ka bili ni nco ye min b'u bali ka pan ka bo.

KAMI KA DUMUNI

Poroteyini (nanaman) ni vitamini (sementiyalanw) ka kan ka caya kamiden ka dumuni na (bilayoro 26 fo 27 tila. Fura ka kan ka nagami o dumuni na min b'u ka banamisenw kele ani k'u ka ntumukisew faga, f'u ka dogokun 8 soro. O kofe, no be se ka fara u kadumuni kan. Kabamugu nogon te, o be u bu caya ani k'u sogo diya fana.

Ni kamiw marala ka ne, u be se ka kilo kelen ni gharamu 200 soro u dogokun 12, n'o y'u ferswaati ye. A be se ka fo ko dumuni kilo saba o saba, o be kilo kelen far'u ka girinya kan.

Kami ka balo feereta be soro. N'i y'o san i be se ka no suguya caman fara o kan i na fo alikama. Ni kana cayara kojugu, o b'a to kami ken fana be caya kojugu. Kogomugu be se ka fara o balo kan.

KAMI KA FANDA N'A TOROLI

Kami te mara a fan duni doron kama. Tonoba t'o la. N'i y'o ke, i be nimisa. Nafaba be kamifan toroli de la. Kami caman be fan da wahala ni selifana ce. Ni kami balolo a cogo ma, a kelen o kelen be se ka fan 100 fo 150 da san o san. Kami be bila a yere ma, a ka gosi. Kami ka teli ka gosi sogoma kulukulu dayeletuma walima wulada fe. Kami te gosili ke tile koro. A ka gosili ka dogo n'a maralen don. N'a bila la a yere ma foro kono, o gosili ka ca. Kami ka gosili caya n'a cayabaliya be soro u hake fe, funteni hake, sumaya hake, fins hake, yeelen caya ani balo fe. Nka ninnu bee jatemineli ka gelen kosebe.

Kamifan ka dogo. A ka surun garamu 43 la. Kamifan ni shefan dilancogo ka surun nogon na. Kamifan toroli be tile 28 ta. A be se ka toero mansin kono.

Kamifan torobaliya be bo kamiden ka saya la fan kono. O saya be se ka ke tile duurunan ni tile tan ni filanan furance la, walima ni fan ma ci kosebe. Kamiden dow be sa n'u desera ka fan ci ka bo, o be soro ni fan fara ka gelen u dakolo ma walima ni jintanya ye mana ja min be fanfara jukoro. fan yere toro li be caya ni fine sumana ka suma kosebe.

KAMIMARA FEEREW

Ni kamiden torola, i be se k'a kaman kolo merenni laban tige ka bo a la ni kemesu ye. A b'a bali ka pan n'a bonyana. Kamimara gelaya do ye ka cemaw ni musomaw fara ka bo nogon kan. Cemaw man kan ka caya. Kami caya na musoya be se ka don a tile folo fo a tile duurunan. Taamasiyan folow be se ka ye o waati kono. Taamasiyan werew be ye dogokun tan ni filanan kono. U danfarali ka misen nka o tuma fili be dogoya.

Ni kamimuso ye san fila soro fanda la, o kamimuso mara kun te. O tuma kami feereda ka dogo barisa n'a korola, a sogobu be koro kojugu. Kamimarala ka kan k'a to a hakili la ko kami ye kungokonokono ye. I man kan k'u lasiran. N'i u b'u yere ma yoro wera, i man kan k'u mine kelen-kelen, i ka kan k'u bee gengen nogon fe f'u marayoro.

FANTOROMANSIN KOREW

fan o fan, shefan o kamifan o fan bee be se ka toro fantoromansin fe. Fantoromansi suguya ka ca.

Torolimansin Tabalima ni fine be don a kono

Torolimansin tabalima be se ka fan 50 fo 300 ta. A be kalaya ni kuran ye walima ni lanpan tajima ye n'o tasuma be jibolisira kalaya mansin kono. Nin feere bee be se ka soro kelen na.

Wo fila be mansin in na, kelen be sanfe, kelen be duguma. U be fine sama doonin-doonin k'a mansin konofine kuraya tuma ni tuma. Jikayoro fana b'a kono. O be fanw nigin doonin-doonin.

Wo fila ninnu dayeleli n'u datuguli be fine yelemani ni fine niginni lateliya walima k'a lasumaya mansin kono. A ka ca, sumaninan be mansin na min be fine cogo jira ani ka fine hake bere ben a yere ma.

Fanw ka kan ka yelesma-yelesma mansin kono i bolo la sine fila tile kono. O la f'i ka taamasiyan do ke fanw na walasa i kana fili u yelemani cogo la.

N'i ye jatemine ke fan hake donta kan mansi kono, o ka dmgm n'i y'a sanga fantoromansi songo la. O la fantoromansin songo ka ca. O temenen ko, a baara ne ka misen.

Torolimansinba min be i ko so n'a be fine sama

O mansin be fan caman ta, fan 500 fo 10 000, o n'a nogon caman. O funteni n'a sumaya dicogo ka ni kosebe. Mansin yere b'o baara bee ke a yere ye. Fine be kuraya mansin fe torolimansin kono. Fanw fana be yelesma u yere ma mansin fe sine 8 fo 24 tile kono. Fanw be se ka yelesma-yelesma ni bolo ye fana ka soro mansin ma dayele.

Torolimansin soma do fana be fine sama a yerema ka bo kenema, k'a sensen, k'a nigin, k'a kalaya, ka tila k'a bila ka taa fanw marayoro la. Nin torolimansin ninnu na, fantoroyoro fana b'a la. Sonin do be yen ni den torolen be mara yoro min na.

fan toroli mansin na, o te baara nogoman ye. A te ta nafolo ko ani donniya kerenkerennen ko. N'i ba fe ka tono soro a la, a te se ka to yerebaara la. Fo k'a ko laben i na fo izinibaara.

O la, o puman ye ka feere don mogow kono, se bere te minnu ye, nka n'u b'a fe ka konomara ke, u k'a don k'u yere ka kulukulu jo, ka konodenw san ani k'u ka balo san. Baloli hukumu kono, an ka konomarala yere be dilanni ke u yere ye bawo o musakaw ka ngo ni balo dilannen sanni ye.